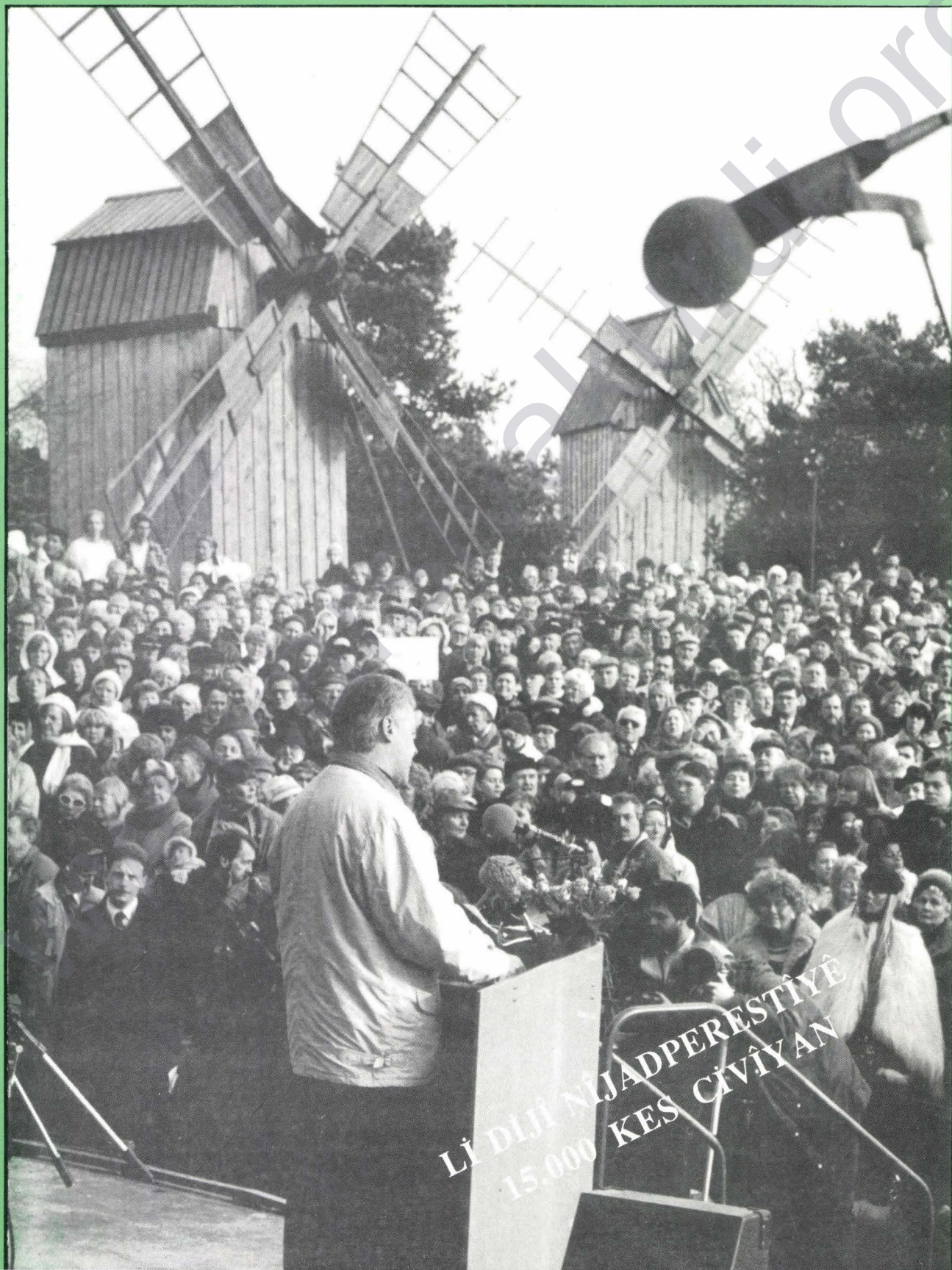

berbang

Kovara Federasyona Komelên Kurdistanê Li Swêdê

BERBANG

Organ för Kurdiska Riksförbundet
Organa Federasyona Komelên Kurdistanê
li Swêdê

Ansvarigutgivare/Berpirsiyar:
N. Kirîv

Chefredaktor:
Amed Tigrîs

Redaktion:
**Cemîd Heyderî, Dîlan Dersîm,
L.Cengin, Xorto, Xebat Arif,
Siyamend Şêxaxayî**

Amadekarê Beşa Zazakî:
H. Diljen

Sättning och Layout:
A. Tigrîs, Dîlan Dersîm, N. Kirîv

Adress:
**Box 490 90
100 28 Stockholm/Sweden**

**Telefon: 08/652 85 85
Telefax: 08/650 21 20**

Postgiro: 64 38 80-8

Prenumeration/ Aboneti:
**Kes/Enskilda: 200 Skr/sal/år
Meqam/Myndigheter: 300 Skr/år**

Annons/İlan:
Rûpelên navîn/İnsidor: 1500 Skr

*Redaksiyon ne berpirsiyara nivîsarên
bi înzê an nivîs û gotinên Federasyo-
nê ye. Nivîsarên ku ji Berbangê re tîn
şandin, heke çap jî nebin, li xwedî
nayên veşandin.*

**ISSN - 0281-5699
Sal: 11, Hejmar: 1/91 (78)
10.2.1992**

Damezrandina Federasyonê: 6.6.1981

Çapkirina hejmara yekem ya Berbangê: 7/1982

NAVEROK

Beşa Kurmanciya Jorîn	Rûpel
<i>Nijadperest li Swêdê jî dest bi kuştinê kirin.</i>	3
<i>Nijadperestên Swêdî xwîna biyaniyan dirjînin.</i>	4
<i>Di pressa Sovyetê de Tevera kurd û azadîxwaz.-Wezîrê Eşo</i>	5
<i>Bersîv û encama anketa Berbangê</i>	6
<i>Mehdî ZANA hat Swêdê. Amadekar: M. Xarpêtî</i>	8
<i>Seîdê Nûrsî kî bû? -Wergêr: Koyo Berz</i>	10
<i>Avûkat bersîv dide. (Quncika Huqûqî)</i>	12
<i>Komela Jinan di "Konferansa 2000'î" de</i>	13
<i>Li parlamentoya Swêdê Pîrsa Kurd</i>	13
<i>Gelo ma ne em hemû kurd in? Fehmî Kakayî</i>	14
<i>"Zarokên me herîqa ne!" Amed Tigrîs</i>	17
<i>Kongra Raperîn a Yekîtiya Nivîskarên Kurd çêbû</i>	18
<i>Weşanên nû</i>	19
<i>Wişş û pepûkk</i>	20
<i>Dîroka Alfebeya Latînî. - M. Mervan Yılmaz</i>	21
<i>Şeva piştgirîya nivîskara ya bê nivîskar. -Zeynelabîdîn Kaya</i>	22
<i>Xocê Xizir (Çîrok) -Hesenê Metê</i>	23
<i>Li Universîta Uppsalayê beşa tercumanîyê jî bo kurdî vebû. - Şoreş Zîrek ..</i>	25
<i>Ronahî (helbest) -Ehmed Huseynî</i>	26

Beşa Dimilî (Zazakî)

<i>Wînî çî esto kî (helbest) Faruk Yakup</i>	28
<i>Aya biyaye (helbest) Faruk Yakup</i>	28

Beşa Kurmanciya Jêrîn

<i>Penaberan û pîrsî yasayî, Elîzabeth Fritz</i>	29
<i>Mirov be serbestî le dayik dibî</i>	30
<i>Rojname û kovarekanî Kurdistanî Azad</i>	33
<i>Berbangekî Çon?</i>	35
<i>Be awîrek le hunermendanman bideynewe. Azad Zengene</i>	37
<i>60 sale le dayikbûna Nadîrov</i>	38
<i>Kebzî be lêrahatîn. Dr. Serbest Rewandizî</i>	38
<i>Xardemenî Kurdî. Mahmûd Xoşnav</i>	40
<i>Rojî Cum'a (Çîrok) -Sileymanî Qasimyanî</i>	44
<i>La golêk le xerwarek.- Peşêw Merîwanî</i>	47
<i>Şîerî hewçarxî kurdî. Heme Saîd Hesen</i>	53
<i>Zimanê Asayî ya zimanî wêne. -C. Kurdo</i>	56
<i>Peresendinî Rasîzm. Wergêr: Beroj Akreyî</i>	59
<i>Bo çî tenya "ketaney sultanî" .. -wergêr: Kerîm Husamî</i>	62

Berga Pêşî: Ji xwepêşandana dijî nijadperestiyê li Skansenê . (8.2.1991)

Wêne / Foto:

NIJADPEREST LI SWÊDÊ JÎ DEST BI KUŞTINÊ KIRIN

- ☐ Ji êrîşên çekdarî, Îranîyekî hate kuştin, deh biyanî jî birîndar bûn.
- ☐ Heta nuha tu êrîşkarek ji aliyê polîs nehatiye girtin. Kesên ku êrîşkar bide girtin, ji hukumeta Swêdê wê 1 milyon kron xelat bigre.
- ☐ Federasyona komelên Kurdistanê li Swêdê, ji bo xwepêşandaneke giştî bangî hemû biyaniyan kir.

Êrîşên bi çek yê nijadperestî, li dijî biyanîyên li Swêdê her ku diçe zêde dibe. Ji havîna çûyî pê ve, heta nuha 11 kesên biyanî li Swêdê bûn hedefên gulan. Heta nuha tu êrîşkarek ji aliyê polîs nehatiye girtin.

Di van salên dawîn de çend grubên biçûk, bi fikrên nijadperestî propagandayên xwe pêşta dibirin û dijîminatiya biyaniyan dikirin. Ew di propogandayên xwe de, ji Swêdê derkirina biyaniyan diparastin. Lê ev bûn çend meh ku her roj di radyo, televîzyon û rojname de kirinên terorîstî cih digrin. Şelandin û êrîşên bi çek li dijî biyanîyan, bûn bûyerên rojana.

11 êrîşên çekdar:

2.3.1991

Li Gärdele xwendevanekî etiyoopî birîndar bû.

21.10.1991

Xortekî îranî (25 salî) li nêzikê Universîta Stockholmê, ji serê xwe birînda bû.

29.10.1991

Li parka Vasayê yekê grêkî ji zikê xwe birîndar bû.

1.11.1991

Li taxa Norrtullê brasiliyekî 23 salî birîndar bû.

8.11.1991

Li Körsbärsvägen, îranîyekî bi navê Jimmy Ranjbar, ji serê birîndar û dûre mir.

30.12.1991

Li îstasyona Stockholmê bombayek teqya û polîsek birîndar bû.

22.1.1992

Li bajarê Uppsalayê biyaniyek bi navê Erik Boncam ji serê xwe birîndar bû.

23.1.1992

Zimbabweyîkî 38 salî, ji zikê xwe birîndar bû.

23.1.1992

Ji êrîşa ser Komela Somalî, du kes birîndar bûn.

28.1.1992

Li Djurholms Ösby, suryanîyekî 33 salî li dukana xwe bû hedefê gulan.

30.1.1992

Li îstasyona Hågertensåsen, filistinîyek 42 salî li dukana xwe ji derbên du gullan birîndar bû.

Banga Federasyonê

Roja 30.1.1992 berbi êvarê Komîta kargêr ya Federasyonê, bi endamên xwe yê hazir civînek çêkir û bi taybetî li ser êrîşên nijadperestan rawesta û biryara bangake giştî girt û banga xwe gihand hemû ajansên radyo, Tv û çapameniyê. Di nûçeyên tv ya saet 9'an de banga Federasyonê belav bû:

-Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêdê, bangî hemû biyanîyên li Swêdê dike ku biyanî roja 21 sibatê, 24 saet ji mala xwe dernekevin û jiyana civakî ya swêdê boykot bikin.

Herweha Federasyon, ji hemû rêxistinên biyaniyan re bangek şand û hemû dawetê civînekê kir.

Sibetirê ji her alî rêxistinên gelêrî, rojname û radyo, kes û dezgehên çar aliyê swêdê telefonî Federasyonê dikirin û agahdariyên zêde li ser Banga federasyonê dixwestin.

Rojtira din deng ji

civatê derdiket

Piraniya Federasyon û rêxistinên biyaniyan li ser dawete Federasyonê civiyan û li ser pêşniyara boykotê rawestan. Piraniya rêxistinan piştigiriya pêşniyarê dikirin, lê boykotek 24 saetî zêde didîtin. Di civînê de hemû rêxistin ji bo manifestoyek 1 saetî li hev hatin û komîteyek musterek bi navê "21 februarikommittén" (Komîta 21'ê sibatê) damezrandin. Serokê Federasyonê Vildan Tanrikulu bû serokê vê komîtê jî. Komîte piştî civîna xwe, bi belavokek netîca civînê gihand hemû ajansên Swêdê.

Banga federasyonê bala hemû beşên civakê kişandibû. Ji alîkî ve rêxistinên biyanî li pêşniyarê xwedî derdiketin û ji alîkî ve jî dengên piştigirî û pêşniyarên nû û curbercur dihatin. Ya girîntir, êdî her kes li ser pêşniyarek berbiçav ya li dijî nijadperestî li gel yan li dijî diaxaft û dinivîsand.

Şef redaktora beşa Kulturê ya rojname mezin ya Swêd Dagens Nyheter maqaleke xweş kûr li ser rewşê dinivîsand û di dawîya maqala xwe de digot: "Ezê jî beşdarê grevê bibim".

Rojanama êvarê, Expressen, vê manifestasyonê kiribû nûçeya bergê: "Bê biyaniyan Swêd disekine".

Rojamên êvarê Aftonbladet (3.2.1992) di nivîsarên yên sereke de digot: "Bêyî biyaniyan, Swêd disekine. Wexteke payebilind e em vê yekê têdighên. Loma, manifestoya biyaniyan bi xêr hatiye û girîng e."

Roja 4.2.1992 li parlamentoya Swêdê li ser pirsê êrîşên nijadperestî û li ser boykota 21'ê sibatê, civîya. Gelek parlamenter ji serok wezîr û ji hukumetê pirsina pirsîn. Vezîra Biyaniyan li parlamentoyê digot:

- Ezê beşdarî manifestoya 21 sibatê bibim, eger ez bêm dawetkirin.

Berîya ku em Berbangê bidin çapê, xebata "Komîta 21'ê Sibatê" bi xurtî berdewam e. Em li jêrê beyana dawîn ya komîtê bi tevî navê rêxistinên beşdar, diweşînin.

Komîta 21'ê sibatê

1992.02.06

BEYANNAME 3

Rêxistinên biyaniyan ku navên wan li jêr e, biryar dane ku di roja 21 sibat 1991'ê de, bi hev re xwepêşandaneke giştî li dijî nijadperestî û nefreta xwe li hember wan êrîşên hov ku berê xwe daye kesên biyanî, nîşan bidin.

Em bangê herkesî ku wekhevîya insanan diparêzin, dikin ku piştgiya tewrê me bike û her wusa nefreta xwe li hember dijminatîya biyaniyan û nijadperestiyê nîşan bide:

Xwepêşandana ku di navbera saet 10-11'an de, dê bê amadekirin, bi deqîqeyek rawestandî bîdeng dest pê dike. Rêxistinên beşdar, her çalakîyên di vê demê de li ciyên kar û dibistanan de li gor rewşa muhalî lê ji bo piştgiyê bîna li dar xistin, pê kêfxeş dibe û xêrhatiniya wan dike.

Federasyona Komelên Kurdistanê, Federasyona Kome-lên Afrîkîyan, Federasyona Şîlîyan, Federasyona Eritreyîyan, Federasyona Îranîyan, Federasyona Finîyan li Swêdê, Federasyona Asurîyan, Federasyona Suryanîyan, Federasyona Komelên Polonîyan, Federasyona Swêdîyên Finlandê, Federasyona Yugoslaviyan, Federasyona Turkan, Federasyona Grêkiyan, Federasyona Italian, Federasyona Spanîyan, Federasyona Portekîzîyan, Yekîtiya Biyaniyên Liberal, Federasyona Dijî Nijadperestî, Yekîtiya Doktorên Biyanî yên li dijî AIDS, Biyaniyên Swêdê yên li dijî Narkotîkayê, Komela Dominîki-Haiti li Swêdê, Federasyona Komelên Navnetewî yên Jinên Biyaniyan, Kongra Polonîyan, Civata Pakistaniyan, Federasyona Bolîviyon, Federasyona Muhaciran, Rêxistina Huêlen Şîlî, Rêxistina Viktor Jara, Komela Buroya gerê yên Latin Amarîkayîyan.

Nijadperestên Swêdî xwîna biyaniyan dirjînin

Wek li hemû welatên Ewropayê, li Swêdê jî her ku diçe nijadperestî xurt dibe. Bi taybetî piştî hilbijartina Swêdê hêz û grûbên nijadperest û dijminên biyaniyan xwe ji nû ve organîze kirin û dikin. Ev hêz û grûbên nijadperest li parlamento û derê parlamentoyê piştgiyê digirin. Ji aliyê din ve encama pratîka politîka hukumeta koalîsyona liberal û konservatîv li Swêdê bêkariyê zêde dike. Ev encam bi xwe re nijadperestî û dijminîtiya biyaniyan xurt û dijwar dike. Kes, grûb û hêzên nijadperest, ji vê yekê fêde dibînin û xwe bi rêxistin dikin. Ne bi tenê birêxistin, dest bi çalakîyên xwe yên aktîv jî dikin. Nijadperestên Swêdî yên îllegal, di van rojên dawî de, li seranserê Swêdê, li dijî biyaniyan dest bi êrîşên xwe yên xwînrijandinê kirin. Di vê hefta dawî de agir berdan mal û cihên karên biyaniyan. Sê kes kuştin û bi dehan biyanî birîndar kirin. Bi telefonan gefên kuştin û bomba-kirinê li ser biyaniyan dikin.

Wek tê zanîn li Swêdê ji 8 milyonan, milyonek biyanî ye. Biyanî, di her warê jîyanê de, kar dikin. Ji derê biyaniyan jîyana normal li Swêdê ne mumkun e. Di pêşveçûna Swêdê de biyanî rolekî mezin û aktîv lîstine û dilîzin. Biyanî ne bi rojan, bi saetan dest ji kar bikişînin jîyan li seranserê wêdê radiweste. Bi milyonan kron zerar li îndustriya Swêdê dikeve.

Ji aliyê din ve weha bûye, ku kes nikare bêje; "ev Swêdî ye û ev jî biyanî ye." Qasî milyonek biyanî bi salan kar kirine û dikin. Xwêdan û rondikin wan di avayî û îndustriya Swêdê de heye. Piraniya biyaniyan ciwaniya xwe li vî welatî cemidî derbaskirine. Zarokên wan li vî bûne û mezin bûne. Perwerde, hîndekarî û kultura Swêdîyan girtine. Gelekî wan jî derî swêdî bi zimanê xwe nizanin û dûrî kultura xwe mezin bûne. Nivê biyaniyan qîz dane swêdîyan û qîz jî wan girtine.. Bûne xînamiyên hevdu. Bi kurtasî civateke mozayîk pêk hatiye.

Her çiqas nijadperest û faşîstên Swêdî komeke biçûk bin jî, ji bo biyanîyan tehlikeke gelek mezin in. Ew ne ji bo biyaniyan, ji bo swêdîyên demokrat û pêşverû jî herweha ye. Ji xwe politîka û taktîkên nijadperest û faşîstan li her demî û li her derê cihanê weha ne. Ew li gor mercên demê hedef nîşan didin. Paşê gav bi gav ber bi armanca xwe ve dimeşin. Ma Hitler jî weha nekir? Berê dest bi dijminî û kuştina Cuhîyan kir. Ma paşê yên komunistan û dema ku xurt bûn dest bi kuştina demokrat û liberalan jî nekir? Bi kurdî gotinek heye: "Hê ev nîna ye, tîrnîna bi şûn de maye."

Divê Pêşî rêxistin û dezgehên biyaniyên li Swêdê bibine yek. Piştî ew bi rêxistin û dezgehên Swêdîyan re hevkarîyê bikin. Hemû bi hevdu re, Parlamento û hukumetê bixine dewrê. Divê parlamento li dijî nijadperestiyê tedbîrên cidî bigire.

Tevgera Kurd a Netewî û Azadîxwaz

Politîka Sovyetê ya di derhekê tevgera Kurd a netewî ya azadîxwaz de û tesîra wê ya li ser pressa Yekîtiya Sovyetê ji demeke dûr û dirêj ve min gelek diêşîne. Dereceke kela dilê min rakir û ez mecbûr kirim, ku pênuşê hildim û di derheqê vê politîkayê de binivîsim. Sedemê vê biryara min û vê nivîsarê, bersiva nameya Têmurê Xelîl bû, ku ewî ji kovara "Vokrug Sveta" (Dora Cîhanê) şandîye. Kovar a merkezî û li Moskovayê çap dibe. Serokê beşa rojnameya kurdî "Riya Teze" Têmurê Xelîl namek li ser navê redaksiyona wê kovarê şandîye. Ew di nameya xwe de, ji politîka hukimeta Sovyetê nerazîbûna xwe diyar dike, ku di derheqê tevgera Kurd a netewî û azadîxwaz de politîkayeke ne rast û baş dajo. Herweha pressa Sovyetê ji berdevikê hukimetê ye. Di dawî de jî, di vê mijarê de rexne li kovarê digire. Min bi hûrgilî bala xwe da nameya Têmurê Xelîl û bersiva wê. Rojnamevanê Kurd di nameya xwe de, bi heqî û rastî diyar dike, ku dewleta Sovyetê, di derheqê pîrsa netewî de bi gotinê tiştên rast dibêje. Lê, dema konkret pîrs tê pratîkê û bi taybetî pîrsa Kurd a netewî, wê demê xwe ji şûn ve dikişîne. Çaxê rejîma Îraqê li dij binecîhên bajarê Kurdisatana Îraqê, Helebçê di sala 1988-an de çekê kîmyewî bi kar anî, bi hezaran Kurdên bê gune û sîvîl hatin qirkirin, Yekîtiya Sovyetê û presa wê xwe kerr û lal kirin. Têmurê Xelîl di nameya xwe de dinivîsîne; "Pressa Sovyetê wê demê hîç agahdariyeke durist, objektîv û tam neda. Ev pres krîza politîka serokatiya Sovyetê diyar dike."

Wek ku hûn dizanin, Yekîtiya Sovyetê, piştgiyariya politîka Saddam Huseyîn dikir. Pey têkçûna hewldan û cerbandina hukimeta meha Tebaxê (hukimeta cûntayê) diyar bû ku di dema krîza Rojhilata Navîn de, Komîta navendiya Partiya Komunîsta Yekîtiya Sovyetê, bi milyonek ruble alîkariya Saddam Huseyîn faşîst kirîye.

Berpirsiyarê kovara "Vokrug Sveta" Lev Mîns, ji bo rojnamevanê Kurd dilêşîya xwe û ne zimên û ji bo azadiya gelê Kurd jî piştgiyariya xwe diyar dike. Ew di nameya xwe de kovara "Molodaya Gvardia" rexne dike. Nivîskarên vê kovarê çûna Îraqê ya ba Saddam Huseyîn û di vegerê de li ser wî û rejîma wî meqale çap kirine. Di van meqaleyên xwe de, heger şer di navbera Îraqê û Amerîka de derbikeve "Dê serokê gelê Îraqê yê eqilmend û qehreman, bi serê tirsonekê Amerîka re çi bela, tofan û xaxên giran û dijarwê bîne..."

Lev Mîns, herweha hejmarekê rojnama "Russkiy" jî şandîye. Meqalek bi navê Îvanov di derheqê serhildana Îraqê de hatiye nivîsandin. Ew rojnâme û nivîskar jî piştgiyariya rejîma Saddam dikin.

Ha, bi vî awayî, ez ji van hemû qinyat û agahdariyê hatim ser wê bîr û baweriyê, ku pressa Sovyetê bi taybetî di

van salên dawî de, ne ku bi tenê xwe di hindava bedbextî û trajediya Kurdan de xwe kerr û lal dike, di pîrsa Kurd û têkoşîna wan a azadiyê de rastî û heqiyê jî şaş û feş şirove dike. Lê, carnan jî bi neyartî û nexêrxwazî li dij daxwazên Kurdan, serhildanên wan ên heqiyê dibin.

Rojnama "Russkiy Vestnik" serhildana Kurdan xayîntiyeke mezin li dij rejîma Îraqê dibîne. Mirov ji çavên xwe bawer nake, gava wê dixwîne. Weha dinivîsîne: "Em bi doza gelê Kurd a bi heq bawer in; lê çaxa ku welat di bin gef û êrîşên koa lîsyona dewletên dereke (Dewletên Hekar) de be, pêwîst e, mirov xwe ji problem û bêtîfaqiyên hundir bi paş ve bikişîne. Û li dij dijmin bikeve nav yekîtiyê..."

Belê, maqûl Îvanov Kurdan tewanbar dike, ku ew neketin nav yekîtiya rejîma Saddam Huseyîn, dema koalîsyona Dewletên Hekar êrîşê ser Îraqê kir. Wek Kurd dibêjin xwêş bazar e! Kurdan bi gotina Îvanov bikira û destê xwe bidana, destê wî mirovî ku xwîna keç û lawê Kurd a gewez ku hê jî bi serên tiliyên wî ve zuwa nebûye û dilop dilop diniquet!..

"Russkiy Vestnik", nivîskar û nûçegihanên wê bizanibin qerzdar in. Ma ew nizanin, ku ew hûtê Saddam bi hezaran gundên Kurdan wêran kirin. Bi çekên kîmyewî bi hezaran jin, zarok, kalemêr û pîrejîn li Helepçê hatin fetisandin. Dîsa bi hezaran welatparêzên Kurd di zindanan Îraqê de barbarî hatin êşkence kirin û kuştin. "Russkiy Vestnik" û nûçegihanên wê dîsa baş pê dizanin, ku Saddam û rejîma xwe, ne bi tenê li dij Kurdan in, herweha ew li dij Ereben ku dixwazin dawîya zîlm û zordariya Saddam bêt û demokrasî û azadî were Îraqê ne jî.

Mirov gava "Russkiy Vestnik" û "Molodaya Gvardia" dixwîne, matmayî dimîne, ku hê jî bîr û bawerî yê totalîtarîzmê hewqas hene û dom dikin. Mirov dibêje qey ne "prestroyka" hebûye û ne jî qet. Ev organên pressê ji cîhê vîki-vala û bilasebeb cîh didin vê helwestê. Ev helwesta (tewrê) pressê nîne, ev helwesta dewleta Sovyet e, ku di derheqê pîrsa Kurd a netewiya azadîxwaz de hê jî nehatiye guhartin û dom dike. Ew politîka li ser şop "qedera xwe berdewam e. Dema dewrana dewleta totalîtarîzmê, dewrana Stalîn. Çaxê mirov di derheqê tevgera netewiya azadîxwaza Kurd de li politîka dewleta Sovyetê binêre, ji roja damezrandina wê heta mirov divê qet şaş û matmayî nemîne. Rejîma totalîtarîzmê, çawa li hundir bûye sedemê qirkirina bi milyonan, herweha li der jî, li welatên dereke zerrar û ziyar dane tevger û mirovahiyê. Ev yek bi pîrsa gelê Kurd baş diyar û zelal dibe. Nameya Têmurê Xelîl, ez mecbûr kirim, ku di derheqê vê yekê de meqaleke hin dirêjtir binivîsim û di rûpelên rojnama kurdî "Riya teze" de bê çap kirin.

Wezîrê Eşo

Jêrenot: Ev nivîsara Wezîrê Eşo li Rewanê di rojnama Riya Teze de hatiye çapkirin. Me nexwest zêde orjînalê nivîsarê xerab bikin, lê belê, me di warê ziman û rêziman de, ji bo baş têgehêstandina xwendevanan, pêwîstiya hinek guhartinên biçûk jî dît. Ji ber vê yekê, em lêborîna xwe ji birêz Wezîrê Eşo dixwazin!

BERSIV Û ENCAMA ANKETÊ

Mistek ji pêşniyarên xwendevanan

Wek ku xwendevanê me pê dizanin, me di anketa xwe de, xwestibûn, ku ji derê pirsan xwendevan jî dika-ribûn notejêrek binivîsinin. Ji wan anketin ku xwendevanan têkiriye û ji me re şandîye, hinek ji wan xwendevanan bi çend hevokan dîtînen xwe jî nivîsandine. Em ji nav wan jêrenotan çend ên seyr digirt û li jêr pêşkêşî we xwendevanan dikin. Em ji hemû ew xwendevanên xwe yê ku anketan dagirtin û bi paş ve ji me re birêkirm re spas dikin. Em hêvîdar in, ku Redaksiyona berbangê, Komîta Giştîya û ya Kargêra Federasyonê û Kongre dê van daxwaz û pêşniyarên xwendevan bigirin berçav û li gor wê biryar û xebatên berbiçav û çak pêk bînin.

○ Lazim e zimanê kurdî bi yek alfabeyî were nivîsandin. Tu ziman nîne ku bi du- sê tîpan tîpên nivîsandin. Wan tîpên erebî ji kovarê derxin.

○ Hêviya min ew e, ku hûn a heyî ji "TÊK" nebin.

○ Ji aliyê teknîkê ve Berbangê wek girara gavanan dibînim. Mîzanpaja we zewqa xwendinê bi mirov re nahêlî.

○ Heqê endametiya komelan zêde bikin, Berbangê ji hemû endaman re bişînin. Fîrsat û îmkânên beşa zazakî jî divê wek herdu beşên din bin.

○ Rûpeleke taybetî di hemû hejmaran de ji bo fotografên şehîdan û serokên şoreşê yê serbixwe wek seroknemir Berzanî, Qadî Mihemed, Seyîd Rîza, Şêx Seîd, Elîşêr û yê berê wan wek Simko, Mêrhas...

○ Divê Berbang çalakî û nûçeyên welêt û Federasyonê biweşîne.

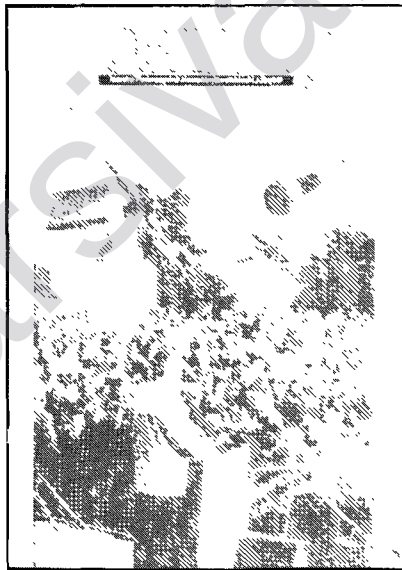
○ Berî her tiştî divê Redaksiyon zezal

be, bê alî be, ne dijmînê rêxistinane be. Divê redaksiyon cîh bide nivîsarên ku ji derve tînen. Divê hemû Berbang bi nivîsarê redaksiyonê neyê xemilandin.

○ Di beşê latînî de Hevalên ji Kurdistanê ya Bakur navên mirovan wek yê Tirkî dinivîsinin. Wek Mehmet, Mahmut...

Çima anket

"Berbangeke çawa?" pirsêke kûr û dûr e. Ji destpêka Berbangê heta îro 10 sal derbas bûn. Hemû redaksiyonên Berbangê kêman zêde, ji bo çareserkirina vê pirsê fikirîne û hewl dane xwe. Lê, ev pirs hîn ji holê ranebûye û wisa xwuya dike, ku wê demeke dirêj jî, ji holê ranebe.

Berê vî salek, gava me, weke redaksiyona 10'an dest bi kar û barê Berbangê kir, ev pirs ha di her rojêva me de herî cîyê girîng girt. Di nav salekî de, em ji alîkî ve, ji bo derxistina Berbangê û ji alîkî ve jî, bi vî pirsê ve mijûl bûn. Me di nava xwe de munaqesê kir, me ji endamên redaksiyonê kevin û ji xwendevanan pirsî. Dîtin û pêşniyarên heja derketin holê. Lê, piraniya xwendevanan çî di-

gotin û çî pêşniyarî dikirin, dermeket meydanê. Ji ber vê yekê, me ji bo abone û xwendevanên Berbangê anketek amade kir û şand.

Ji 1300 aboneyan, 162 kesan bersiva anketê dan. Yê bersiv dane kêman in, lê bîr û bawerîya me ew e, ku ev bersivên hatine dayin, kêman an zêde Berbangê di dilê piraniya xwendevanan de nîşan dide.

Redaksiyona me, heta niha bi qencî û ne qenciya xwe ve 9 hejmar derxist. Ev hejmara herî dawî ye. Di 22-23'ê Sibatê de wê Federasyon kongra xwe çêbike û piştê wê redaksiyona Berbangê ji nû ve avabe. Dibe ku hinek ji me di nav redaksiyone nû de cîh bigre an negre. Lê, em hêvî dikin, ku encama vê anketê ji bo çareserkirina "Berbangeke çawa" re bibe bingeş û rê nîşan bide.

Xwendevanên Berbangê kî ne ?

Gor bersivên anketê, piraniya xwendevanên Berbangê ji Kurdistanê Başûr e. Piştê Kurdistanê Bakur, Kurdistanê Rojhilat û Kurdistanê Rojavaya Başûr tî. Ji 162 kesan yê ku bersiva anketê dane, tenê 11 kes, yanê % 11 jin in, yê dina hemû mêr in. Ji ber vî yekê mirov dikare bi hêsanî bibêje, "Berbang kovara mêran e." Hejmarên ciwanan jî, weke jinan kêman in, tenê % 10 ciwan û yê din navsal in.

Di nav xwendekaran de, % 25 li welêt neçûne tû dibistanek, yê dina hemû disbistana bingeşîn, lîse û unîversîte xelas kirine an jî li unîversîtê xwendina xwe dom dikin.

Rewşa ekonomîya xirab a Swedê, xwe di bersivên anketê de jî nîşan dide. Ji % 16'ê xwendevanên Berbangê ne

xwedî karek in. Yên dinê xwendekar, memur an jî xwendekar-memur in.

Hejmara cinsî

Mêr: 135	% 83
Jin: 11	% 4

Hejmara temen

15-25 salî 16 kes	% 10
25-35 salî 75 kes	% 46
35-45 salî 56 kes	% 34
Ji 45î jortir 11 kes	% 7

Hindekarî

Unîversîte 68 kes	% 42
Lîse 37 kes	% 23
D. bingehîn 13 kes	% 8
Bê dibistan 37 kes	% 23

Li gor beşên Kurdistanê hejmara xwendevanan

Başûr 63 kes	% 39
Bakur 57 kes	% 35
Rojhilat 22 kes	% 14
Rojavaya Başûr 9 kes	% 6
Sovyet 1 kes	

Kar

Xwendekar 53 kes	% 33
Karmend 41 kes	% 25
Karker 20 kes	% 12
Bêkar 26 kes	% 16
Xwendekar û karker 7 kes	% 4

Pirsa civakî
û nûçeyên welêt

Xwendevanên Berbangê berê her tiştî dixwazin nivîsên li ser pirsa civakî û nûçeyên li welêt bixwînin.. Piraniya xwendevanan li Ewrûpayê û bi taybetî li Swêdê dijîn. Lê, tenê ji % 33 prosent dixwazein nivîsên di der heqê civata Kurd a li Swêdê de bixwînin. Ev wisa nîşan dide, ku bala xwendevanên Swêdê, ji rewş û pro-

Redaksiyana me
pêşniyar kiribû ku
Berbang bibe du
kavar. Ji xwendevanan
%65 ne li gel
vê pêşniyarê ne. Li
gor encama anketê,
Berbangeke mehane,
Berbangeke bi fotog-
rafên zêde û bi sê za-
ravan daxwaziya
xwendevanan e.

blemên xwe bêtir ber bi welêt e. Laşê wan li Swêdê ye, lê hiş û mejiyên wan li Kurdistanê ne.

Siyaset, dîrok û edebîyat bi prosentên mezin di rêza herî pêşî de cihê xwe digirin. Nivîsên ku herî zêde bala xwendevanan dikişînin, di warê edebîyatê de rexne û hevpeyvîn in.

Bila doxtor û hunermenên Kurd ne qeherên, ji ber ku nivîsên herî kêr bal dikişînin tendurîstî û huner in .Bi tenê ji % 17 prosent nivîsên tendurîstî û ji % 12 prosent jî nivîsên huner dixwînin.

Daxwazî

Pirsa civakî ya li welêt : 81 kes % 50
Pirsa civakî ya gelemperî 53 kes % 33
Pirsa civata Kurd a li Swêdê 33 kes % 20

Nivîsên bêtir bal dikişîne

Siyasî 88 kes	% 54
Dîrok 87 kes	% 54
Ziman 77 kes	% 47
Civakî 73 kes	% 45
Nûçe 72 kes	% 44
Edebî 64 kes	% 39
Tendurîstî 28 kes	% 17
Hunerî 19 kes	% 12
Hevpeyvîn 100 kes	% 62
Rexne 85 kes	% 52
Çîrok 64 kes	% 39
Helbest 49 kes	% 30
Pêkenîn 48 kes	%29

Kijan beş zêde tê xwendin

Kurmanciya jêrîn 62 kes	% 38
Kurmanciya jorîn 59 kes	% 36
Kur. jorîn û jêrîn 24 kes	% 15
Bi çend zaravan 11 kes	% 7
kur. jorîn-zazakî 8 kes	% 5
Zazakî 5 kes	% 3
Kur. jor-jêr-zazakî 3 kes	% 2

Berbangeke mehane

Li gor encama vê anketê, Berbangeke mehane, Berbangeke bi fotografên zêde û bi sê zaravan daxwaziya xwendevanan e. Encamê anketê wisa nîşan dide; lê, dê Federasyonê bikaribe di bin de rabe an na. Ev bi Federasyonê ve girêdayî ye.

Ji % 31 prosent dixwazin Berbang bi sê zaravan û 15 rojan carek derkeve. Bi tenê 2 kes dixwazin Berbangeke sê mehanî derbikeve.

Bi her sê zaravan 115 kes	% 71
Bibin çend kovar 41 kes	% 25
15 rojî 50 kes	% 31
Mehane be 104 kes	% 64
Ji sê mehanan yek 4 kes	% 2

Wek redaksiyon me ji komîta karger re pêşniyar kiribû, ku Berbang bibe du kovarên cuda, lê wisa xuya ye, ku piraniya xwendevanên Berbangê di wî bîr û baweriyê de nîn in. Ji xwendevanan % 25 prosent dixwazin Berbang bibe du kovarên cuda.

Em hêvîdar in ku Komîta Kargêr, Giştî, Redaksiyona nû û Kongra Federasyonê encama vê anketa bigire berçavan û li gor wê li ser rewşa Berbangê gotûbêj bikin. Bigîhêne encamê û di vî warî de biryarên pozîtîv bidin. Ne bi tenê biryar bigirin, herweha biryarên xwe di pratîkê de gav bi gav bi kar bînin.

Em wek redaksiyonê hêvîdar in, ku Berbang di 11 saliya xwe de, ji aliyê form, mîzampaj, teknîk, ziman û navrok ve hîn baştir û xweştir bibe.

Redaksiyon

MEHDÎ ZANA HAT SWÊDÊ

Serokê kevin ê belediya bajarê Dîyarbekirê têkoşerê hêja Mehdi Zana hefteya borî hat Swêdê. Wek tê zanîn Mehdi Zana 11 sal li zindanên dewleta Tirk da mabû. Di nav van 11 salên giran û tarî de Mehdi Zana û gelek girtiyên din di zindanên dagîrker ên faşîst de serî ji barbarî û faşîzmê re danên. Bi laşên xwe li dij faşîzmê berxwedan. Di vê berxwedana zînanan de bi taybetî di berxwedana zînadana Amedê (Dîyarbekirê) de ji bo gelê Kurd kahremanîyeke gelek mezin dan. Di vê berxwedana zînadana Amedê de gelek ji wan bi mîrxasî şehîd ketin. Mehdi Zana û gelek kesên din dîsa ji zîlm û zordestiya zîndanvanan re serê xwe xwar nekirin û di zindanên wan de berxwedan. Zînadana Amedê kirin dengê têkoşîna gelê Kurd.

Piştî 11 salan Dewleta Tirk ji bo faşîstên xwe yên li zîndanên di roja 12'ê Nîsana 1991'ê de efûyek derxist. Dewlet ji bo ku cihanê bixapîne formîlek da wê efûya han ku çend kesên Kurd ên ku zêde cezayê xwe kişandine jî derkevin der. Mehdi Zana jî herweha piştî 11 salan ji zîndanê derket.

Mehdi Zana piştî derketina ji Zîndanê dixwest derkeve Ewropê, bi Kurd û rêxistinên navnetewî yên hûmanîst wek Amnestî, Xaça Sor û hinek dezgehên din re ji bo alîkarî û piştgiriya ji wan re spas bike. Lê, hukimetê pasaport nedidane wî. Dema jina wê Leyla Zana bû parlementer, li gor qanûna Tirkîyê, pêwîst bû, ku ji Mehdi Zana re ji pasaporta dîplomatan bidin. Hukimeta nû bêgav ma û pasaport da Mehdi Zana. Herweha Mehdi Zana derket Ewropê.

Ew piştî Londrayê, hat serbajarê Swêdê Stockholmê. Li ser daxwaz û însiyatîfa Federasyona Komeleyên Kurdistanê li Swêdê, wî di roja 02.01.1992-an de li Stockholmê di derheqê rewşa Kurdistanê û biranînên

xwe yên zîndana Amedê bi Kurdan re civînekê çêkir. Civîn bi pirs û bersiv bû. Di civînê de ji 300'î bêtir kes beşdar bûn.

Li ser pirs "niha li bakur û başûrê Kurdistanê rewş çawa ye û têkiliyên di nav herdu beşan de, di çi prosesê de ye"? Mehdi Zana bi kurtasî weha bersiv dida:

M. Zana: Ez mizgîniyek bidim we! Li Bakur rewş gelek weş bûye. Gel bi tevayî hişyar bûye. Kurdayetî xurt bûye. Tirs nemaye. Ji her sinif û tebeqeyê kes ketine nav têkoşînê. Gel li şehîdê xwe xwedî derdikeve. Şerê çekdarî têkoşînê geş û hişyarbûnê zêde kir. Em bîr ser rewşa Kurdistana Başûr. Ez çûm wê derê. Rewşa serokên hêzên wan ne baş e. Hîn wek 50-60 berê ne. Her kes ji bo xurtbûna hêz û eşîra xwe têdikoşe. Saddam di rewşeke gelek xerab û perîşan de bû. Çavek li wan şikand, serok bi bez û lez bazdan Bexdayê. Çûna wan a Bexdayê di demekê weha de çewt bû. Min ji wan re jî got. Wan jî got "rast e, me çewtî kir." Bi hevdu re ne samîmî ne. Saddam jî bi vê yekê baş dizane û ji ber vê yekê bi wan dilîze. Heger Saddam bizanibe Kurd hemû yek in, ez bawer im dê di cîh de bi wan re rûne û daxwazên wan qebûl bike. Paşê Ew Kurdên Kurdistana Tirkîyê qet hesab nakin. Min vê yekê bi awayekî vekirî ji wan re got. Heta min got ku "heger em pif bikine we, dê hûn di Basrayê de derbikevin. Em 20 milyon in û ji her alî ve ji we pêşveîr in. Dema hûn bi meqamên Tirkîyê re pêwendî datînin, qet nebe ji me yekî bipirsîn, ka ev çi mirov in? Çi dikin an çi difikirin?.. Lê ew wan dema serê wan dêşe, em hem li der û hem li welat radibin ser pîyan. Bi dîtina min bi vê polîtîkayê tiştek bi ser nakeve. Lê, divê em bi ser hevdu ve herin, rexne li hevdu bikin û ji

hevdu re alîkariyê bikin. Divê ji bo Kurdan komîteyekî netewî hebe. Bi wê komîte ve girêdayî li derê welêt ji komîte û komele hebin û bi vî awayî bi gelê cihanê re têkiliyan deynin. Ji bo me gelê me piştgiriya gelê cihanê pêwîst e.

Pirs: Dema şerê çekdarî li paş ma. Niha dema aşî û nermbûnê ye. Ma em nikarin pirs Kurd bi riya aşîyê careser bikin?

M. Zana: Ez bi xwe li dij kuştina mirovan im. Kuştin tiştekî nebaş e. Lê, bê çekdarî jî nabe. Divê mirov xwe biparêze, ne ku êrîş bike. Dema hêzên mirov ên çekdar tune bin, dijmin firsend nade mirov. Mirov ji navê radike. Dîroka cihanê li aliyekî, ya Kurdistanê bi bûyerên weha tije ne. Bi hezar salan dijmin me xapandîye. Aştî tiştekî baş e. Lê, dewletên dagîrker ji aşîyê fam nakin. Ji ber ku ew ne demokrat in. Aştî ji bo dewletên Ewropa derbas dibe, lê ji bo Tirk, Ereb û Farisan derbas nabe. Ma bûyera Hesen Xeyrî û Mustafa Kemal nayê bîra me. Hesen Xeyrî di dema Lozanê de di parlemen-toya Tirkîyê de rabû got "em û Tirk bira ne. Em naxwazin ji Tirkîyê cuda bibin. Em bi hezar sala bi hevdu re jiyane..." Mustafa Kemal ji cîhê xwe radibû, ew hembêz dikir û êdî ew ber nedidan û jê re hezar car spas dikir. Ji keyfan dikir ku bifirîya. Ê jê rica dikir ku sibehê ji parlementerên Kurdên din re jê bêje, bila cil û bergên xwe yên kurdî li xwe bikin û bêne parlemen-toyê. Kurdan rabû weha kir û bi şal û şapikên xwe ve hatin parlamentoya Tirkîyan. Çar roj paşê ew parlementerên ku cil û bergên kurdî li xwe kiribûn yek bi yek hatin dalqandin. Divê em dijminê xwe baş nas bikin. Niha ev rewşa ku em hatine, heger carek din têk biçe, ez bawer im, em dê 30 salên din jî bi paş ve bimînin. Pratîka sed salan li navê ye.

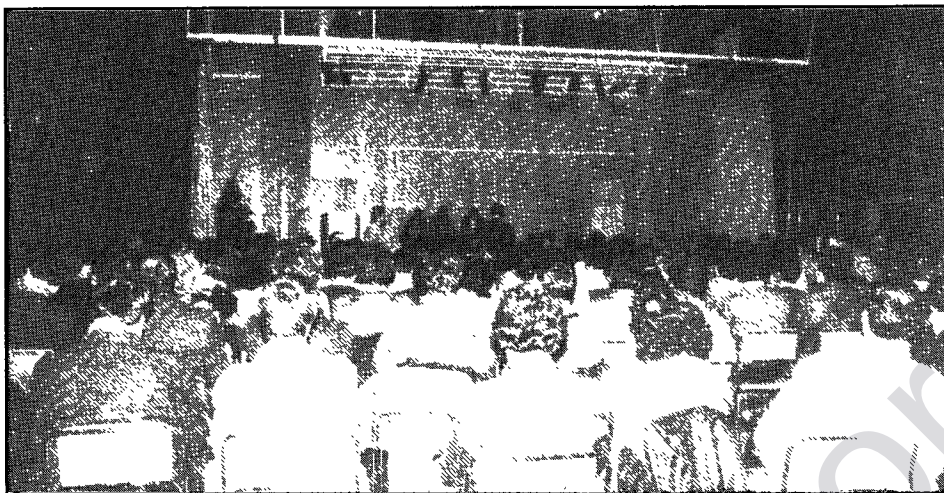
Pirs: Wek tê zanîn PKK jî li Suriyê dimîne, Ma suriyê ne dewleteke dagîrkerê Kurdistanê ye?

M. Zana: Ez ne PKK'î me. Ez bi gelê xwe re me. Min di vê rê de sond xwarîye. Lê, kîjan hêz li dij dewletê têbikoşe ez li gel wê me. Li gor bîr û bawerîya min her çar dewlet jî dijmin in. Heger Suriyê hewqas demokrat e, an jî mafê Kurdan diparêze, bila pêşî mafê Kurdê beşê xwe bide. Bi hezaran

Kurdên Suriyê hîn ne hemweliyê Suriyê ne. Dewleta Suriyê ji bo Kurdên Suriyê du cur nasname (kîmlîk) dide Kurdan. Yek a hemweliyê û ya din ji ya biyaniyan e. Kurdên ne hemwelaî tû mafê wan ên civakî, aborî, perwerde tune. Zordestî û zordariyê-ke gelek dijar li ser Kurdên Kurdistanê Suriyê heye. Bi ya min di vê mirov bi dijmin re têkilî daneyîne. Lê, ji derê dewletên dijmin, mirov dikare têkiliyan bi hinek dewletan re dayne. Mirov ji têkiliyan netirse. Heger mirov bi xwe bawer be. Dema ew tiliya xwe têkin nav îşê mirov nehêle. Pişt bi van her çar dewletan jî naye girêdan. Min van tiştan di pirtûka bîranînên xwe de dûr û dirêj behs kirîye.

Pirs: Baş e, tu dibêji yekîtiya Kurdan pêwîst e. Ev rast e, lê heger li bakurê Kurdistanê hereketekê hewqas çewt û şaşiyên wê hebin mirov çawa dikare bi wê re kar bike?

M. Zana: Ez rastiyeke berbiçav ji we re bêjim. Îro ew rewşa ku li bakurê Kurdistanê heye, ji derê şerê çekdarî nameşe. Mirov nikare êdî bê çekdarî karê siyasî bike. Şerê çekdarî hatîye ber derî. Rewş û şert ev in. Lê, wek min berê jî got ne bi tenê metoda çekdarî, herweha hemû metodên din jî divê mirov bi kar bîne. Bi çek tenê jî bi ser nakeve. Lê, bê çek jî nabe. Ha ew hêz û kesên ku politîka vê hereketa ku îro li welêt şerê çekdarî û yê siyasî didomîne çewt û şaş dibînin, du alternatîf li pêş wan hene. Yek; divê ew bîne welêt û dest bi şerê çekdarî bikin. Ji aliyê din ve jî, ji gel û ji wê hêzê re jî bibêjin; "ka binêrin politîka rast û baş ev e." Herweha bi xebat û politîka xwe ya durist yê din ji çewtî û şaşiyên rizgar bikin an jî çewtî û şaşiyên wan roj bi roj kêm bikin. Û riya duduyan jî ev e, ku bikevin nav vê hêza han a ku îro têkoşîn dide û di nav de bi xebateke hêjatir û politîkayeke baştir çewtî û şaşiyên wê kêm bikin. Qasî ku ez dizanim û dibînim, riya siyasiyan jî tune ye. Heger heye, an hebe jî ez nizanim. Dîtin û zanîna min di vê babetê de ev in.

Pirs: Hevalê birêz, gelo ew kesên ku îro li Kurdistanê di meş, grewên birçîbûnê û di her curên berxwedan û pêxweşanê de beşdar dibin, daxwazên wan çi ne? Di dîtinên wan de yekîti û homojenîyê heye an na?

M. Zana: Ez dikarim bibêjim di daxwazên gel de yekîtiyek heye, ku ew jî, ji Kurdistanê çûndina dewleta Tirk e. Gel dibêje bila Tirk ji vir herin dixwazî wahş bîn şûna wan. Ha di vir de yekîtiyek heye. Di dema hîlbijartinê de jî xelkê bi vekirî ji berendamên xwe re digotin: "Heger hûn bibin parlementer, em ji we çekirna rê, fabrika û kar û pere naxwazin. Em ji we dixwazin ku hûn di parlamentoyê de pirsê Kurd bînin rojevê û jê re li çareserkirinan bigerin." Lê, di hêla bîr û bawerî de yekîtiyek tune. Kêm bin jî dîtinên curbe cur hene. Heta hinek kes jî şerman, hinek ji tirsan dikevin nav bûyer û çalakîyên berxwedanê.

Pirs: Kek Mehdî, te ji bîr kir, tu ji kera xwe re dikarî hinek jî behsa zîndana Amedê bikî?

M. Zana: Êşkence, zîlm û zordestîya ku li zîndana Amedê li Kurdan hatiye kirin, ez bawer nakim li derê dinyayê li tû kesî hatibe kirin. Mirov nikare bi dev bêje û nikare bi qelemê binivîse. Însanetî ji Êşkence û zilma zîndana Amedê şerm û rûreşî ye. Kî mînakê xwe şewtandinê dîtîye. Çar xortên ciwan û dîlbaz benzîn li xwe kirin û bi kibrîtê xwe şewitandin. Ev sewiya bîr û bawerîya têkoşîna gelê Kurd dide dîyar kirin. Gelê Kurd bi

xortê weha dê tim û tim ser bilind bin. Dayikên Kurd ji bo zarokên weha yê qehreman anîne dinyayê, divê bipesin.

Gelek keç û xortên Kurd wek Îsa bi çarmixê kirin. Jop di cihê heyayê mirov de bi kar daniya. Mişkê cirdon bi ganîti dikir devê miorv û jopan di-kutan gewriya mirov. Mirov heta qirikê dikirin çala guyê. Bi çov û daran li pişt mirov dixist, ku pê ra qasî çend santîmî diwerimî. Bi rojan mirov nikaribûn bi rojan raze. Mirov 24 saet li ser piyan diheştin çimên miorv reş dibûn û ra diteqiya. 17 meh me di hucrê de girtin û her roj û saet li me dixistin. Ji der ve tû agahdarî tune bû. Ne radyo, ne TV., ne rojname û ne jî ji kesekî nûçeyek. Me bi roj dipan ku ji yekî gotinek bibihîsin. Rojek, ez çûm û dema vegeriyam, çav û guhên hemû hevalan li min bû. Tiştê tune bû, ku ez bêjim. Ez sekinîm û min got "Dîyarbekir Spor 1-0."

Kul û keserên M. Zana teze bûn. Rewşa zîndana Amedê û hevalên wî yê têkoşer hatin ber çavan. Dil teng û çavên wî şil bûn. Gotin di gewriya wî de ma. Bê dengî bi ser salonê de girt. Gelek kesan destê xwe birin berikên xwe û destmalên xwe deranîn û ber bi çavên xwe yê şil ve birin. Min jî destê xwe bire berîka xwe, lê destmal di berîka min de tune bû. Her kes rabû piyan û ji Zana re bi çepikan rêzgirtina xwe pêşkêş kirin. Gulên rengîn dane pê.

Amadekar: **M. Xarpêtî**

Seîdê Nûrsî kî bû?

Seîdê Nûrsî di sala 1876-an de li bajarê Bedlîsê, li qeza Hîzanê, li gundê Nûrsê hatiye dinê. Navê bavê wî Mîrza û diya wî jî Nûrê bû. Ji xeynî Seîd 6 zarokên wan ên din jî hebûn. Navê Seîdê Nûrsî gelek in, wek Seîdê Kurdî, Bedîuzeman, İbn î- Mîrza, Mele Seîd, Seîdê Meşûr, Cerîde-î Seyyare ûhw...

Rus

Seîdê Nûrsî xwendina xwe ya destpêkê li medresa Mehemed Emîn Efendî, li gundê Taxê dest pê dike. Paşê li gelek medrese û xwendegehên din jî dixwîne.

Ew di xortaniya xwe de, li gelek herêmên Kurdistanê digere. Diçe Wanê, Sêrtê û Mêrdînê ... Li wan deran Seîdê Kurdî di nav gelê Kurd de gelekî tê nas kirin û hez kirin. Ew diçe ku, li wan deran bi pirs û pirsgerêkên gel ve mijûl dibe. Vî kar û barî ji xwe re dike bar " piştî.

Carekî diçe ba serokê eşîra Mîran, Mistefa Paşa. Gilî û gazindên gel pêşkêşî wî dike. Ji ber ku Mistefa Paşa li herêmê bi zilm û zordariya xwe ve dihatin nas kirin.

Di sala 1888-an de li gel Mele Mihemed diçe Bazîdê ku gora Hozanê Kurd ya Ehmedê xanê zîyaret bike. Seîdê Nûrsî 3 meh li Bazîdê li cem Şêx Mihemedê Celalî dimîne û perwerdeya xwe ya herî baştirîn li wir digre. Mayîna wî ya li Bazîdê, di jîyana wî de, rûpeleke nû vedike.

Ew jîyana Selaheddînê Eyyûbî dixwîne. Şexsiyeta Selaheddînê Eyyûbî tesîreke mezin li wî dike û di bin wê

tesîrê de dimîne.

Seîdê Nûrsî, di sala 1894-an de li ser xwestina waliyê Wanê, ew li Wanê bi cîh dibe. Li wê derê dest bi xebata xwe ya olî (dînî) û kurdî dike. Lê, di sala 1926-an de, ew ji bajarê Wanê tê sirgûn kirin.

Seîdê Nûrsî, raman û armanca xwe dinivîsîne, gelek berhem û pirtûkên wî çap dibin û tên weşandin. Ew xwedî pênûseke xurt û nivîskarekî bi nav û deng bû. Seîdê Nûrsî hîn di wê çaxê de, bi kurdî xwendin û nivîsandinê di xwaze û ji dewleta osmanî daxwaz dike, ku bila xwendegehan vekin. Ji bo vê yekê jî karbidestên dewletê jê re dibêjin "dîn bûye" û ew davêjin zîndanê.

Di sala 1907-an de dema ku tê Stanbolê nameyekê ji Sultan Hemîd re dişêne. Ew di nameya xwe de dinivîsîne, ku "ew xwendin û nivîsandin a ku li Kurdistanê dibe, têrî gelê Kurd nake. Ji ber vê yekê divê xwendin û nivîsandin li Kurdistanê bêtir bi kurdî be." Di dibistan û xwendegehan de perwerde bi kurdî be. Li ser vê daxwazê carekî din jî ew digrin û ew dibin dînxana (tîmarxana) Stanbolê ya Toptaşîyê. Dewlet, ji ber ku Seîdê Kurdî di nav û çavê gel de bixînin, bê qîmet bikin, navê dînitîyê lê pey wî dixin û ew dikin dînxanê. Herweha têkiliyên wî û gel ji hevdu qut dikin. Seîdê Kurdî li hember van îftûra, plan û derewên bêbinî û vala, zilm û zordestîyê teslîm nabe, stûyê xwe ji wan re xwar nake. Têkoşîna xwe didomîne.

Seîdê Nûrsî di nav weşan û

çapemeniya Kurdî de cîhê xwe digre. Di wê demê de navdarên Kurd wek Dr. Abdullah Cewdet Beg, Bedirxanzade Mîthad Beg, Kurdîzade Ahmed Ramîz, Xelîl Xayalî Efendî jî, di damezrandina vê cemiyetê de hebûn.

Seîdê Nûrsî di gelek rojname û kovarên kurdî de nivîsandîye; wek Şeq û Kurdistan, Teva û Teraqîya Kurd, Volkan, Tanîn, Serbestî û Mîzan Mîsbah ûhw...

Di sala 1908-an de di rojnama Şerq û Kurdistanê de nivîsek wî bi navê "Kurd Cardin Muhtac in" tê weşandin. Di wê salê de di rojnama Teva û Teraqîyê de jî bi navê "Ey Gelê Kurd" nivîsek wî tê weşandin.

Seîdê Kurdî pê dihesa ku Zîya Gökalp ketiye nav meseleyên Tirk û parêzgeriya wan. Xwe li Turanê girêdaye û tirkîtiyê dike. Ew rojekî li Dîyarbekirê rastê Zîya Gökalp tê û jê re weha dibêje:

- Ez seriyekî pîvaz bi hezar sêvên sor re naguhêrim.

Di sala 1910-an de Seîdê Kurdî ji Stanbolê diçe Kurdistanê. Ew heta sala 1916-an di nav gelê xwe de li gelek herêman digere. Ew bi pirsên gel re mijûl dibe û serê xwe dêşîne.

Seîdê Nûrsî enerjîk bû. Xebatkarekî zendî, jîr û zana bû. Jê re rawestandin û westandin tune bû. Ji bo wê jî ew gav bi gav di nav bajarên Kurdistanê de digerrîya, bi pirsên gelê xwe ve mijûl dibû.

Ew di sala 1911-an de diçe Şamê di mizgefta Emewî de bi hezaran re hitab dike. Ji Şamê derbasê Beyrûdê dibe û di riya deryayê re di ser Îzmîrê de diçe Stanbolê. Ew li Stanbolê bi Sultan Reşîd re derbasê Rûmeliyê dibe. Li wir pê dihesa, ku dewletê ji bo çêkirina unîversîta bajarê Wanê 19 hezar zêr veqetandîye. Hema ew diçe Wanê û hîmê unîversîtê davêje. Lê, mixabin Şerê Cîhanê dest pê dike û unîversîte jî çenabe.

Di sala 1916-an de di şerê navbera dewleta Uris û Osmaniyan de Seîdê Kurdî dîl (esîr) dikeve destê Urîsan. Hukîmeta Çar wî sirgûnê Sibîryayê

dike. Ew du sal li Sibîryayê dîl dimîne. Bi dûv re, di sala 1918-an de ew fersendekê dibîne û direve û diçe Berlîn, Warşova, Vîyana û Sofyayê. Paşê xwe digihîne Stanbolê. Rojname Tanîn ya hejmara 25.6. 1918-an li ser hatina Seîdê Kurdî ya Stanbolê weha dinivîse:

"Seîdê Kurdî û feqiyên xwe beşdarê şerê Uris û Osmanîyan bûbûn. Di dawî de ew dîl ketibûn destê Urisan, niha Seîdê Kurdî xwe ji destê Urisan xilas kiriye û hatiye bajerê me Stanbolê."

Wek tê zanîn di navbera salên 1919-1923-an de şerê netewiyê Tirkan dest pê dike. Kurd jî li gel Tirkan cîh digrin. Bi hevdu re hevkarîyê dikin. Seîdê Nûrsî jî li gel hevkarîya Kurd û Tirkan bû û piştgiriya hevkarîyê dikir. Ji ber vê yekê di sala 1922-an de Seîdê Kurdî dawetê meclisa Tirkîyê kirin û wî di meclisê de qise kir. Baweriya Seîdê Kurdî bi hukimeta Tirk û Mustafa Kemal nayê û ew dizane ku bi wan re lihevkin ne mumkun e. Ji bo vê yekê, ew di sala 1923-an de diçe Wanê û 2 sal li wir dimîne.

Seîdê Nûrsî bi hevalên xwe Seîd Abdulqadir, Emir Elî Bedirxan û Dr. Şukrî Mihemed ve diçin konsolosxana Amerîka û li ser pirsê Kurdistanê gotûbêj (munaqeşe) dikin. Gotûbêj gelek dijar derbas dibe. Berpirsiyarê Amerîka nexşa (xerîta) Kurdistanê nîşanê nûnerên Kurd dide û dibêje:

"Biryar hatiye dayîn ev herêm divê tevê Ermenîstanê bibe."

Seîdê Nûrsî bi hêrs bersiva berpirsiyarê Amerîka dide:

"heger Kurdistan li ber berava deryayê bûya, hûn dikarbû çend gemiyên xwe bişandana wê derê, lê ecdadê we rabe, hûn nikarin derbikevin serê çiyayê Kurdistanê."

Di sala 1925-an de serhildana Şêx

"Ey Kurdên neviyên Selaheddînê Eyyûbî şîyar bin, rabin."

Seîdê Kurdî di 24'ê Adara 1960-an de, li bajarê Ruhayê dice ser heqîya xwe. Ji çar dorên Kurdistan û Tirkîyê, bi hezaran mirov yek bi yek, ref bi ref ji bo gorkirina wî tîr Ruhayê.

Hukumeta Tirk, ji tîrsa dilê xwe di 27'ê Gulana 1960'î de gora Seîdê Kurdî bi dizî vedike û laşê wî bi balafirê ve digrin û cîhek nepenî ve dibin. Hukumeta Tirk, pişt heqîya wî, carek din jî wî şande sirgûnê. Hîn jî tû kes nizane gora Seîdê Kurdî li kû ye. Laşê wî dibin ku kes neyê serdana gora wî û zîyaret neke û bi vî awayî Seîdê Kurdî were ji bîrkirinê.

Lê, wek wan derket, hîn jî Seîdê Kurdî nehatiye ji bîrkirinê û nayê jî!

Wergêr: *Koyo Berz*

Mîn jîyana Seîdê Kurdî ji nivîsara Rohata ku di kovara Bergeha 4/90-an de bi zimanê tirkî nivîsibû, bi kurtasî wergêrand kurdî. Ez jî Rohat re jî spas dikim.

Hejmara Taybetî ya Berbangê ji bo kongrê dernakeve.

Komîta giştî ya Komelên Kurdistanê li Swêdê, di civîna xwe ya dawîn de li ser karên amadekirina kongreya salane rawestabû û di vî warî de hin biryaran wergirtibû. Yek ji wan biryaran jî ew ku, eger endamên Komîta Giştî heta destpêka meha sibatê, di derheqê Federasyonê de dîtinên xwe binivîsin û ev nivîsar têrî hejmarekê bikin, wê çaxê Federasyon bi taybetî ji bo Kongrê hejmareke Berbangê dê biweşîne. Lê heta nuha bi tenê du heval nivîsên xwe şandibûn û ew jî têrî hejmareke taybetî ndikirin. Ji ber vê yekê, hejmara taybetî ya Berbangê, ji bo Kongrê nayê çapkirin û belavkirin.

Komîta Karger

Seîdê Pîranê dest pê dike. Tê gotin ku Seîdê Kurdî jî tevê vî serhildanê bûye. Ji bo vê yekê jî wî sirgûnê herêma Tirkîyê dikin. Ew tam 25 sal li derveyê axa Kurdîtanê, di sirgûntiyê de jîyana xwe didomîne. Di van 25 salan de Kurdistanê nabîne. Sirgûna wî di 1925-an de dest pê dike heta sala 1950'î dom dike.

Ew pêşî li qezeya Balayê, li herêma Îspartayê dimîne û paşê wî sirgûnê gelek bajarên din dikin. Ew di jîyana sirgûntiyê de, di nav Tirkan de jî, ji xwe re gelek heval û dostan peyda dike. Ew bîr û baweriya xwe ya dînî li wan deran jî belav dike. Di sala 1934-an de Seîdê Kurdî ji Barlayê digrin û dibin Îspartayê. Ji mahkemekirinê wî jî Îspartayê radikin dibin Eskîşehîrê. Li wir ew 11 meh girtî dimîne. Piştî 11 mehan wî vî carê sirgûnê Kastamonuyê dikin. Dûv re wî jî wir jî sirgûnê qeza Afyonê, Emîrdaxê dikin. Li wir bi mecbûrî dimîne.

Di navbera salên 1944-1971-an de mehkemeyên dewlata Tirk 721 dawê li dijî Seîdê Nûrsî vedikin.

Pirtûkek wî di sala 1911-an de tê weşandin. Di wê pirtûkê de hevokekê weha heye:

Quncika huqûqî

Avukat Bersiv Dide

Xwendevanên Hêja!

Ji vê hejmarê û pê ve, em ê bi alîkariya avukata hêja Elisabeth Fritz, di warê hiquqî de ji xizmeteke nû pêşkeşî we bikin û bi navê "Avukat bersiv dide" quncikeke nû di nav rûpelên Berbangê de vedikin.

Tu nuha dikarî pirsên huqûqî ji abûqata Berbangê Elisabeth Fritz bipirsî. Avukat Elizabeth Fritz di buroya avuqatiyê ya bi navê "Sahlström Juridiska Byrå AB" de dixebite û li gel Swêdî bi zimanê Suryanî jî dizane.

Ji vê hejmara Berbangê pê ve, Elisabeth bersivên pirsên we yên di der heqê "mafên penaberî û biyaniyan, mafên malbatî û mîrasê, Mafên dukandarî û dezgehên aborî, mafên mulkiyet û kirêcîtiyê û mafên bacê (skatt) de, wê di quncika huqûqî ya Berbangê de binivîse.

Hemû xwendevanên Berbangê yên li Swêdê dijîn, dikarin pirsên xwe bi nivîskî bişînin ser adresa Berbangê. Wexta nama xwe dişînin, li ser nasnava "JURISTEN SVARAR" binivîsîne ku nama te devgirtî û yekser bigihê destê avukat Elisabeth Fritz.

Em ji nuha de li ser navê Federasyonê, Berbangê û li ser navê gelê Kurd sipasiya Elisabeth Fritz dikin ku ew vê alîkariya hêja pêşkeşî xwendevanên Berbangê dike.

☐ Mana "asyl" çi ye û kî dika-re li Swêdê mafê penaberîyê bigre?

Bersiv: Li gor "Qanûna Biyaniyan" gotina "asyl" pejirandina mafê rûniştin û karkirina biyaniyê ku:

- 1- penaberê siyasî ye,
- 2- nexwestiyê beşdarî şer bibe,
- 3- ne penaberê siyasî ye, lê ji ber rewşa siyasî ya welatê xwe naxwaze vegere welêt û li wir bikeve bin barekî giran ku sedemên penabertiyê û yên wek wê jê peyda bibin.

☐ Mana gotina "penaberê siyasî" (flykting) çi ye?

Bersiv: Penaberê siyasî ew kes e yê ku ji ber nijad, netewe, girêdana bi grubeke civakî, yan ji ber baweriya xwe ya dînî, yan siyasî, li welatê ku hevwe-latî ye di bin tirseke giran de ye û nikare, yan naxwaze di bin parastina wî welatî de bimîne.

Her weha ew kes penaberê siyasî ye yê ku bê dewlet e û ji ber sedemên li jor nivîsandî nikare, yan ji ber tirsê naxwaze vegere welatê ku berê lê dijiya.

☐ Muhtewayê "neçûna şer" çi ye?

Bersiv: Kesê naçe şer, yan "şernexwaz" ew kes tê hesibandin yê ku ji eskeriya cihê ku şer lê heye, yan wê şer lê

biqewime, xwe dide paş. Her weha ew kes "şernexwaz" tê pejirandin yê ku ji welatê xwe reviyaye, çûnî lê şer heye û wê ji bo cebha şer bête hinartin. Li vir divê ihtimala eskeriya cebha şer pir eşkere be.

Bingehek ji bo vê eşkerebûnê ew e ku welatê kesê biyanî fiilî di şer de be, yan bi her awayî haziriya şer dike û eger kesê biyanî li welatê xwe bimaya, risk hebû ku wê ji bo eskeriya li cebha şer hatiba gazîkirin. SIRINC! Kesê ku naxwazin eskeriya xwe ya normal bikin, ji vê kategorûtê nayên hesibandin.

Giring e ku mirov kesê naxwaze biçe şer û kesê naxwaze eskeriyê bike ji hev veqetîne. Kesên ji gruba duyem di hinek şertan de dikarin bibin xwediyên mafê penabertiya siyasî wek penaberên "facto", yan ji gruba "sedemên wek penabertiyê" bînin hesibandin.

☐ Kî ji gruba "sedemên wek penabertiyê" tê hesibandin?

Bersiv: Kesên ku bixwe nebûne hedefên taqîbatan, yan ji talûka taqîbateke ciddî li ser wan tuneye ku wek penaberên peymanan (konventions-flyktingar) bînin hesibandin, lê ji ber rewşa politîk ya li welat dikare bibin hedefên zordariyê û tedayê ku ne meqûl e bi paş de bînin şandin. Kesên ku ji ber êrişek ji der ve, yan ji şerê navxwe, yan ji ber zordariya cinsî mecbûr mane terka welatê xwe bikin, nakevin nav vê kategoriyê. Wek awarte carna ev şert dikarin wek sedem bînin hesibandin.

SAHLSTRÖM JURIDISKA BYRÅ AB

har öppnat mottagningskontor för Dig som bor i Södertälje.

Elizabeth Fritz är bemannad på kontoret varje tisdag mellan kl.12.00-20.00 och varje fredag mellan kl. 9.00 - 17.00

Elizabeth Fritz talar syrianska och kan även erbjuda Dig juridik på detta språk.

Adres:

Sahlström Juridiska Byrå AB

Västmannagatan 66, 113 25 Stockholm

Tel: 08/30 54 00

Di " KONFERANSA 2000'I " DE

Rêxistina Jinên Sosyal Demokrat li Swêdê, di 18-19. 01.1992-an de li parlamentoya Swêdê "Di Konferansa sala 2000'i de Jinên Ewropa" çêkir. Ji van welatan nûner beşdarê Konferansê bûn: Finlandiya, Danîmark, Norveç, Elmanya, Îtalya, Awistîrya, Spanya, Belçîka, Îrland, Swîsre, Fransa, Holand, Portekîz, Îsland, Swêd, Polonya, Estonya, Lîtvaniya, Rusya, Macarîstan, Romanya, Çekoslovakya, Bulgarîstan û Yugoslaviya.

Komela Demokrat a Jinên Kurd ji wek mêvan beşdarê Konferansê bû. Li ser navê Komelê Şermîn, Zozan û Buniye beşdarê Konferansê bûn. Seroka Komela Demokrat a Jinên Kurd heval Şermîn, di Konferansê de axaftinek kir. Wê di axaftina xwe de behsa zilm û zordariya ku li ser gelê Kurd heye kir û ji Konferansê piştgiyariya gelê Kurd xwest. Nûnerên komelê li ser rewşa Kurdistanê bi îngilîzî û swêdî raporek pêşkêşî konferansê kirin. Komela Demokrat a Jinên Kurd di raporên xwe de, bi kurtasî digotin ku, li Tirkîyê piştî guhêrandina hukimetê li ser demokrasî û mafê gelê Kurd gelekî hat axaftin û nivîsandin. Tirkîyê ji bo raya giştîya cihanê û bi taybetî ya Ewropê bigire gel xwe propaganda demokrasîyê dike. Ji bo raya giştî bixapîne efûyek derxist û di hinek qanûnên xwe de guhartin çêkir. Lê ne ji bo Kurdistan. Îro jî Kurdistan bi madeya qanûnî ya 125-an mahkeme û ceza dike. Hukimetê got "ziman û nasname kurdî serbest e." Lê, ev jî derew e. Kovar û pirtûkên kurdî hîn jî qedexe ne. Heta pirtûkên Îsmail Beşikçi jî qedexe kirin. Tirkîyê li hember Kurdistan şerekî bêdeng îlan kiriye. Niha wek li Amerîka Latînî ji sivilan rêxistina kontrgerîlla çêkiriye. Kontrgerîlla xelkên sivil ji mal, kar an li sîkê digire û dibe dîkujê. Heta niha ew kesên ku ji aliyê kontrgerîlla ve hatine kuştin û diyar bûne ev in:

18.06 1991 li Cizîrê Îbrahîm Sarica; 22.06 1991 li Kiziltepe Mehmet Salîh Dogan, 28.06 li Hilal Yakup Kara (serokê belediyê bû)

Mehmet Urun, Alî Benek, Hamît Kara; 30.06.1991 li gundê Zak Ramazan Durmaz û Ramazan Çelîk jî birîndar bûn. 18.08 1991 li gundê Gulgûzel Hayrettin Demir; 25.08 1991 li gundê Sefa Hacı Bereket Acun; 27.08 1991 li gundê Mîdyatê Nehîlê Mehmet Selîm Acar, Efrem Adli, İsman; 18.09 1991 li gundê Batê ku girêdayî Mîdyatê ye Zore Erdinc, İsa Erdinc, Hasan Erdinc; 23.09 1991 li ser riya Nisêbînê Şemsettin Tek; 29.09. 1991 li gundê Kiziltepe Akçapınarê Ali Erdem hat kuştin û Emîne Erdem, Hale Çiçek, Cemal Çiçek, Buhare Temiz jî birîndar kirin. 3.10.1991 li gundê Nisêbînê Bawernê Suleyman Aslan, Mehmet Gultekin, Aziz Güçlü; 1.11.1991 li Batmanê Mehmet Şeref, Saruhan Celal Demir; 11.11 1991 li Mîdyatê Bedri Akkurt. 6.12.1991 li Antebê Murat Özsut...

Herweha di rojên 24-25. 12.1991ê de leşkerên Tirk 12 gerîlla li bajarê Qulpê kuştin. Qasî 10.000 kesî jî bajarê Licê û derdorê çûn bajarê Qulpê ku laşên gerîllan bînin. Ordiya Tirkan li nêzî bajarê Qulpê şev û rojek di sar û sarmayê de wan rawestandî û paşê jî xelkê sivil ê ku bê çekbûn gulebaran kir. 11 Kesên sivil hatin kuştin. Di nav wan de jin û zarok jî hebûn. Lîsteya wan kesên ku hatin kuştin wehaye:

1-Örfî Aksakal, 2-Fahri Bektaş, 3-Veysi Aktaş, 4- Tefvik Ekinci, 5-Tefvik Tekin, 6- Hanefî Öztürk, 7-Nedim Altun, 8- Ömer Öztürk, 9-Salih Tekin, 10- Hayrettin Demir, 11-Felemez Bulut.

Di vê gulebarana leşkerên Tirkan de, 60 kesên sivil jî hatin birîndar kirin.

Komela Demokrat a Jinên Kurd, di dawîya rapora xwe de banga jinên navnetewî kirin, ku ji bo stendina mafê netewî û demokratîk piştgirî û alîkariya xwe diyar; Hukimeta Tirk protesto bikin. Ji bilî van bûyeran, Komelê di rapora xwe de rewşa Kurdistanê Başur jî anî zimên, alîkarî û piştgirî ji Konferansê daxwaz kir.

Li Parlamentoya Swêdê

PIRSA KURD

Di roja 26.01.1992-an de ji partiya Çep (v) Berith Eriksson, ji partiya Sosyal Demokrat (s) Hans Göran Franck, ji partiya Gel (fp) Ingela Märthammar, ji partiya Navendî (c) Ingbritt Irhammar û ji partiya Swêdî ya Demokrat a Xirîstîyan (kds) Pontus Wiklund di derheqê pîrsa Kurd de pêşnameyê (motion- önerge) hevbeş dane parlamentoya Swêdê.

Her pênc parlementerên Swêdî, di pêşnameya xwe de, li ser rewşa Kurdistanê ya dirokî, civakî û siyasî rawestan.

Piştî van agahdariyên li ser Kurdistan, parlementerên Swêdî dixwazin parlamentoya Swêdê li ser van deh xalên (maddeyên) jêrin biryar bigire:

1- Divê parlamentoya Swêdê biryar bigire ku hukimet pîrsa Kurdistanê bibe Koma Neteweyan.

2- Divê biryar bigire ku hukimet pîrsa Kurdistanê bibe Konseya Ewropê û Tirkîyê, ew peymanên ku ji bo mafên mirovan înzakîrîyê nedin bin lîngan û wan bi cih bîne.

3- Divê Swêd li Konseya Ewropê û Konseya Hevkarî û Ewlekariya Ewropayê ku Tirkîyê li rojhilatê Tirkîyê qanûna Awarte ji navê rabike.

4- Divê Swêd bi xwe li Konseya Ewropê bala Tirkîyê bikişîne, ku ew mafê mirovan nede bin lîngan.

5- Divê Swêd ji Konseya Ewropê bixwazê ku li Iraqê mafê Kurdistanê bîriyeke aşî çareser bibe û Koma Neteweyan pêşengîya vî karî bike.

6- Divê hukimet ji bo parastina Kurdên Iraqê roleke aktîv bigire.

7- Divê parlamento biryar bigire, ku alîkariya humanîstî dom bike.

8- Dê li Kurdîtana Iraqê hîlbijartin çêbibe. Divê parlamentoya me wezîfe bide delagasyonê ku ew herin Kurdistanê Iraqê û çavdêriya wê bike.

9- Li Koma Neteweyan Swêd însîyatîv bigire, ku Suriye hemwelatîya ku ji Kurdistanê girtibû, bi paş ve bide.

10- Parlamento ji bo alîkariya pirtûk û materyalên dibistanê alîkariya Kurdistanê Iraqê bike.

GELO MA NE EM HEMÛ KURD IN?

Fehmî kakeyî

Le hendê le qutabxanekani Swêd core klasêk heye be nawî "klasî amadeyî". Amancî em klasane ewe ye pêşwazî lew mindale bêgane biken ke taze dêne Swêd, bo ewey fêrî zimanî swêdiyan biken û amadeşyan biken takû bitwanin be asanî le gel hawtemenekani xoyanda û le klasî asayîda dest be xwêndin biken. Lam core klasaneda cige le zimanî swêdî, matmatîkîş degutrêtewe. Herweha mindalan fêrî hels û kewt û yasa û netîtî qutabxaney swêdî dekrên.

Lew ruwangewewe ke ziman hoyeke bo geştin be amanc, zimanî swêdî hem bo fêrbûn û hem bo fêrkirdin bekar dehênrêt. Wate swêdî be mindalan degutrêtewe takû bew hoyewe fêrî babet û zanyariyekani dî bikrên. Ca bo ewey kareke asantir û xêratir be rêwe biçêt û mindalan zûtir binêrdirêne klase asayîyekan, zor car mamostayekî hewzimanî ew mindalane lem core klasaneda kar deket. Bûnî mamostayekî hewzimanî mindalan cige lewey karî mamosta swêdiyeke asan dekat, aramî û dilniyayîş be mindalan ziyatir baweryan be xo hebê û kemtir hest be xerîbî biken.

Min be xom le klasêkî lem babete kardekem ke zorbeş şagirdekanî kurd in. Carî wa buwe mindalî kurdî hemû parçekanî Kurdistan û bigre kurdî Lubnanîşî têda buwe. Em mindalane le wilatde be zimanî corawcor xwêndûyane: turkî, farsî, erebî û kurdî (be elfûbey erebî), her yeke û be pey ew beş dagîrkirawey lêwey hatuwe. Karî min eweye yermetîy mamosta swêdiyeke bidem le fêrkirdinî zimanî swêdî û hendê carîş be zimanî kurdî matmatîk be şagirdan bilêmwewe. Le heman katda fêrî nûsîn û xwêndinî kurdîşyan bikem.

Gewretirîn gir û girift ke lem core klasaneda dête pêşê eweye wextê mindalêkî nexwêndewar le klasekeda werdegîrêt. Wate mindalêk ke le wilat katî qutabxaney hatibê û nexrabête berxwêndin. Kotayî salî 1989 mindalê-

kî kurdî 10 salan lem klaseda wergîra. Em mindale be darşeq derwat be rêwe, le gundeyekan qutabxane nebuwe û emîş neytiwanîwe biçetewe gundêkîtir û fêrî xwêndewarî bêt, eger bişçûba debwaye be turkî xwêndibay. Tewawî ew taqîrkirdenewaney derbarey zimanî zikmak kîrawin pişanyan dawe ke ew mindalaney be zimanî dayik xwêndewariyan hebê zûtirû asantir fêrî zimanêkî dî debin wek le mindalanîtir. Be piley duwemîş ew mindalane dên ke be zimanêkîtir -cige le zimanî dayik xwêndewariyan hebê. Her boye min û mamosta swêdiyeke geştîne ew encamey ke çaktirîn rêga bo yarmetî danî ew şagird ewe ke ber le hemû şite fêrî nûsîn û xwêndinî kurdî bikrêt û paşan swêdî. Karekeman zor be xêrayî be rêwe çû, be taybetî şagirdêş be layewe mebest bû be zûtirîn kat bigat be hawtemenekani xoy û le gel ewan û le klasî asayîda bixwênê. Paş dû mangan hênd fêrî nûsîn û xwêndinî kurdî bû ke bitwanê bikrête binaxe le bo destpêkirdinî fêrbûnî zimanî Swêdî. Zorî pê neçû ke îdî le babetekanî: werzîş, wêne û dartaşî, demannarde klasekey xoy û le babetekanî dî her le lay ême demawewe. Usta le zorbeş babetekan le gel şagird swêdiye hawtemenekani xoy û le klasî pêncem dexwênê. Le layekî tirîşewe le ser fêrbûnî kurdî her berdwame. (Ke heftey dû seate).

Em nimûneyey pêşewem boye hênayewe takû girîngîy zimanî zikmak wekû yarmetîderêk bo fêrbûnî zimanêkî bêgane, biselmênim. ca eger fêrbûnî ziman hoyek bêt bo fêrbûnî babete zanyariyekani dî, ewa bo êmey kurd fêrbûnî kurdî hem hoye û hem amanc. Be taybetî bo ew kurdaney le wilatda boyan nebûwe be zimanî kurdî bixwênin. Ca ba bizanîn êmey kurd ta çi radeyek sûdman lem fursete wergirtuwe takû mindalekanman fêrî kurdî bikeyn.

Zor car wa rêdekewê -be taybetî le şare biçûkekanda- ke tenya yek mamostay kurdî hebê. ca hendê lew mamostayane yan deselatyan be ser zaraway kirmancî (pîtî latîni) yan zaraway soranî (pîtî erebî) da, deşkê.

Takû êsta wa rêk kewtuwe ke zorbeş ew mindalaney le malewe be zaraway soranî qisan deken, be bê hîç biyanûgirtineêk deçine dersî kurdî û fêrî zaraway kirmancî debin û be pîtî latîni dexwênin; belam bedaxewe zorbeş zor (eger ne hemû) ewaney le malewe be zaraway kirmancî qise deken û le wilatda be topizî tukîyan pê degutrawaye, pelp û biyanûy ewe deşkin ke pîtî erebî be kelkî ewan nayet û le ber em hoyêş mindalekanyan nanêrine dersî kurdî. Yanî eweyan be lawe çaktire ke mindalekanyan le kurdî xwêndin bêbeş bin wek leway be pîtî erebî bixwênin. De ba lemeş ziyatir pê be cigerî xoma binê û rastîyekey bilê: Evan nayane-wê mindalekanyan be zaraway soranî bixwênin. Ca eger hat û mamostake tiwanaşî be ser zaraway kirmancîda şika û be pîtî latîniş dersî gutewe, ewdem hendêk lem birayane rep û rast delên: Demanewê mamostayekî kirmancî ziman ders be mindalanman bilêtewe. Ca ewe nebê le gel mamosta kurdeke basî em meseleye biken, belkû yekser le gel berêweberî qutabxane qisan deken. Em bira kurdane hemû karbedestanî swêdyan têgeyanduwe ke kurd be dû zaraway ciyawaz qisan dekat û em dû zarawaye zor le yakewe dûrin, tena-net way lê hatuwe ke swêdiyekan wekû dû zimanî ciyawaz temaşay kirmancî û soranî biken. Le kitêbêkî swêdîda çend çîrokêkî wergêrdiraw le çap dirawe, ke dû çîrokî kurdîşî têdan, belam le pêristî ktêbeke nenûsrawe çîrokî kurdî, belkû nûsrawe le lapere 132 kirmancî û le lapere 200 soranî. Herweha le serûy çîroke soranîyekewe nûsrawe: Soranî yekêke le "ziman"e kurdîyekan. Wekû ewey kurd be çend zimanêk qise bikat.(1)

Hal bemeşewe rawestê çake-çand salêk lemewber ke zor nebû hatibûme swêd û ewdemîş her wekû mamostay kurdî karim dekir, berêweberî qutabxaneyek bangî kirdim û pirsî: Erê cige le kirmancî û soranî çi zaraway dî hene ke kurdan pêy bixwênin?

Gutim: Zaraway giçke zorin, belam nûsîn û xwêndin tenê be kirmancî û

soraniye.

Gutî: Bawî mindalêkî kurd dawey kirduwe be dimilkî ders be mindalekey bigutrêtewe, yekêkî tirîş be feylî. Cena-bî berêweberim têgeyand ew dû zarawey biçûkin û gelek zarawey tirî le babete hen ke çî taqyan bo nûsîn û xwêndin be kar nahênrên. Eger bilêw ewdem min nemdezanî dimilkî yan zazayî, renga bewe tawanbar bikrêm ke agahdarî zimanî kurdî nebim.

Birayîne! Be rastî êmey kurd serman le xoman û le xelkîtirîş têkdawe, egîna xanimêkî swêdî çî karî be ser em mişt û mirewe heye. De ewe yasa rêgay dawîn be kimancî û soranî fêrî kurdî bibin, îdî em "dimilkî"ye çîye li xoman û xwêndin be zarawey feylî û zarawey biçûkekanîtir hebûwe. Be ray min em core dawakarîyane zor nabecên û zerrê û ziyaneşkî gelek mezin be yekbûnnî ziman û ferhengî kurdî degeyenin û emin be xom be tewawî dijî ewem ke hendê rojname û govarî kurdî be zaraweyekî xeyrî zarawey kirmancî û zarawey soranî şit bilaw dekenewe û le encamîşda zimanî kurdî tûşî paşagerdanî deken. Be ray min ew zarawane tenya bo giftûgo be kar bihênrên çake, lewe be der her deqek ke lemewber bew zarawane nûsrabêtewe, tenya be mebestî lêkolînewey kulturî be kar bihênrê. Egîna çî pêwîst nakat nûserêk (bo nimûne) be zarawey hewramî şanonameyek binûsêtewe.

Her em kurdaney ke êsta le Ewropa deyanewê be: Kirmancî, soranî, dimilkî, feylî û htd bixwênin, eger le wilat bûnaye ew dem: farsî, turkî û erebîyan pê degutrayewe bew çarenûseş razî bûn. Helbete em qisanem ziyatîr rûberûy ew kurdane dekemewe ke le wilat turkîyan pê degutrayewe. Helwêstî hendê lem birayane way lê kirdim ke carêkyan le birayekî Kurdistanî başûr bipirsim: Erê birale! Detewê be kirmancî ders be mindaleket bilêwewe yan be soranî? Gutî: mamosta be kurdî dersî pê bilêwewe.

Kesê em qisaney min bixwênêtewe û şarezay em meseleye bêt delêt: Tiwahû, to agat le çîye? Debê bilêyt rehmet le kifindiz. Bes nîye ewane deyanewê mindalanyan kirmancî bixwênin, xelkî dî eweşyan nawêt.

Ca birale minîş agam lew bezme

heye. Maweyek lewember berêweberî qutabxane -ke xanimêkî Swêdîye-bangî kirdim û gutî: Xerîke mêşkim rawestê. Eme xiyaneşkî gewreye le meseley kurd, eme xizmetek be dujminanî kurd dekat.

Gutim: Çi buwe?

Gutî: Hendê le dayk û bawî mindale kurdekan çûyne le dayk û bawî mindale kurdekan çûyne berêweberayeti perwerde û fêrkirdin û dawayan kirduwe mindalekanyan be farsî bixwênin, xiyaneşkî leme gewretir debê çî bêt?

Minîş le katêkda areqey şermezari be nêw çawanimda dehate xwarê pêmgut: Meger mindalî kurd boy heye le ciyatî kurdî zimanêkîtir bixwênêt?

Gutî: Na

Bêguman xelkî dîkeş hen dawayan kirduwe mindalekanyan be zimanî erebî bixwênin. Hemû emeş be biyanûy ewey sibeynê ke çûnewe wilat kurdî be kelkanyan neyêt. Yanî em kurdey ême paş ew hemû karesataney be serî hatuwe û em xelkey geyandote Ewropa, êstaş her be temaye bigerêtewe bo Kurdistanêkî dagîrkiraw be heman ew hell û merc û barê dijwarey be cêy hêştuwe. Bo Kurdistanêk ke zimanî kurdî têyda qedexa bêt, yan be kelk neyêt.

Xwêneranî berêz! Be taybetî ewey xwênerî wilat, renga emetan be lawe seyr bêt, belam lemeş seyrtir heye, ewîş; be turkî kurdayeti kirdin: "Him ew kurdên ku ji berê ve li ewropa bûn û him jî yên ku ji nû ve hatin, hemû xebatên xwe yên politîk, demokratîk û kulturî wek li Turkiyê bi turkî meşandin û heta îro jî weha dom dikin.. Hema hema hemû civînên xwe yên partî, komela û rewşenbîriyê bi tirkî dikin. Di komele û buroyên rojname û kovarên xwe de, bi tirkî depeyivin. Pirsên xwe yên politîk, kulturî û civkai bi tirkî gotûbêj dikin. Di aliyê ziman de, ferqa wan û organizasyon û komeleyên tirkan hîç nîne. Ango bi turkî kurdayetiyê dikin"(2)

Yanî ew bîra kurdaney ke çend salîş geyistûne Ewropa û xoyan be demrastî kurdan dezanin, êstakeş le jêr tesîrî Turkan derneçûyne û zimanî turkî -wek bekarhênan- be zimanî yekemî xoyan dazanin. Seyr leweye hendêk lew pêşmergane le Kurdistan xebatî çek-

darî deken, her be turkî qisan deken; nek le ber ewey kurdî nazarin belkû le ber ewey carê le turkî rizgaryan nebawe. Bigre lêpîrsirawekanyan be turkî le gel rojnamenûsan qise deken û her le êstawe biryaryan dawe takû çend salêkêş turkî bikene zimanî resmî ew Kurdistaney ke rizgar deken. Başe ey ew kurdaney turkî nazarin le sayey rijêmekî awada çîyan be ser dêt? Aya debê emanîş xoyan fêrî turkî diken?

Carêkyan biraderêk (bo galte) xeberî ewey damê ke le êzgey «Sewt Amerîka» beşekî kurdî kirawetewe be nawî "Sewt Amerîka billuxet al-kurdîye". Tenya eybêkî hebê ewey bernamekanî be erebî pêşkeş dekat. em dû meseleye be tewawî le yek deçin. Em birayaneş xebat deken le pênanawî: Dewletêkî turkîziman le bo kurdan.

Min nazanim boçî hendê le kurdan be çawêkî sûkewe temaşay zimanî neteweyetî xoyan deken û zimanê bêgane be sera sipênrawekanî: erebî, turkî û farsî le serûy ziamnî kurdîyewe dadenên. Ûstra û êstaş û lem ewrupayeda zorbe zorî kurdekan wextê tûşî ereb, Fars yan Turkêk debin, yekser be zimanî ewan qise deken. Başe ke zimanêkî hawbeşî dîke le nêwan min û Erebeş hebê, bo çî debê minî kurd her be erebîyeke qisey le gelda bikem? Emêş le katêkda ke her yek lew sê neteweyey pêşewe deyan belgey hîç û bûç û nabecê dehêninewe takû le naw boteqey netewekey xoyanda bimantiwêninewe. Erebeş deye wê be her şeweyek buwe reçekekî kurd bigerênêtewe ser netewey xoy û netewekanî dîkeş be heman şewe. Ca to bilêy em sê neteweye hênde kurdayan xoşbiwêt ser be neteweyek min e? Min pêşniyar dekem Turk û Faris û Erebe, danîştinêkî hawbeş biken û lem meseleye bikolnewe, çunke eger kurd neteweyekî serboş nebêt, awa dîsan nakrê ser be sê netewey ciya ciya bêt. Ca le katêkda eme helwêstî ew sê kuçkanîye bêt beramber be êmey kurd, şûreyî nîya zimanekey xoman piştgwê bixeyn û be zimanî ewan qise bikeyn, binûsîn û bixwênin? Min beş be halî xom zorim pê çake ke her kurdek ew sê zimane bizanêt, belam ber le hemûyan pêwiste fêrî zimanekey xoy bêt. Em qieyem ziyatîr rûberûy ew kesane dekemewe ke xoy-

SERSAXÎ

Di roja pêçsemî ya 12.12.1991'ê de, endamê Komîta Kargêr ya Komela Kurd li Jönköpîngê Kak Selah Mecîd Mahmûd, endamê komelê Kak Fuad Hesen Azîz di qezaya trafikê de şehîd bûn.

Ev her du birayên me, xwe amadekirbûn ku vegerin welêt û ji Jönköpîngê bi rê ketibûn. Dûre nûçeya karesatê gihîşt û xemgîniyeke mezin xist dilê hemû heval û dostên wan. Komela Jönköpîng daxwaza wan birayên me bici anî û termê wan gîhand Kurdistanê.

Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêdê, êşa dilê malbat, heval û endamên Komela Kurd li Jönköpîngê parve dike û sersaxiyê li hemû welatperwerên kurd dike.

Komîta Karger

an be siyasatmedar û pêşewey kurd dezanin.

"Ev kesên polîtîk û pêşewa di malên xwe de jî, bi turkî dopeyîvin. Navên zarokên wan bi kurdî ne. Lê, hezar mixabin, mirov dema bi wan zarokên navêrînê kurd re dipeyive, ew bi turkî bersîva mirov diden. Ji ber ku bi kurdî nizanin. Bav û dêyê wan yên polîtîk, bi wan re, bi kurdî napeyîvin. Zarokên xwe yên mezin ên ku diçin dibistanê jî dişênin dersên zimanê turkî. Dîsa pira-niya mamosteyên turkî jî, bi xwe kurd in. Hem jî kurdên polîtîk in." (3)

Ca tuxuda dawêşîn niye bo mamostayekî kurd le welatekî wekû swêd der-sî turkî be mindalî kurd bilêtewe, le katêkda ew mindale kurde carê xiyane-têkî gewreye û xencerêkî le piştewe arastekirawe le Kurd û kurdayetî û le heman katda gewretirîn xizmetêkeke bişê pêşkêş be dagîrkeranî Kurdistan bikrê. Ewca bo ewey yekêti netewe û ziman û kelepûrî kurd biparêzrê û le metirsi tiwaneweyan le boteqey kulturî Turk rizgar bikrên, pêwiste ew bira Kurdaney Kurdistanî bakûr le bê eqlîyaney basimkirdin wazbihênin û ba:

1- siyasatmedarekanyan be kurdî kurdayekî biken. Eger kurdî nazanin, be carê xoyan fêrî kurdî biken înca Kurdistanêkî serbexo dabimezrênin. Hiç Kurdêkî dilsoz be Kurdistanêkî turkziman razî nabê.

2- Ew nûseraney be zaraway kirman-cî û be pîti latînî denûsin, hendê xoyan le edebî kurdîy soranîzarawe dûrepe-rêz negrin. Çunke zaraway kirmancî hergez geşê naket eger ew edbe kur-

dîyey be zaraway soranî û be pîti erebî nûsrawe boy nekrête binaxe. Le katêkda bêjekanî zaraway kirmancî nûsîne-kanyan têr naken, ba bo xoyan le zaraway soranîyewe bêje qerz biken nek le zimanêkî bêganewe. Birwa bi-ken min hendê car pena debeme ber ferhengêkî bêgane bo ewey le bêje bê-ganekanî naw nûsîne kirmancîyekan têbighem, be taybetî ew nûsînaney le swêd bilaw dekrênewe: Lê prestîja Or-diya Turk carek din ket. Encama ope-rasyona çaran jî bi awayekî gelemperî fiyasko ye. (4) Erê tuxwa êwe hiç têkey-istîn?

prestîj: Sam û şiko, abrû, kiringî.

operasyon: Çalakî leşkerî, hêrişî leş-kerî.

Fiyasko: Şikist, têkşikan, dorandinî mezin.

Renge ew nûserane bilên em bêjane le zimanekanî: frensî, îngilîzî, alma-nî, swêdî û htd heye, boçî le kurdîda nebin? Belam birayîne ew xelkê xwê-nere be hal kurdî dexwênêtewe, boçî hênde baryan qurstir dekenewe? Bel-kû ewan wek êwe (zîrek) nebin û ew hemû zimanane nezanin.

3- Ba be herdû layanewe, siyasatme-dar û nûseran, qenaet be xoyan û xelke reş û rûreke biken ke mindalekanyan kurdî bixwênin û eger be zaraway kir-man-cî nebû, zaraway soranî le turkî xirabtir niye.

Perawêzakan:

1- *Sagor från hela världen.*

2,3- Amed Tigrîs: Li welêt kurdî qedexe ye, lê li der? *Berbang jîmare 73.*

4-Ser wîtar: *Berbang jîmare 74.*

PROTESTO

Hevalên Hêja;

Di hejmara Berbangê ya 76'an de, nivîseke bi zarawayê dimilî hatibû weşandin. Û di hejmara 77'an de jî, reklameke "Satellit TV" hebû. Ez bi dîtina wan herdu tiştan pir êşîyam, gelek ponijîm û wek Kurdekî zahf jî li ber xwe ketim, ku tiştên wisa di kovara Federasyo-na Komeleyên Kurdistanê dabêşkirî de têne weşandin.

Ew nivîsa dimilî, bi hostatiyeke xasûk û bi awayekî bêmîrêz wisan hatiye nivîsandin, ku ango "Zaza miletek e" û "Zazaistan jî welatek e" û qelemşorê nivîsê mîna ku xwe têkilê nav siyasê jî nekiribe, lê wek dîtina xwe, ew, daxwaza "têkiliya Kurd û Zaza ya bi hevdu re pêwîst" dibîne. Û suxreya dijmînên Kurdistanê kiriye!

Nivîsa din jî ev e: Hem bi zimanê turkî, hem bi yê erebî rekla-ma gelek kanalên televîzyonên bîyanî hatiye kirin. Lê, bi taybetî du kanalên Tirkîyê "TRT Int" û "STR1" birewatî hem jî erzaniya wan nivîsine, da ku Kurd hemû ji xwe re bikirin. Çawa ku ango ev 65 sal in, ne xwedîyê wan kanalan Kurd û Kurdistanê hilweşandibin, teşwîqkirina Kurdên bi hezaran km dûrê ji Tirkîyê hatiye kirin.

Ha, ji ber vê bêhaydariyê û ber-pirsîyariya Komîta Kargêr a Federa-sonê û ya Redaksiyona Berbangê di vê meselê de, ez bi dilbazî we pro-testo dikim. Û hêvîdar im, ku dê hûn careke din tû firset nedin tiştine wisan û di rûpelên Berbangê de meluyên dijmînan qûç nekin.

Bi silavên biratî, di xweşiyê de bin!

Zeynelabidîn Zinar

Amed Tigrîs

"ZAROKÊN

ME

HERIQA

NE!"

Em Kurd li Swêdê civateke nû ne. Mirov dikare bêje civateke 10 salî. Ji ber ku ew Kurd ên ku berî 1980î hatibûn Swêdê ciwan bûn an jî bi malbatî nehatibûn. Piştî 1980î Kurdên politîk bi malbatên xwe ve hatin Swêdê. Di nav wan de jî yên bi temen serek gelek kêr bûn û ji ver vê yekê zarokên wan jî biçûk bûn. Lê dîsan jî di nav wan malbatan de kêr be jî çend yên naveser û xwedî zarokên mezin hebûn. Zarokên wan ên mezin li welêt dibistana navîn an jî lîseyê xwendibûn an jî divco hiştibûn hatibûn Swêdê. Wan li Swêdê piştê hînbûna zimên dest bi lîsê an bi unîversîteyê kirin. Niha piştî 10 salan mirov dema li paş xwe dinêre û bala xwe rewşa xwendina zarokên Kurdan encameke negatîv dibîne. Ji vê grûba yekem a zarokên Kurdan gelo cend kesî dibîni ku xwendina xwe temam kirin an dê bikin? Mirov nikare bihejmêre lê dema li der û dora xwe dinêre kesî nabîne. Ev grûb weha têkçû.

Grûba duyemîn yên ku zarokên wan biçûk bûn û wan biçûktî anîn Swêdê bû. Vê grûba han li Swêdê dest bidistanê kirin an jî di dibistana destpêkê de hatin û li Swêdê xwendina xwe domandin. Gelo rewşa vê grûba han îro çawa ye? Divê rewşa vê grûba duyemîn ji ya yekemîn gelek baştir û pêşvetir bûya. Çima? Çima heye. Grûba duyemîn li gor grûba yekemîn xwedî îmkân û şans e. Carek wan li Swêdê dest bi dibistanê kirin an di sinifin destpêkê de. Di destpêkê de perwerde û hîndekariyekî baş û bi qelîte de derbas bûn. Ziman û kultura Swêdiyan ji yên din baştir dizanibûn. Yên grûba yekem piraniya wan li welêt ne li bajaran, li gundan mezin bûbûn û çûbûn dibistanê gund. Mirov çawa dikare perwerde û îmkânên ku li gundekî Kurdistanê û li Swêdê hene bide berhevdu. Ferq ji Kurdistanê heta Swêdê mezin e.

Lê, qasê ku ez dibînim û dizanim rastî û rewşa grûba duyemîn ne ji ya yekemîn çêtir e. Heger xirabtir nebe, çêtir qet nîne. Ew ciwanên Kurd ên ku ji niha ve di lîseyê de ne, rewşa wan ne baş e. Beşê (linje) ku ew niha lê dixwînin, beşên herî bê qelîte an yê ne ku mirov here û li unîversîteyê bixwîne ne. Yên kar in. Piştî lîseyê ciwanan ji kar re amade dikin. Heta di nav van besan de jî rewşa ciwanên

Kurdan ne baş e. Di sinifên xwe de jî di dereceyên dawî de ne.

Sedem çi ne?

Gelo çima û sedem çi ne? Problema zimanê biyanî di problemekê sereke ye. Zarok baş bi swêdî nizanin. Wek tê zanîn zimanê axaftin û perwerde û nivîsandinê ne yek e. Lê, piraniya dê û bavên dibêjin zarokên me herîqa ne" an jî "wek bilbil in!"

Dê û bav dibistanê re têliyan danayînin. Di dema vala û di malê de zarokan kontrol nakin ka zarokên wan dersên xwe çêdikin an na. Zarok her roj di wexta xwe de diçin dibistanê. Di dibistanê de rewşa wan çi ne?

Bi ya min sedema herî negatîv ji sistema perwerda Swêdê tê. Sistema Swêdê ya perwerde "kî qels û jar be pê bide ser" e. Ango "yê çû mede du." Sistem zarok û xwendekarên bijarte ji xwe re hildibjêre. Sistema bêjîngkirinê ye. Piraniya zarokên biyanî û karkeran binbêjîng in. Hê zarok di sinifa 8-an de ne li ser navê pratîkê wan fêrî kar dikin. Ew bi zanatî teşwîkkirina kar û ji dibistanê sarkirin e. Navê vê pratîkê prove ye. Lê elaqeya wê û provê qet bi hevdu ve tune. Mesela wan di termînekê de 3-4 hefte zarokan dişînin ba dukandar, nanpêj, loqente ûhw... Di dema proveê de zarok li cihê kar xwarin û vexwarinê belaş dixwin û di dawî de jî hinek pere digirin, êdî ew dixwazin dev ji dibistanê berdin û herine kar. Çend sagirtên (xwendekarên) min hebûn, piştî pratîkê cend hefte paşê min bi wan re qise kir; wan bi awayekî vekirî ji min re digotin ku "kar xweş e. Pere heye. Salekê din ez ê kar bikin..."

Encam çi ye?

Bi riya Berbang, wesanan din ên li Swêdê dikare li ser sistema perwerda Swêdê dê û bavên agahdar bike û bala wan bikşîne ser vê pîrsa girîng. Komele, Komela Mamostan, Federasyon û bi taybetî Yekîtiya Ciwanan dikarin divî warî de ji bo dê û bavên semîneran pêk bînin. Ji bo sagirt û xwendekarên Kurd kurs ji bo başkirina dersan pêkbînin. Ne bi tenê ji bo spor û seyahetê projeyan çêbikin, ji bo van tiştan jî kurs vebikin.

Swêdî pêlavan şandin Kurdistanê

Di destpêka meha 12'a 1991'ê de Rêxistina Doktorên Swêdî li Stockholmê û li gelek bajarên Swêdê yên din dest bi komkirina pêlavan (solan) kirin. Xaça Sor jî ji Rêxistina Doktoran re alîkariya xwe nişan da.

Di roja 16.12.1991'ê de Rojname DN li ser komkirina pêlavan bi berpirsiyarê Rêxistina Doktoran Birger Thureson re hevpeyvînek kir. Tureson weha bersiv dida:

- Li Kurdistanê zivistan e. Çiyayên Kurdistanê jî berfê giş spî bûne. Kurdên belengaz bê mal, bê cilûberg û pêxwas in. Di destê me de agadarî hene, ku zarokên Kurd di nav wê berf û qeşayê de pêxwas in û gelek ji wan dimirin. Ji ber vê yekê me kampaniya pêlav berhevkerinê vekir. Alîkarî gelek e. Swêdê bi xwe bi tûr û çewalan pêlavên nû û yên bi karhatî ji me re tûnin. Di demekî gelek kurt de, me 60.000 cot pêlav û 12 telîsên tijî cilûberg kom kir. Em dê di demeke nêz ev pêlav û cil û bergên komkirî di ser Tirkîyê de bibin Kurdistanê Başûr.

Xaça sor serê salê diyar kir, ku ew pêlavbûn cil û bergên ku li Swêdê hatin berhevkerin ji bo Kurdên Başûr bi komyonên barkeş di ser Tirkîyê de şandin Kurdistanê. Li gor agahdariyên Xaça Sora Swêdê berî serê sala 1992-an Dewleta Tirk li Diyarbekirê dest da ser pêlav û cilûbergan. Tirk îzîn nadin ku ew herin başûrê Kurdistanê. Li gor agahdariya Xaça Sora Swêdê serî li meqamên Tirk xist. Tirk di dawî de bêgav man û rê vekirin. Pêlav û cilûberg birin başûrê Kurdistanê.

Kongra Federasyonê ya 12-an dicive

Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêdê, dê îsal di navbera rojên 22-23'ên meha 2'yana 1992'an de, li Stockholmê, li salona Medborgarhusetê saet di 10.00'an de Kongra xwe ya salane çêbike. Li gor destûra Federasyonê hemû komeleyên endamên Federasyonê kongrên xwe yên salane çêkirine û dê bi nûnerên xwe ve beşdarê Kongreya Federasyonê bibin.

Kongra Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêdê, ji hemû Kurd, mêvan û pressê re vekirîye. Yên ku bixwazin dikanrin bîn û kongrê temaşe bikin. Hûn ji niha ve bi xêr bîn.

Kongra Raperîn a Yekîtiya Nivîskarên Kurd çêbû

Li Kurdistanê Başûr di rojên 15-17.10 1991'ê de Kongra Yekîtiya Nivîskarên Kurd li bajarê Şeqlaweyê bi beşdarbûna 173 nûner ve civiya. Nivîskarên Kurd navê kongra xwe "Kongra Raperîn" lê kirin. Piştî hîlbijartina diwan û axaftinên mêvanan, ji bo kongreke bi rêk û pêk û hêsankirina kongrê ev komîteyên xebatê hatin damezrandin:

- 1- Komîta wergitina endaman
- 2- Komîta destûr û programê
- 3- Komîta daxwaz û biryaran
- 4- Komîta Rewşenbîrî
- 5- Komîta malî
- 6- Komîta kovaran
- 7- Komîta parastina mafê endaman

Komîta wergirtina endaman, di dawiya xebata xwe de encama endamên nû weha diyar kir:

- Li Hewlêr 91 endam
- Li Silêmaniyê 90 endam
- Li Kerkûkê 28 endam
- Li Dihok 26 endam

Di van sê rojên kongrê de, endam li ser gelek pirsan rawestan û dîtînen xwe anîn zimên. Di kongrê de gelek biryar hatin girtin. Ji wan çend ên girîng ev bûn:

1- Daniale Mitterand û nivîskarê Tirk ê hêja Îsmail Beşçi wekî endamên şanazî (fêhrî) hatin qebûl kirin.

2- Ji bo êrîşkirina Tirkîyê ya Kurdistanê Başûr, nameyeke protestoyî ji Tirkîyê re hat şandin.

3- Xurtkirina pêwendîyan bi dost û mêvanên Yekîtiya Nivîskaran û pêwendî bi malbatên Kurdên li Ewropayê re geşkirin.

5- Îsal dê di salvegera raperîna (serhildana) Biharê de festîvaleke edebî bê çêkirin.

6- Ji derî kovara Yekîtiyê çend kovarên din jî wek ya werger û ya zarokan jî bîne amade û weşandin.

Ji bo Komîta karger a nû hîlbijartin çêbû. Ev kes hatin hîlbijartin:

- 1- Dr. Îzedîn Mistefa Resûl - Serok
- 2- Felekedîn Kakeyî - Alîkarê serok
- 3- Muhamed Mukirî - Sekreterê Rewşenbîrî
- 4- Muhamed Heme Baqî - Sekreterê Birêvebîrî
- 5- Qubad Celîzade - Sekreterê Aborî
- 6- Îdrîs Çelkî - Endam
- 7- Celal Berzencî - Endam
- 8- Ebdul Reqîb Yusif - Endam
- 9- Ebdulrahman Mizûrî - Endam
- 10- Zahîr Rojbeyanî - Cîhgir
- 11- Ebdulê Serac - Cîhgir

Redaksiyona Kovara Berbangê Kongre û Komîteya nû ya Yekîtiya Nivîskarên Kurd pîroz dike û ji wan re serfirazî û serkeftin dixwaze. Redaksiyona me ji bo hevkarî û tevkeriyê ji her aliyê ve amade ye!

Li Stanbolê hejmara provaya

"ROJNAME"YÊ DERKET

Di roja 17.01.1991'ê de, li Stanbolê bi hejmara prov (telesî) û bi navê "Rojname" rojnameyeke kurdî dest bi weşana xwe kir. Hejmara tesesiyê bi tevayî li Stockholmê hat amadekirin û li bajarê Stanbolê hat çap kirin.

Rojname, li ser navê şirketa Mizgîn derket. Berpirsîyarê Giştî yê Rojnamê, rojnamevan Eşref Okumuş e û ew niha li Stockholmê dijî. Ahmet Zekî Okçuoglu jî hem xwediye wê û hem jî berpirsîyarê wê yê Tirkîyê ye. Ew jî li bajarê Stanbolê ye.

Rojname, rojname êvarê ya Swêdî Aftonbladet, ji bo xwe mînak girtiye. Rojname, bi form, reng û curên nivîsarên xwe ve, hema wek Aftonbladeta Swêdî ye. Nivîsarên wê mezin, kêr û kurt in. Fotograf û karîkator gelek in. Û hem jî mezin in. Xwendina wê gelek hêsan e. Mezinbûna formê wê jî gelek pratîk e. Bi rastî Rojname, li gor rewşa hîndekarî û perwerda gelê Kurd û rewşa ku îro ziman û edebîyata Kurdî tê de ye, hatiye amade kirin. Bi kurtasî Rojname ji aliyê form, hilbijartina curên tîpan, teknîk, pergala rêzkirina rûpelan û ziman ve gelek baş e. Lê, mirov dikare ji aliyê naverokê ve jî bêje, ku heta îro ew rojname û kovarên kurdî yên ku derketine, ji gelekê wan bi paşvetir e. Ji ber ku di destpêkê de dewleta Tirk bi ser ve neçe, wek li welatê wê zîlm û zordariyek tune be, dest bi polîtîka xwe ya weşanî kir. Ez hêvîdar im, ku ev polîtîka bi tenê ji bo hejmara telesî be! Rojname 40 rûpel e. Bi tevayî bi kurdî ye. Rûpelên wê yên pêşî û dawî bi reng in. Di navê de jî rûpelên rengîn hene. Rojname, dê di Newrozê de dest bi weşana xwe ya hefteyî bike.

Em ji Rojnamê re serkeftin û serfirazî dixwazin.

Jîr Rexnegir

Salvegera Komara Mahabadê

Di roja 22'ê meha 2'yan saet 17.00-an de li Stockholmê, li Solnahallenê salvegera Komara Mahabadê dê ji aliyê gelek hêzên Kurdistanî ve bêt pîroz kirin.

Programa şevê gelek xweş û dewlemend e. Hûm ji niha ve bi xêr bên!

XWENÇE - 5 JÎ DERKET

Wek ku xwendevanên me pê dizanin, Zeynelabidin Zinar ji mêj ve berhemên folklorîk wek stran, serpêhatî, mamik, meselok û çîrokan di bin navê Xwençe de berhev û çap dike. Di van rojan de cîlta 5-an a Xwençe jî derket. Cîlta 5-an 287 rûpel e.

Navnîşa xwestinê ev e:

Yekîtiya Nivîskarên Kurd

Box 45 205

104 30 Stockholm / Sweden

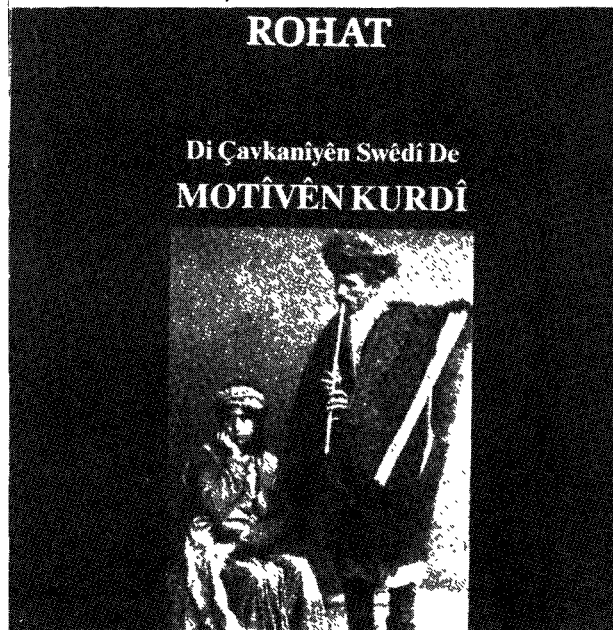
Di Çavkaniyên Swêdî de MOTÎVÊN KURDÎ

Wek ku di navê pirtûkê de jî diyar dibe, heval Rohat, di nav weşan û çapemeniya Swêdê de ew tişkên ku li ser Kurdan derçûne lêkola ye. Lêkolîn bi dokument û wêneyan hatiye xemilandin. Ya herî baş ev e, ku Lêkolîn û lêgerina Rohat bi zimanê kurdî ye. Pirtûk 163 rûpel e. Mirov dikare pirtûkê ji vê adresa jêrîn bixwaze:

Weşanxana Vejîn

Box 39122

100 54 Stockholm/ Sweden

Dewlet wekî çûkek e

Di propaganda hilbijartinê de Süleyman Demirel di her axaftina xwe de, di got ku " ez serokwezîr bim, pêşî divê ez Turgut Özal ji Serokkomariyê bavêjim. Ew bi riya demokrasiyê neçûye Çankayayê, Çankayayê dagîr kirîye. Ez naçim çankayayê, lê Çankaya dê bê jêr..."

Piştî hilbijartinê dema Demirel bû serokwezîr û çû Çankayayêwezîfeyê serokwezîrtiyê ji Turgut Özal girt. Roj-namevanan jê pirsin:

- Serokwezîrê birêz, ka dê tu nediçûya Çankayayê, Çankaya bihata jêr? Çi hat guhartin?

Demirel bi hêrs:

- Çankayayê vî wezîfeyî neda min, mîletê min da min, digot.

Çend roj paşê dîsa nabera Demirel û Turgut xirab bû û rojnamevanan carek din vê pirsê ji Süleyman Demirel kirin:

- Ka te digot; " ez serokwezîr bim, karê min ê pêşî dê avêtina Turgut Özal be." Niha ew qanûn û qerarnameyên ku hukimeta te derdixê Turgut Özal îmza nake. Ji we re asteng derdixê. Heger rewş weha dom bike dê ew di meqamê xwe de bimîne?

Süleyman Demirel bi ken:

- Dewlet wekî çûkek e. Serokkomar serê çûkê û hukimet jî bask û lingên wê ne. Nabe mirov serê çûkê jêbike. Wê demê çûk dimre. Bask û ling jî nikarin bijîn û xebat bikin. Divê serê çûkê hebe! Gelê efendîyan we fam kir na?

"Deh sal in ku em li bajêr dijîn, ma hîn jî em Kurd in?"

Berê li Tirkîyê û li Kurdistanê di 5 salan de carek hijmartina giştî (genel sayım) çêdibû û niha jî di 10 salan de carek çêdibe. Formalîte be jî di hijmartina giştî de pîrsek li ser zimanê zikmakî jî heye. Pêwîst e ku ji her kesî bipirsin "zimanê te yê zikmakî çi ye?" Lê dewlet û karmendên wê di vir de jî dest bi hîle û tîrfirandinê dikin. Ji gelek kesên Kurd vê pîrsê pîrs nakin û ji ber xwe ve bersiva vê pîrsê di şûna zimanê kurdî de " zimanê tirkî dinivîsin.

Di hijmartina giştîya 1975-an de, li Siwêrekê xortên şoreşger di nav xwe de kar bi parve dikin û bi her karmendê hijmartinê re digerin ku ew hîle û sextekariyê nekin û di şûna kurdî de tirkî nenivîsin. Ew bi karmend re diçin mala yekî. Xwediyê malê bersiva pîrsa wan bi kurdî dide. Dema dor tê ser pîrsa zimanê zikmakî ew dibêje:

- Zimanê min yê zikmakî tirkî ye.

Xort dibêjin:

- Na apo, zimanê te kurdî ye. Ma va ye tu bi kurdî bersiva karmend didî. Bêje "zimanê minê zikmakî kurdî ye."

Ciwamêr li wan vedigerîne:

- Lo birayê min deh sal in, ku em li bajêr dijîn ma hîn jî em Kurd in?

Herdu jî

Saddam ji jêr ve, ji aliyê Kifri û Silêmaniyê ve û Özal jî ji jor ve, ji aliyê Zaxo û Dihokê ve Kurdistanê bombe dîkin.

Herdu jî " li eşqiya û teroristan digerin."

Herdu jî ji bo aşî û demokrasiyê dîkin (!)

Herdu jî hevdu bi dîtatoriyê sêdar dîkin.

Herdu jî Kurdan diparêzin (!)

Herdu jî yekîtiya welat û neteweyê xwe diparêzin.

Herdu jî mirov in (!)

Herdu jî musulman in:

Som çawa bû Balık û balık jî çawa bû Dersim

Di dema serhildana Dersimê (*) de Komutaniya Giştîya Jandarma ya Tirkîyê bi navê "Dersim" 326 rûpel pirtûkekê çap kirîye. Di rûpela yekema pirtûkê de weha hatiye nivîsandin: "Ev pirtûk 100 nusha çap bûye. Bi dizî ye û ji hinek şexsan re ye."

Di destpêka pirtûkê de, li ser navê Dersimê lêkolîneke zanyarî (!) heye, ku navê Dersimê ji ku hatiye. Lêkolînavê dewlet û ordiya Tirk, dibêje ku "Dersim gotinekê bi tirkî ye. Mirov dema li dîrokê binêre, li Asya Navîn û li Sovyetê navê çend bajarên bi 'som' dest pê dike. Bi taybetî ew bajarên ku nêzî gol û çem an in. Dibe ku 'som' bi tirkî navê masî - bi tirkî navê masî balık e. - be. Li Dersimê jî çemê Munzur heye û masî di Munzur de hene. Dibe ku Tirk jî wan masiyan re bêjin 'som.' Lê, dema ku herêma Dersimê dikeve bin tesîra Farisan, zimanê Fariyê pîs û çepel 'som'ê dike sim. Û herweha 'Som' dibe Dersim û ji wê rojê şûn ve, navê wê herêma çiyê dibe Dersim."

(*) Bi kurdî "der", derî, dergeh e û "sûm" jî zîv e. Dersim, dibe deriyê zîv. (bi tirkî gümüş kapı.) 600 sal berî zayîna Îsa navê Dersimê di dîroka Yewnanistan de Daranis derbas dibe. Ji bil vê yekê di pirtûka Dara ya Bîstûn de jî, ji vê herêmê re gotiye Zûza.

Kurdek, Hewlêriyek û Badîniyek

Yekî Silêmanî jî hundirê meqerê pêşmêrge derdikeve der û li ba dergeh, rastê yekî din tê. Ew ji yê Silêmanî dipirse:

- Kaka kes li hundir heye?

Yê Silêmanî:

- Belê Kakacan! Kurdek (*), Hewlêriyek û Badîniyek danîştine (rûniştine).

(*) Qesta wî ya "Kurd", Silêmaniyek e. Silêmanî, bi çavekî biçûk li Kurdên din dinêrin.

DÎROKA ALFABEYA LATÎNÎ

M. Mervan Yilmaz

û ji aliyê Bîskop Wulfila va hate çêkirin. 300 sal piştê Îsa hatîye xuliqandin.

ÇEND GOTIN LISER ZIMANÊ KURDÎ

Peyva alfabê ji du peyvan pêkhatiye. Ji peyvên "alf û beta" alfabe çêbûye. Bi zimanê semîtî alfa tête mana boxê û beta tête mana xaniyekî. Di hin çavkaniyên swêdî da tête xuyankirinê ku 3000 sal berî Îsa, nivîsên mîxî (kulnivîs) liser qermîtan hatiye nivîsîn.

Pêşveçûna Mezopotamyayê bi alîkariya nivîsina Sumeriyan, ku wênenivîs berbi nivîsina kulnivîsê dibirin. Hêdî-hêdî wê nivîsê pêşve birine û gihandine nivîsina kîtenîs (dengnivîs). Ev sîstema hanê bi pîralî dihate bikarhanîn. Lîgora Alvar û Arne ev sîstema hanê, 2500-500 sal berî Îsa li Mezopotamyayê hatiye pêkhanîn. Hin kes jî dibêjin, fînîsiyan sîstema dengnivîsê, 1200 sal berî Îsa saz kirine. Bîst û du nîşanan (sembolan), tîpan çêkirine û bere-bere xwe pêşvebirine. Anku her tîpekê çawa deng derdixist, herwisane jî dihate bikarhanîn.

Misiriyan jî 1000 sal berî Îsa kîtenivîs (dengnivîs) bikarhanîne û herweha gelên semîtî û fînîsiyan jî ji wê sîstemê sûd werdigirtin (îstîfade).

Ji bo baştirkirina kîtenivîsê, yûnaniyan alfabeya latîni ji etruskiyan girt û pêşve birin û ligor zimanê xwe alfabeyeke nû çêkirin. Ev alfabeya hanê ji 24 tîpan pêkhatî, him jî dengdêr û him jî dengdaran... Alfabeya rûsî jî nav wê derket û bi alfabeyekê zêdedeng, ku Qanatê KURDO, da liser şopa wê.

Alfabeya latîni ketiye her derê. Weke: Ingilistan, Fransa, Spanya, Tirkîye amerîka û yên din...

Van welatan îro bivê alfabeya gotî dabû li ser şopa alfabeya latîni-yûnani

Gava em li hevûdu rexneyan bigirin, divête rexneyên me jibo pêşvebirina me û kakrê me be. Lewra jî ez di vê baweriyê da me ku rexneyên min wê bibe alîkar jibo pêşveçûna zimanê kurdî yê nivîskî.

Jibo netewa kurd, yekbûna zaravayên kurdî tişteki pir girîng e. Lewra divête rewşênbirên kurdan bi awayekî zanistî liser pîrsên rêzimanî û rastnivîsina kurdî rawestin. Û bi raya min ya herî girîng ev e ku ji xwe ra komîteyekê saz bikin. Jibo bingehevêtina rastnivîsina kurdî. Ev komîta ku dê were saz kirin, divête zaravayê kurmançî bingehev bigire û ji zaravayên din peyvan bistîne, heta ku gengaz bibe ji her çar zaravayên kurdî peyv bêne standin û di şûna peyvên din peyvan bistîne, heta ku gengaz bibe ji her çar zaravayên kurdî peyv bêne standin û di çûna peyvên hevmane da bêne bikarhanîne. Bêşik ev karê, zimanzanane e, ku peyvên di kurmançî da tûnebin ji zaravayên kurdî yê din bigirin û wekî epyvên hevmane bikarbin. Dibe ku hin peyv di hemû zaravayên kurdî da tûnebin ji zaravayên kurdî yê din bigirin û wekî peyvên hevmane bikarbin. Dibe ku hin peyv di hemû zaravayên kurdî da tûnebin. Divête ew peyvên hanê ji kurmançî bêne standin, an jî ligora qanûnên zimanê kurdî bêne çêkirin, lê çêkirina wan peyvan pêwîst e ji aliyê du, sê kesên zimanzan va bêne çêkirin û bîryarkirin. Ew peyvên ku dê werine çêkirinê, divête ligora qanûnên morfoloji (formzanîn) û filoloji (zimanzanîn, peyvzanîn) bin.

Yekbûna her çar zaravayên kurdî bi

gelemperî bi pîrsa serxwebûna netewa kurd va hatiye girêdan û jî aliyê din va jî, pîraniya kovar û pirtûkên kurdî ji aliyê partî û rêxistinên siyasî va tête weşandin û belavkirin. Ev partî û rêxistinên hanê, biçavê siyasî li meseleyên zanistî dinêrin. Ji ber sedemên jorin e ku çareserkirina gelşên zimanê kurdî nehêsa ye.

Jibo çareserkirina van gelşan pêwîst e ku rewşênbirên kurdan bihevre bixebitin, zimanekî hevbeş ji xwe ra peyda bikin, jibo ku bikaribin ji hev fêr bibin û guhdariya hev bikin. Herçiqas em bi alfabeyên cihê dinivîsin jî, eger em bihevre kar bikin û bawerîya me bi yekbûna hêzên KURDISTANÊ û welatê me hebe, hingê bawerîya me yekbûna zimanê me jî divêt ku hebe. Lê bêşik ev karê hanê ne karê sê, çar salane e. Di niha da ev karê hanê ji aliyê hin kesan va tête birêvebirin.

KOKA ZARAVAYAN JI KU DERÊ TÊTE

Lêgervanên ewrûpiyan gelekî vekolîn û lêgerîn liser zimanê xwe kirine û dizanin ku çima zimanê wan ji hev dûr keitne. Di hin çavkaniyan da tête xuyankirin ku 4000 sal berî ewrûpî li derûdora bakûra "Behra REŞ" da jiyane. Hin eşîrên ewrûpiyan cîyê xwe guhêrandine. Zimanê wan bi vî awayî ji hev cîyê bûn û cihê pêşket. Di dema çûyîn da zimanên danmarkî û norwêjî weke zaravayan dihatine jimartain, lê di roja îroyîn da bûne zimanên serxwe. Yûnistanê du zaravayên mezin hebûn.

Heta hin kesan jî ber sedemên piçûk, van zaravayan gelekî cihê didane nîşandan. Bi gelemperî divête merov rewşa civakî, çandî û sedemên siyasî bizanibe, jibo ku merov bikaribe gelşên zimanê kurdî çareser bike. Ligor dîtî-

nên hin kesan 1000 sal berî îslandî zaravayekî norvêjî bû, lê di roja îroyîn da bûye zimanekî, biserê xwe. Li Yûnanistanê pêzanên wekî Aristotolês û Planton derketin.

Wan jibo yekkirina zaravayên yûnanî çî pêwîst dîtin wî kirin. Merov dikare bibêje ku dûrbûna kurdan ji hev û du bû sedemên çêkirina zaravayên kurdî, li ewrûpayê jî wusan bû, ji hev cihê bûn û ev tiştê hanê bû sedemên çêkirina zaravayên hindî, germanî, romanî û yên din... Zaravayên wan ji zimanê wan yê kevnare dihatin û hin kesan ji ber sedemên sîyasî van zaravayan cihê di-dane nîşandanê.

ZIMANÊ KURDÎ JI ZIMANÊ ÎN-DO-EWRÛPÎ YE; KU DI NAV XWE DA DIBIN 12 BIR (KOM), EW JÎ EV IN:

1. ZIMANÊ FARISÎ
2. ZIMANÊ ERMENÎ
3. ZIMANÊ ÎTALÎ (LATÎNÎ)
4. ZIMANÊ YÛNANÎ
5. ZIMANÊ HINDÎ
6. ZIMANÊ GERMANÎ
7. ZIMANÊ ARNAVÛDÎ
8. ZIMANÊ SLAWÎ
9. ZIMANÊ SLAWÎ
10. ZIMANÊ BALTÎ
11. ZIMANÊ TOKHARÎ (Berbi mirinê çûye û diçe jî)
12. ZIMANÊ HETÎTÎ (Berbi mirinê çûye û diçe jî)

TÊBÎNÎ

Min têbîniyên liser MEDAN-KUR-DAN, someran, babiliyan û finîsiyan û misirîyan ji van pirtûkan girtiye. Alvar Ellegard allmän språkkunskap, rûpel 9-48.

Konstens värld, rûpel 773 - 799 (ev pirtûk 2151 rûpelan lpêkhtiye)

PROGESSOR WILHELM MILLER, STOCKHOLM ALB. BONNIERS BOKTRYCKERÎ 1896.

Ev pirtûka han ji aliyê D.O.W. Ålund va hatiye wergerandin jibo swêdî.

ŞEVA PIŞTGIRIYA NIVÎSKARAN YA BÊNIVÎSKAR

Nivîskarê Kurd herweha hunermendê bi nav û deng, kekê wefadar Nasir Rizazî biryar dabû ku, dê şevê bo piştigiriya Kovara Yekîtiya Nivîskaran di 08 12 1991`ê de li Stockholmê çêbike û bi diravên ku bûn, hejmara diduyan a kovara Yekîtiyê bide çapkirin. Ez li vir wek endamekî Yekîtiyê û li ser navê hevalan, bo kek Nasir pir spas dikim û serkeftin bo wî divê.

Çewa ku tê zanîn Yekîtiya Nivîskarên Kurd, di 20 05 1989`an de li Swêdê hatiye damezirandin. Yekîti, hemû nivîskarên Kurd ên ji hemû perçeyên Kurdistanê Dabeşkirî di bin baskên xwe de dihevirîne. Piştî damezrandinê, Yekîtiyê xwest ku xwe berfiretir bike û pêwendî bi gelek nivîskarên Kurd ên li welatin din re jî deyne, da ku wan bike endam. Ha wisan heta niha gelek nivîskarên Kurd bûne endamên Yekîtiyê û ew bi rêkepek li xebata xwe ya nivîskariya kurdî didomînin. Lê belê piraniya nivîskarên Kurd, li Swêdê rûdin û wir ji xwe re kirine mîna merkezeke Kultura Kurdî.

Şeva Piştigiriya Yekîtiya Nivîskarên Kurd, di tarîxa ku me li jor nivîsî de li taxeke Stockholmê, saet di 18.00 de dest pê kir. Bilêta Şevê, 100 kron bû. Kek Nasir bi şêniyeke pir xweş destpêka Şevê vekir û xêrhatinê da hemû şevvaniyan, piştî stranên curbicur gotin û sazbandan jî li wê gorê niklên curbicur lê dixistin, hetanî saet 24.00 domandin.

Belam ew salona ku tê de Şev amade bûbû, gelekî mezin û fireh bû. Û gelek kurdên dilsoj ên ji her perçeyên Kurdistanê, herweha çend kesên dostên Kurdan ên Ereb û Faris jî hatibûn. Li wir biraderên Kurd bi hevdu re gelek dipeyivîn û ger hindik be jî hinek ji kul û kesera macirtiyê bi wê şeva şanêşin ji xwe didehfa-din.

Lê tiştê ku zêde bala min dikişand; kî hebû li nivîskaran dipirsî, ka kî hatiye Şevê kî nehatiye? Ha wisan pirs ji

pirsê zêde bû û heta ku Kevneserokê Yekîtiya Nivîskaran kek Cemşîd Heyderî jî li nivîskaran pirsî. Got min "Keka can! Çima nivîskar nehatine Şeva Piştigiriya xwe?"

Piştî wê pirsê kek Cemşîd, ez rabûm û min çavên xwe li nivîskaran gerand. Lê mixabin ji endamên Yekîtiyê tenê (tevî kek Rizazî) min şes kes dîtin. Piştî ez çûm li cem Kek Cemşîd rûniştin. Hinek hevalên din jî, yên ne nivîskar li wir rûniştî bûn û axaftina me, bû nehatina nivîskaran a Şevê.

Li wir hevalekî bi henek got: "Wele ez dizanim, ku çima nivîskar nehatine Şeva xwe!" Piştî ew peyva heval ji min re bû derd û min jê ew çimabûn pirsî. Wî got: "Ew nivîskarên ku nehatine Şeva Piştigiriya xwe, xwe nivîskar nahesibînin, lewra nehatine!" Hevalekî din jî weha got: "Ez, wek kurdekî welatparêz ji Komîta Kargêr ya Yekîtiya Nivîskaran re pêşniyar dikim, ku kîjan nivîskarê endam yê ku li Stockholmê rûdine û nehatiye Şevê, bila di şûna 100 kronê bilêta Şevê de, jê 200 kron ceza bistîne!" Û li ser wê pêşniyara wî hevalî, axaftina me gelekî domand.

Îcar ez bi riya Berbangê ji hemû endamên Yekîtiya Nivîskaran hêvî dikim ku dê ew, wê pêşniyara wî kurdê nenivîskar li cem xwe qebûl bikin û berî ku Komîta Kargêr bicive û ji wan re çek bişîne, bila bi kerema xwe "peru"ya nehatina xwe ya Şeva Piştigiriya xwe 200 kronî li postciroya Yekîtiyê razînin. Ekene, hemû endam dizanin ku ev Komîta Nû ya îsal pir zîrek e û li kar û barên Yekîtiyê gelekî haydar e. Ji ber ku tevan dest ji pirtûk, kovar û rojnemeyên xwe yên taybetî berdane, hew ji bo Yekîtiyê dişuxulin û li tiştên nerewa nabihurin. Lê eger Komîte bi vê yekê bihise, kî çî dizane, hema belkî ew vî dused kronî derxîne pêncsedî.

Zeynelabidîn Zinar

Çîrok

XOCÊ XIZIR

Hesenê Metê

Bi kuxikeke bêyom re Fariz ji xew şiyar dibe. Di bédengiya şeva nivê şevê de li paş piştî kewaniya xwe, destên xwe dide ber eniya xwe û heta navê di bêtê lihêfê de rûniştîye, diponije. Ji bêyomî an jî ji firqûzî be jî, ev kuxikên wusa bêwext carina hişk û dirêj dajon. Uhu!.. Uhu uhu!... Uhu uhu uhu!... Herweha kewaniya li paş piştî wî bi nerihetî şiyar dibe û bi dengê serxew dibêje:

- De biçê qultek av vexwe, gidî!

Fariz hêdika radibe, bi wê kuxîna gaveke berê ber bi aşxanê diçe, ji derekê radihêje piyalekê, dibe şîrîna avê, dadigirê û vedixwe. Di danîna piyalê de ji şeytanî re piyal ji dest dişemite, dikeve erdê û bi dengê kambax dişikê. Bi awakî wusa dişikê ku hûr li ser hûr namîne. Fariz xwe bi xwe dike pilepil: «Xêr e îşallah!» dibêje, ber bi sinikê diçe, tîne vê carê bi xuştexuşt wan deran paqij dike.

Li hêla din kewanî jî ji xewa xwe bûye û anuha bi uf û ofîn xwe di binê lihêfê de diqepijîne. Piştî van hemû bêyomiyên îşevîn, Fariz tê, kujê lihêfê radike, nola berê dîsa heta navê xwe dixê binî û di nava nivînan de rûdine. Kewaniya ku xew lê reviyaye, berê xwe bi Fariz de dike û dibê:

- Çi bû, te piyal şikand, ne wusa? Mîna ku cîn bi te ve xuya bibe, tu dîsa vê şeva nivî şevê rabûyî... Çi bûye bi te, gidî!

- Xocê Xizir bi min ve xuya bû, xatûn. Ne cîn...

Xatûn bi qerf dibê:

- Hî! Xocê Xizir... Xocê Xizir piyalan bi merivan nade şikandinê!

- Ew tiştêkî din e... Ew jî xêr e. Diya min digot: Dema şûşe bişikê, ronahî ye.

- Erê, lê... ronahiya helbestvaniya te ya tariya şevê ye!

Li ser van gotinên kewaniya xwe Fariz hinekî bi enirîn dibêje:

- Serê wê mîna serê mirîşkê ye! Çi ji helbestvaniyê fam dike?... Rabûye bi helbestvaniya min jî tinazên xwe dike!...

Mîna ku jîna wî nikani be guhdariya van gotinên wî bike, serê xwe yê wek serê mirîşkê bi hêla din de dike û bi

pilepil dibêje:

- Xwedêyo!... Nuha helbestê wî jî helbest bûya!... Di ser de jî radibe helbest, rûdine helbest, radikeve helbest... Ez gêj bûm êdî! Ji bilî mijara helbestê nema bi te re tê peyivîn. Bese gidî!...

Fariz dest davêje bişkova lampa paş serê xwe, vêdixê û mîna ku nû serwextî tiştêkî bû be, bi awakî heyfane dibê:

- Min nizanî bû ku tu ê wusa zû ji helbestan têr bibî... Ku hemû xwendevanên min jî weke te ji helbestên min têr bin, ez ê jî pê nûsa xwe bişkinim û êdî nenivîsinim. Lê, na! Ez dizanim ku tiştêkî wusa tune ye. Tenê... ev demek e ku te rika xwe li helbestvaniya min û hunera helbestê girêdaye...

- Ne ez tenê, bi navê Xwedê hemû kes di vê baweriyê de ye. Dibêjin: Fariz ji bilî helbest û helbestvaniyê nîzane bipêyive. Ji bilî helbestê meriv jê re çêlî çî jî bike, ew tew guhdarî nake. Ji jiyana rojane, ji danûstandinên sosyal bêpar bûye.

- Ma ka anuha min ji te re peyva helbestê bi lêv kir? Dîsa te rabû ev mijara li dar xist. Ê bawer bike, ez bi navê hemû tiştên pîrozwer sond dixwim ku ez ê ji vir û weha li ber te an jî ji te re qala helbest û tiştên weha nekim. Ha!... beriya ku ez jî bîr bikim... divê tu bizani bî ew hemû kesên ku di paş min de van gotinan jî dikin, qeşmer û xêrnexwaz in! A anuha em werin ser mijara xwe. Min ji te re gotî bû ku îşev Xocê Xizir bi min ve xuya bû...

Mîna ku tiştêkî binîqute dilê kewaniyê, berê xwe bi Fariz de dike û dibê:

- Ma tu rast dibêjî?

- Ez rast dibêjim, lê. Min di xewna xwe de dît.

- Xewna te bi xêr be, ca bibêje te çî dît. Hêvîdar im ew jî ne li ser helbestê be.

- Na, rasterast ne li ser helbestê ye, lê xewneke helbestane ye! Ê jî anuha ve jî pêşiyê li min nebire. Raweste, heta dawiyê guhdarî bike û dûre gotinên xwe bibêje. Em werin ser xewna min. Belê, rasterast Xocê Xizir bû. Erê wî bi devê xwe ji min re ne got, lê ez dizanim ku ew Xocê Xizir bû. Tu guhdarî bike bê çawa bû: Weke du sal

beriya nuha, ez li pala çiyayê me î jorîn (Ev ji kengî ve ye ku min xewna wan deveran ne dîtîye.) şiv di dest min de, ez li ber pêz bûm. Ji nişka ve (Dapîra min jî digot, batiniyên baş û Xocê Xizir ji nişka ve bi merivan ve xuya dibin.) merivekî bi bejneke dirêj û paltoyekî sipî, (Ji van paltoyên ku xwendevan li xwe dikin...)

- Nuha tu dev ji şirovekirina xewna xwe berde. Dirêj jî neke! Te çi dîtîye, bibêje û hew!

- Erê, erê... ez dizanim ku hinekî helbestane dibe, lê... Lê ez dixwazim ku tu baş têbigêhîjî. Belê, em li kuderê ma bûn? ... bi paltoyekî sipî ji hêla rastê ve bi min ve xuya bû. (Diya min digot, tiştên ji hêla piyê rastê ve, hertim bi xêr in.)

- Ev ne rast e. Lewra kevirek jî dika-ne ji hêla rastê ve li serê merivan bikeve û bibe sedemê mirina meriv.

- Min goti bû ku ji bona Xwedê peyva min nabire û tu jî carekê bi bi qedirê Xwedê bike. Ma kevir ê bibare!

- Baş e, bidomîne!

- Belê... hêdî hêdî ber bi min hat, silava Xwedê (Wusa diniquete dilê min ku ev silava Xwedê ne tişteki vala ye.) li min hilda, navê min, navê dê û bavê min, eşîra min û bi kurtî mêrik hertişt ji min pirsî. Dûre ji min pirsî ka xwendin û nivisandina min heye an ne. Min jî pê da zanîn ku ez ne xwediyê hingîriya dibistnên bilind im, lê ez hinekî bi nivisandinê dizanim. (Min xwest ez wî serwest bikim ku ez bi qasî nivisandina helbestan dizanim, Zerîxan.) Ew meleyê ku min li cem ders girti bû, min navê wî jî jê re got. Lê diyar bû ku wî mele nas ne dikir. (Ji xwe ne pêwîst e ku Xocê Xizir herkesî nas jî bike.) Loma piçekî xwî da û mîna ku hinekî jî şerm bike. (De qeyê Xocê Xizir jî xwî didin û şerm dikin.) Lê ev hemû aliyên xewna min çîrok e, Zerîxan. Em werin ser gotinên wî yên girîng. Ya rastî, tenê ji bo min girîng in. Ma tu dizanî bê çi digot? Destê xwe (Dibêjin ku destên Xocê Xizir nerm fena pembo ne, lê bila di navîna me de be, Zerîxan, destê viya hişk mîna destê min û te bû.) da ser milê min û...

Li vir kenekî bêwest bi Zerîxanê digirê û bi kenê xwe re dibê:

- Ca bisekine, ez ji te re bibêjim bê ew hişkiya çi...

Fariz bi lez destê xwe ber bi devê Zerîxanê dirêj dike û dibê:

- Ji bona Xwedê tu heta dawiyê guhdarî bike! Tu şirova xwe dûre ji min re bibêje.

- Baş e, bibore... bidomîne. Ha, ha, ha!...

- Belê, ...da ser milê min û got: «Te çi ji vê jîyanê divêt?» Bi vê gotina wî re gotinên xaltiya min ya rihmetî ketin bîra min. Digot: Di rewşên weha de divê meriv tew nesekine û tavilê daxwaza dilê xwe bi lêv bike. Lê ev daxwaza dilê min bi qasî du sê hilman west girt. (Ez di navîna du daxwazan de asê bûm, Zerîxan.) Ya rastî dilekî min ji bo axiret û îmanê, dilekî min jî ji bo navûdengê niviskariyê pêl da. Tu ê anuha bibêjî viya dîsa dest bi helbestvaniyê kir, lê ji bona Xwedê heta dawiyê guhdarî bike û bihêle ku di vê xewna xwe de min çi û çawa dîtîye, ez yek bi yek hemûyî bibêjim. Meriv, çi aferîdekî çavnebar e, Zerîxan! Ez nizanim tu bawer dikî an ne, lê di xewnê de jî min bi wî ruhê pîrozwer da zanîn ku ez dixwazim ji xwe re helbestan lêkim. Mîna ku ew jî bixwaze ez vî karê ha bikim, li vir pişirîneke şêrîn li ruyê wî belav bû û dûre hinekî fikirî. (Ez ji te re bibêjim, Zerîxan, rî û simbêla wî tune bû.) Lê ji bo serwestiya wî, min çêlî hunermen-diye, çêlî xweşikbûyîna helbestê... bi kurtebirî min jê re çêlî hemû pêjnên dilê xwe kir û pê da zanîn ku ez sermestê hemû tiştên helbestane me. Piştî van gotinên xwe, min kir ku ez helbesteke xwe ya kurt jê re bixwînim. Lê dengê min dernediket, Zerîxan. Wî rabû ji bêrîka paltoyê xwe î sipî hêkek derxist, aliyekî hêkê qul kir, sipîçika wê rijand, di wî ciyê qulkirî re tifi hundurê wê kir, bi destê xwe dirêjî devê min kir û got: «Vexwe!» Pêşiyê dilê min ne bijiyayê. (Min nizani bû şêla Xocê Xizir wusa ye, Zerîxan.) Lê çer ku destê wî yê nerm (A vê carê jî destê wî bû weke destê Xocê Xizirê rastkîno, ango nerm bû, nermekî wusa xweşik û wusa

helbestane bû ku!...)

Ew kenê ku bi gavekê berê bi Zerîxanê girti bû, anuha dîsa xwe lê dide der û dikene. Lê li ser lavakirina Fariz, ew peyva wî nabire. Loma Fariz jî her xewna xwe didomîne:

...bi lêvên min bû, min çavên xwe girt û vexwar. Bi vexwarina min re vegeyîya ser min û got: «De anuha bixwîne.» Min xwend. Min xwend, lê bawer bike heta nuha jî deng û qêrîneke weha xweş bi min ne ketiye, Zerîxan. Xwedîyo, min weke mewlûdeke pîrozwer dixwend û vî dengê min li pala çîyan olan dida. Ji min wetrê hemû merivên dunyayê guhdariya min dikirin (Û viya jî ez bi vî awayî şirove dikim ku helbestvanekî mezin ê ji min derkeve, Zerîxan.) Ne tenê ez, wî bi xwe jî bi min da zanîn ku ez ê bibim helbestvanekî mezin. Di wê xewna xwe de (Ez î ku ne ewqas nefspiçûk im.) min rabû nefspiçûkî kir û jê re got: «Seyda, ez ne li pey navekî mezin im û...» Lê wî peyva min birî û got: «Ma çiyê te ji niviskarên mezin kêmtir e! Tu ê jî bikani bî weke hemû helbestvanên mezin binivîsînî. Û tew ji anuha ve jî ez dirûvên niviskarên mezin di te de dibînim.» Dûre bi min da zanîn ku pozê min jî li pozê Pablo Neruda çûye. (Lê min ciwamêrekî bi vî navî ne bihîstiye û ne jî dîtîye, Zerîxan.) Gelek wersirên nivisandinê jî ji min re got. Serqisê, bi min da zanîn ku ez di helbestên xwe de ji xwîn û kuştinê netirsîm. Bila hertim bêhna barût, xwîn û kuştinê ji helbestên min were. Weke nokan, bomban bi kar bînim, agir bera ordiyên mezin bidim, çavên fermandaran bi kevçîyan derînim. (Ji xwe stîla min jî van tiştan xweş dihevine, Zerîxan.) Lê tu zanî çi, Zerîxan? Dûre devê xwe ber bi guhê min dirêj kir û tişteki bi dizî jî ji min re got: Got, «Bila di navîna me de be, (Ya rastî, li vir gumaneke bi min re çêbû, lewra heyf e ku zatekî wusa pîrozwer têkeve rewşa fisekiya merivên îroyîn.) xwendevanên anuha ji tiştên weha hez dikin. Di roja îroyîn de juriyên xelatên edebiyatê jî li gor van tiştan xelatên xwe belav dikin.» Ji min re çêlî nexşên rewşenbîriyê jî kir. Digot: «Dema tu di civatekê de rûdinî,

hertim destekî xwe bide binê argûşa xwe, bi taybetî jî dema ku wêneyên te têne kişandin, tiliya xwe ya eşhedê bide ser gupa xwe, çavên xwe hûr û piçûk bike ku rengê helbestvanekî giran û mezin bi te bikeve....» Wekîdin jî gelek tiştên helbestane gotin lê anuha nayên bîra min.

Piştî van gotinên xwe Fariz berê xwe bi kewaniya xwe de dike û dibê:

- De ka icar tu şirove bike bê ev xewna min nîşana çi ye?

- Şirova xewna te ew e ku... wek ku ez hertim dibêjim, tu bi xem û xeyalên helbestvaniyê radikevî. Bi gotineke din, dibêjin ku mirişik di xewna xwe de qut dibîne. Ew hişk û nermiya destê Xocê te î Xizir jî... ma tu dizanî bê te di xewê de çi dikir? Ha, ha, ha!... te destê xwe li min dipeland... Ha, ha, ha!...

Fariz bi enîrîn û bi dengêkî bêhêvî di ber xwe de dike pilepil:

- Ez jê re qala çi dikim, ew diçe bi çi awayî şirove dike.

Bi qasî çend hilman ode bêdeng di mîne.

Mîna ku giraniya xeweke herimî xwe li ser piştê çavên kewaniyê giran kiri be, xwe dizivirîne ser hêla din, berê xwe bi aliyê din de dike û bi dengêkî serxewî dibêje:

- Dengê xwe bibire, ez hinekî rakevim...

Bi van gotinên kewaniyê re nola ku tiştêkî din hati be bîra Fariz, zûzûka weha dibêje:

- Ha!... hindik ma bû ku min ji bîr bikira. Wî zatî ji min re tiştêkî weha jî got: Got, «Tiştê xwe yên kevn (Min weke şekal û gore fam kir.) navêje. Ez wusa têgehîştîm ku rojek ê were, rûmetên van hemû tiştên bêrûmet ê hebin. Ew ê berhev bikin û di muzeyan de, di paş caman de daynin. Ez bawer im ew ê nivîseke weha jî di bînî de binivîsînin û bibêjin: "Şekal û gorên helbestvanê hêja, Farizê Besê."

Kewanî di xewxilmajîyeke giran de bêdeng e. Farizê Besê jî xwe di ber kewaniya xwe re dirêj dike û heta ser defa singê xwe lihêfê dikêşe ser xwe. Lê ji bandora vê xewna xwe ya îşevîn zû bi zû nafilite. Heta demeke dirêj jî çavên wî her li binê zîkê xênî zîq dimîne û hertişt, hertiştên ku ew dibîne û nabîne, jê re bi awakî helbestane dixuyin. ●

Li Universîta Uppsalayê beşa tercumaniyê ji bo kurdî vebû

Xwendina tercumaniyê ji bo zimanê kurdî li Zanîngeha Uppsalayê, di navbera salên 1992-1993'an de hatiye pilankirin û wê di payiza 1992'an de dest pê bike.

Xwendina tercumaniyê ji bo kurdî, 40 puan e. Xwendevanên ku di vê beşê de dixwînin û tewa kikin, dibin xwediyê belgeyekî desthilatdar û her weha wek tercumanên desthilatdar tên qebûlkirin.

Wekî hûn dizanin heta nûha ji bo tercumaniya bi zimanê kurdî tu xwendîngehek li Swêdê tunebû. Lê îmtihanê tercumaniyê hebû. Gelek kurd di van îmtihanên de biserketin û wek tercuman kardikin.

Mercên taybetî ji bo wergirtina mafê xwendinê:

Kesên ku bixwazin di vê beşê bixwînin divê xwediyê du mercên bingehîn bin.

1- Di azûmana (îmtihan) a wergirtinê de, di pirsên zimanên swêdî û kurdî de biserkevin.

2- Divê bikaribin herdu zimanên tercumaniyê (Swêdî-Kurdî) aktif bikaribînin.

Serilêdan:

Kesên ku agahdarîyên zêde bixwazin an jî roja serilêdanê fêrbibin, dikarin li gel Sazgehên jêrîn pêwendî deynin.

Enstîtuta Tercuman û Wergerandinê li Zanîngeha Stockholmê:

Tel: 08-16 20 00

Zanîngeha Uppsalayê:

Tel: 018- 18 10 90

Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêdê: Tel: 08-652 85 85

ŞOREŞ ZÎREK

Berpirsiyarê Komîta Perwerdekarî ya Federasyonê.

■ Tolkutbildning

20-40 poäng (annan utbildningslängd förekommer)

Stockholm och andra orter (tolk- och översättarinstitutet vid universitetet i Stockholm)

Grundläggande tolkutbildning, 20-40 poäng, ges på hel- och/eller halvfart. Därutöver ges utbildning i sjukvårds-/rätts-/nordisk konferenstolkning.

Utbildningsbevis från grundläggande tolkutbildning vid universitetet ersätter deltagande i kommerskollegiets kunskapsprov för auktorisation som tolk. Auktorisation utfärdas av kommerskollegium efter prövning av bland annat lämplighet.

Planerad tolkutbildning läsåret 1992/93

Arabiska, 40 poäng i Göteborg
Finska, 40 poäng, fortsättningskurs
Kurdiska, 40 poäng i Uppsala

Särskilt behörighetskrav

• godkänt resultat på ett antagningsprov, som främst testar språkfärdigheten i svenska och i tolkspråket; aktiv tvåspråkighet är en förutsättning

Anmälan

kontakta tolk- och översättarinstitutet vid universitetet i Stockholm, som ger information om anmälningsdatum och vart anmälan ska skickas

RONAHÎ

bo NÛRA...hemwelatiya bendemanê

Wa ye
bi bejna xwe ya berfînî
bi giraniya xwe ya nûranî
bi tîştî dinuxumîne)
O.PAZ

- 1 -

Bendewarekî dilsojim
Di xume-xuma navê te de
bê kelek û roj im...
Bendeee-ariya demê me
Di gavên te de, qudûmekî şikestî me!
Di bédengiya liwanê de.
Tu ê bizanibî ronahiyê
Ez kîme!?
Qulingekî nijad şewatim...
Raperîna awirên lat im...
Asoya perengî me,
Ji rengên şevê...berbat im,
Di daristanên kenê te de,
beyî mistek sî me!
Di xaşerêkên birîna te de,
bi guliyên berfê
bi rewrewk û qerfe
tol ristî me!
Û bendee-arê te me
Koçerekî kul-pak im
/dikim û nakim/
hîva çavê te, ji girî cuda nakim...
-Kevirekî bê dîrok im
Di biyabanan te bê kok im
-Di listgehên sînga te de, zarokim
/dikin û nakin/
peyvên te ji fixanê, ranakin...
Û bendemanê dûzan dikim di xwe de.
Êzing im...
Rêving im...
Qermîçekên hinarkên tûyê me
Pirîskên giyan... ji hêtûna gulê me
Va...xewnên xwe yên mîşt baran
Ji sînorên te re, dikim zindan
Va... dihingivim şopa te,

Va...dilbijandina xwe ji gerdena te
berdidim,
Va tu ê bibarî!!
Tu ê bixunavê şakî
simbilên helbestan
Va tu ê bizanibî, ku tuxm û xwezî me!

- 2 -

Bendeee-darên te me
Gava ku pêlên kesk
di kelkela qunaxên te de, winda dibûn,
Hespekî falî-çê bûm...
Rêberê oxira mijê bûm...
Min serî ji bayê kurr distend
min reşgîrêdana te di hişê xwe de
kiri bû merbend
Xuşe-xuşa sûlavan di porê te de
hatî bû birrîn,
Ewrên çiya yî bê rewê,
Teyrênşev li wan geryayî,
Cenawerên çav girikî
serjêkirin beloq dikirin...
Kulîlkên warwêranan...nameyên evîndaran
Co... û keserên ne, newq dikirin.
Zaroktiya ku bi tolkê re
revya bû/
ya ku di terkên havîna te de
rizya bû/
ya ku em hiştin di zingilê tozê de,
va ye... ji nû ve di dorava bendemanê de
xuya bu/

- 3 -

Û bendewarê te bûm.
Navnîşan û qelaç bûm,
Bager bûm di banga lehiyê de...
Perîşan û xaç bûm,
Derbeder bûm di ferhenga tenhatiyê de...
Karwanekî ji mewîjan derbas bû
Sîpanê Xelatê di destên elenda te de

پرسی یاسای

خونښه رانی هیوا

لهم ژماره یه و ژماره کانی داهاتوډا، په هالیکاری له گډل پارزوه (تیلنیزابیت فریتز) دا هډولده ده یې نو یاسایاندهی که تاییدتن په پناهېران و مافی پناهېریده، په ټیوه بناسینن. په هیوایدهی که لږنګای ټینګه یشتن لهو یاسایانده هډم له ماف و هډم لهو ندرکاندهی که لهم کڅمه لگا نڅیډا روژانه روویدروومان ده پنهوه ناگادارین و په پنی پنیست که لکیان لڼوه ریگرین.

(تیلنیزابیت فریتز) په کینکه لهو پارزوه راندهی که گرنگیبه کی تاییدتیا په یو یاسایانده داوه که راسته وخڅ و ناراسته وخڅ په یوه نډییا په پناهېران و ژیاڼی نډوانده هډیه. له سدر داوی خڅی و له رنګای ژماره کانی بدرانګه ده خوازیت که په ټیوه بګات و په پنی توانا هډولیدات بدرسقی نو پرسه یاسایانده ټیوه هډتانه، یان له داهاتوډا لاتان درووست ده بیت بداتده و لهو رنډهوه رووه نادیاره کانی نو یاسایانده بڅ ټیوه و بڅ تداوی پناهېرانی کورد روونبکاتهوه.

بڅیه هډر خونښه رنګی «بدرانګ» یان هډر کوردنکی تری پناهېر، ده توانیت له رنګای «بدرانګ» هډه، هډر پرسنکی یاسای که هډیه تی بڅ نو پارزوه ره وانه بګات، تا تدهویش له بدر روژنایی نو «یاسایاندهوه که تاییدتن په بیانییا» هډه بدرسقی پرسیاره کانتان بداتدهوه.

ده سته ی نووسه رانی بدرانګ له بری خونښه ران و پناهېرانی کورد سوپاسی «تیلنیزابیت فریتز» ده کات و هیواداره که په هالیکاری له گډل ټیوهی خونښه رانی هیواډا له کاره کیدا سدرکه وتوویت.

په ناهېری چیه و چ که سینک ده توانیت مافی پناهېری په ده سته بیت؟

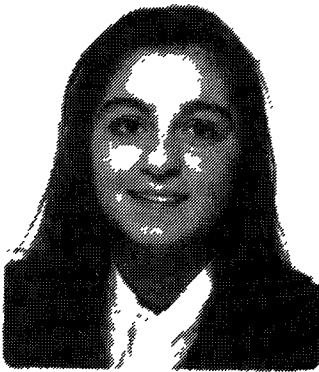
په پنی (یاسای تاییدت په بیانییا)، مافی پناهېری له هډمان کاتا مافی مانده و کارکړنه و په که سینک ده دریت که:

۱- پناهېری سیاسی بیت.

۲- ناخوایاری به شداریکډنیت له جډنګا، یان

۳- له بدر هډر هڅیه کی سیاسی نه توانیت یان نه پډیت بڅ وولانده کی بګه پنهوه، یا دلنیا نه بیت که له وولانده کی خڅیدا

نه توانیت له رنی
یاسایهوه پارزګاری له
خڅی بګات، یان
پارزګاری لښکریت.
هډرچنده له بارنکی
وادا نو که سه په
پناهېری راسته قیندهش له
قه لهم نادریت.

هډه ست له پناهېری سیاسی چیه؟

پناهېری سیاسی، نو که سډه که له بدر نډژادی، نه تدهوی، یان په هڅی په یوه نډی به رنباژنکی سیاسیوه، له وولانده کی خڅیدا مده ترسی له ناوچون یان زیندانی کورنی هډیه و ناتوانیت لهوی بینیتدهوه.

بینجګه له وهش، هڅی پناهېری سیاسی که سینک ده گرتهوه که بیولانته، یان که سینک که له بدر مده ترسی له ژیاڼی خڅی ناتوانیت بڅ نو ولانته بګه پنهوه که پښتر تیایدا ژاوه.

هډه ست له (به شدارینه کار له جډنګ) دا چیه؟

به شدارینه کار له جډنګا، یا «ناخوایاری جډنګ»، نو که سډه که ناماده نه بیت، نه له کاتی شه، نه له کاتی خڅنماده کورنی ولانده کیدا بڅ شه، په چیته خڅمه تی سدریازی یا به شداری له جډنګا بګات. هډهوه ناخوایاری جډنګ نو که سډه که له وولانده کی خڅی رایکډنیت بڅ تدهوی لهو رنډهوه هډم له ده ست خڅمه تی سدریازی، هډم له ده ست جډنګ رزګاری بیت.

لږدها ده بیت ره چاوی نڅیکپونهوه یان به ریابونی جډنګ لهو وولاندها بګریت و نو که سډه که ده لاتوه مده ترسی بانګرډنی بڅ خڅمه تی سدریازی له سډیوویت.

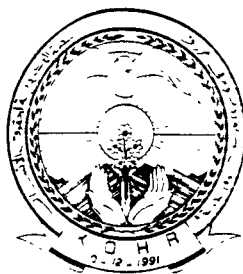
له بارنکی وادا نو که سانه ی هډلگرتنی چک له پنه تدهوه ره تده کهنهوه نم یاسایه نایانګرتهوه.

نو که سانه کڅن که «یاسای پناهېری» ناراسته وخڅ ده پانګرتهوه؟

هډر که سینک نه توانیت له بدر باری پشوی سیاسی له وولانده کیدا، بڅ وولانده کی بګه پنهوه، مافی داوګرډنی پناهېری لهو وولاندها هډیه، «که بڅ ماوه یه کی دیاریکراو تیایدا ماوه تدهوه». نه گه رچی پنهواندهی پناهېری سیاسی راسته وخڅی بڅ ناکریت.

نم یاسایه نو که سانه ناګرتهوه که له بدر شه ری نڅوخی، یان له بدر هډر مده ترسیبه کی تر له سډر ژیاڼیان، زیدی خڅیان به چیه یشتهوه.

مروڻ به سهر به ستي له دايك ده بي و نابي به كويله يي بڙي

دهنگي مروڻ

DENG MROV

نورنگي ريځخراي و كور به مافي مروڻ

سره شه مه ۱۲/۱۰ ۱۹۹۱

ژماره يهك

بروسكه يهك بڙ ته دنامه به رپيزه كاني
ته نجوومه ني ناسايش له نيوبورك.

گه وړه ي خو شه ويست

كوردستاني عيراق، بڙ ماوه ي مانگي كه له ژير نابلو ووه يه كي
ته واري نابووري دايه. مده ستي ميري عيراق، ته وويه كه
خه لكى عيراق له برسا بږي و له سدرما ره قبيته ووه.

داوا ته كه ين له به ريزتان:

۱- كوردستاني عيراق بهم شينه وويه كه نيستا ميري خزي
داييزيووه له چوارچينه و عيراق به خريته ژير سدرپه رشتي نه ته ووه
يه كگرتووه كان.

۲- داواي خواردن و دهرمانى به په له ته كه ين بڙ كوردستان.

۳- داوا ته كه ين كه پارچي ناسايش كوردستان له هينلى ۳۶ بڙ
هينلى ۳۴ پانترېكرنت.

۴- داوا ته كه ين رژيمى عيراق ته دنامي ني نه ته وويه كگرتووه كاني
ليسي نرينته ووه و هدا ملدانه نوئي بڙ داوا و به رپاره كاني
ته نجوومه ني ناسايش به تايبه تي مافي رها و سدرپه ستي خه لكى
كوردستانه ووه له عيراق.

۵- داوا ته كه ين كه ناواره كاني كركوك، خانه قين و كفري له
ژير نالا و ده ستلا تي نه ته ووه يه كگرتووه كاندا بنير رينه ووه مال و
خاكي خزيان و سدرپه ستي و ژبانين بپاريز ريت.

۶- داوا تان ليده كه ين كه كوردستاني عيراق به ته واري له چهك
و هيزه سدرپه كاني ميري پاكېر رينه ووه.

ريځخراي كورد بڙ مافي مروڻ

سليماني

۱۹۹۱/۱۲/۷

مروڻ به سهر به ستي له دايكه ده بي
و نابي به كويله يي بڙي

دهنگي مروڻ: نورنگي ريځخراي كورد بڙ مافي مروڻ،
ژماره (۱)، ۱۹۹۱/۱۲/۱۰.

وته ي ژماره: (كورد و مافي مروڻ) له وتاره كه دا هاتووه:
(نيمه ي مافخوازي كوردى كوردستان له عيراقى چه وسينه ووه و
ره شه كوشتن و گريزانده و كردن به عه رب و سياهه تي قېر كردن
و ويران كردن و تالان و كوشتن و بهرېن و برسپه تي و پيشيلكردي
كه مترین مافي مروڻ، هه ستمان به ره خساندن زه مينه يه كي
له بار كرد بڙ ريځخراي كه به تواني به رگري له مافي مروڻ
بكات له كوردستان و خاوهن دهنگي تايبه تي خزي بي).

له ژماره يه دا، بانگه وازنيك له «ليژنه ي ناماده ي ريځخراي
كورد بڙ مافي مروڻ» ووه بلاو كراوه ته ووه. ته ووي شاياني باس
بيت، تا ماوه يهك له موه يه دوو ريځخراو بڙ پاراستن و به رگري
له مافي مروڻ كورد هه بوو، يه كيكيان به ناوي: «ريځخراي
كورد بڙ مافي مروڻ، هه وليز»، دووه ميان: «كومه له ي به رگري
له مافي مده ني كورد له سليماني»، به لام ندم دوو ريځخراوه
له ۱۹۹۱/۱۱/۲۱ دا يه كيكان گرتووه و ليژنه يه كي
ناماده كردنيان دامه زرانده.

له ژماره يه دا، جگه له بانگه وازه كه و وتاري ژماره، چه ند
بهره ووه يهك بڙ ده زگا جيهانيه يهكان به زماني نينگليزي
بلاو كراوه ته ووه، هه ووه ها به يانينك به بڙنه ي چله ي شه يه دي بوني
دكتور محمد باجلان، له لايه ن ريځخراوه كه ووه بلاو كراوه ته ووه.
له تهك ته مده دا، بروسكه يهك بڙ ته دنامي ته نجوومه ني ناسايش
له نيوبورك، به بڙنه ي مانگرته كه ي سليماني. له بهر گرنگي
بروسكه كه، نيمه ده كه كي بلاوده كه ينه ووه:

پاشکویہ کی بہ زمانی عہد رہی۔

لهم ژماره یه دا:

- مانگرتن + ید کگرتن = سه رخوه بوون.

- نه‌ه‌رۆ و دۆزا کوردی.

- شیخ محمدی خانی و میرزایی

ره و هندی.

له‌بەر ئه‌وه‌ی ژماره‌کانی پینشووی ئه‌م

روزنامه‌ی دهان نهدیوه، به پنی نهو

ژماره‌ی دهی له‌برده‌ستماندایه،

روزنامه که گرنگی پتر به تہدب و

روشنیبری دہدا.

الشعله: (مەشخەل)، رۆژنامە

به کیتی دیموکراتی کوردستانییه، ژماره

(۲۱) تشرینی دوہم، سال ۱۹۹۱ (عہ رہی). ٹوہی جینی

سەرنەجە ئەم رۆژنامەدە بۇ يەكەم جار دەقى ئەو پرۆژەدە

بلاؤکردؤته وه كه له ۱۹۹۱/۷/۲۱ كه حكومهتی عێراق و دهستهی

نوێنەرایەتی بەره له بەغدا لەسەری رێکەوتیوون، بەلام له لایەن

- بهر گری کردن له دیموکراتیهت له کوردستاندا.

- چه مکنیک له روزنامه کانی کوردستان.

- بیرخده وهی رینکخراوی مافی مروث له کوردستان بو «سکرتیری

گشتی کومه لږې نه تړه په کگرتوړه کان.

- به یاننامدی کوتایبی کۆنگره‌ی یه‌که‌می یارتی سهره‌خویی و

دیموکراتی کوردستان، یاسۆک.

توده‌ی شایانی باسه، (یاسوک له

۱۹۷۵/۹/۱۱ دا دامه‌زراوه، به‌لأم له

روژانی ۷-۱۱ تشرینی یه که می

۱۹۹۱ دا يه کډه کونگره‌ی خوی

به ستوده).

خدايات: ژماره ۶۱۲، تشرینی

دوہمی ۱۹۹۱.

لہم ژمارہ یدہا:

مه‌سعود بارزانی: ئەمڕۆ میلله‌تی

کورد پښتني به کوردایه تی هدی،

نه ک به حزایه‌ی ته‌سک.

- پند اچو نه وه به کی پنیوست به

پێڕهه و پرۆگرامی به ره‌ی کوردستانی.

سەرکردایەى سیاسى بەرەى کوردستانییهوه ره تکراره تەوه.

– روزنامه‌ی خدبات لاپه‌ره‌ی چند تاوانبارینک هه‌لده‌داته‌وه.

— بهرامبدر بہم گرانیہ کی بہرپرسیارہ ۱۴۴ نویسنی چاودیری

سیاسی

سەر بە خۆیی: پاشکۆی عەدرە.بە، ژمارە (١) کانوونی یەکەمی

.1991

لەم ژمارەیدا:

— ئايا داواكردنى سەرپەخويى كوردستان تاوانىكى لىنە بووردراوه ؟؟

رەسول مامەند: راي گشتى جيهان نامادەنپىيە ھاۋكاري له
دەريازيۋونى دىكتاتورىدەت پكات.

- خۇبىشاندانىكى گەۋرە له كەلار.

- كەركوك له سەرچاۋەيەكى كۇندا، نووسىنى قەيس قەرەداغى.
وتارەكە باسنىكى مېژۋى شارى كەركوك له دىر زەمانەۋە دەكات.
بەپنى كىتىنى (دائىرەى مەعارىفى عوسمانى) كه له نيۋەى دوۋەى
سەدەى نۇزە دا چاپكراۋە لەبارەى دانىشتۋانى شارى كەركوك
دەنوۋى: لەو زەمانەدا ۋمارەى دانىشتۋان ۳. ھەزار كەس بوۋە .
بەم جۇرەبوۋە: ۲۲۵۰۰ كەس كورد و ۶۲۸۰ كەس تورك و
عەرەب، ۷۶۰ كەس جۈلەكەو ۴۶۰ كلدانى.

د.محمود عوسمان: كورد له بەرە گەۋرەترە و بەرە له حزب
گرنگترە و حزىش له تاكە كەس.

بھرا: نۇرگانى ناۋەندى بزوۋتەۋەى دىموكراتى ئاشۇرىيە،
(عەرەبى)، ۋمارە (۴۰) تشرىنى يەكەم ۱۹۹۱.

لەم ۋمارەيەدا:

- نۆنەرانى پارتە ئاشۋورىيەكان سەر له نىشتان دەدەن.
لاپەرەيەك له مېژۋى رۇژنامەگەرى ئاشۋورى، يەكەم رۇژنامەى
ئاشۋورى له رومى له سالى ۱۸۴۹ دا دەرچۈۋە بە ناۋى «زەھىرا
دېھرا».

بۇتان: نۇرگانى پارتى گەلى دىموكراتى كوردستان، لقى دھۆك،
بە كرمانجى ژۋورو، ۋمارەى (۶) كانۋونى يەكەمى ۱۹۹۱ دەگەل

دەنوۋى:

- سى لارى قزلەر و پىنجۋىن ھەلى خۇ سوتاندن له بەردەم
بارەگاي كۇمەلەى نەتەۋە يەكگرتۋەكاندا له رانىدەدا دەدەن.
- بالىۋى ئىنگلىستان له ئەنقەرە سەر له سلىمانى دەدا و گشتوگۇ
لەگەل مانگرتۋەكانى سلىمانى دەكا.

بەرەى كوردستان: ۋمارە (۳) تشرىنى دوۋەى ۱۹۹۱.

سەروتار: ھەلۋىستى نامرۇفانە كارەساتى دلتەزىن دروستەدا.

لەم ۋمارەيەدا:

چىمان دەۋى له بەرەى كوردستانى!! نووسىنى ھەسىب قەرەداغى.
ھەسىب قەرەداغى، له وتارەكەيدا دەنوۋى: (لەشكرى
يەكگرتۋى يەك فەرماندەى كوردستان، دادگاي بە پر و بەھىز و
بەدادى كوردستان ئاسايش و ئۆقرەگرتنى ناۋخۇى كوردستان،
بەپكرەنى پىياۋخراپى و دزى و جەردەى و راۋوۋوت و چاۋچنۇكى
قاچاچىپەكان و تاقم تاقمىنەۋ پارە كۇمەلەكرەنى ناۋەوا و
فەسكەفسكە و جرت و فرت له كوردستاندا، پاراستنى حال و مال و
شەرەف ۋيانى بە ئەمن ئومانى خەلكى كوردستان.. له كۇتاييدا
دەلى: (كوا ھەنگارى مەزن و موتەزىنتان بۇ ھىنانەدى خەۋنى
سالەھى سالمان؟؟ ئەۋىش دامەزۋاندن و چەسپاندنى دامودەزگاي
دىموكراتىيانە ... بە بى ھەلە و بە بىۋەستان، دوۋمن سەرى
لېشنىۋاۋە، نېتر پردى بۇ مەبەستە، بۋارى بۇ مەدۇزەۋە).

- كۇنگرەى يەكىتىنى زانايانى ئايىنى ئىسلامى كوردستان.

- چاۋپىكەۋتېنىك لەگەل سەرزكى رىكخراۋى ئاۋەدانكردنەۋى

كوردستان (K.R.O) ئەندازىار ماموون بىرىفكانى.

- پىنشەكى بەرنامەى كارى بەرەى كوردستانى.

ھەم: گۇفارىكى ئەدەبى گشتىيە، نووسەرانى شەقلاۋە
دەرىدەكەن. ۋمارە يەكەمى سالى ۱۹۹۱.

لەم ۋمارەيەدا، لىكۇلېنەۋە، شىعەر، چىرۇك، فۇلكلۇر و
چاۋپىكەۋتېنى ۋمارە: لەگەل مامۇستا «سەعید ناكام» داپە.

قەرەچوۋ: گۇفارىكى رۇشنىبىرى گشتى سەرىدەخۇيە. سى مانگ
جارىك له مەخمۇر دەردەچىت. ۋمارە (۱) تشرىنى دوۋەى
۱۹۹۱.

لەم ۋمارەيەدا: بارودۇخى رۇشنىبىرى ئەمۇزمان (دەستەى
نووسەران)، لىكۇلېنەۋە، ۋە رگېزان، شىعەر، چىرۇك، پەخشان،
فۇلكلۇر و ھەندە و ھەندە.. چاۋپىكەۋتېنى ۋمارە لەگەل گۇرانىبىۋى
گەۋرە (مەمەدى ماملى) يە.

رىگاي ئازادى: نۇرگانى ناۋەندى حىزى سۇسىيالىستى

كوردستانى عىزاق. ۋمارەى (۷۲) تشرىنى دوۋەى ۱۹۹۱.

لەم ۋمارەيەدا:

پیشنیاری خوینہ رانی بہربانگ

خوشه‌رانی به‌رین

دهستہی نووسہ رانی بدریانگ بہ پیوست دہ زانی ہندیک لدو پیشنیاراندی نیوہ بلاؤنکاتودو۔ بدو
ہیوایہ کہ کومیتہی گشتی و کارگیر و کونگرہی فیدراسیون لہ داہاتودا گرنگیبہ کمی تایبہ تیان
بیندہن و لمہرچاویان بگرن۔

بهشی کرمانجی ژووروو:

- بهرمانگ دهیبت تدنیا به ئدلف و بینی لاتینی دهریچی له کرمانجیدا یینوسته (١) لاهدریت.

- بەربانگ چۆنە، وا پەنلەرتەو.

- پنیوسته زمانی کوردی به یدک پیت بنووسریت، چونکه هیچ زمانیک نییه به پیتینک زیاتر بنووسرنه وه.

- مونتازي بهر يانگ زه وقي مروڦ ټينگه دا.

- ههقی ئەندامەتی کۆمەڵەکان زیاتر بکێت، بەڕانگی بوو
ئەندامان رەوانە بکێت و بەشی زازایش زۆتر بکێت.

- تیپی عہدہ ہی لہ گزفاره که دا لاپدرنت.

- لاپدره‌ی تاییه‌تی له هه‌موو ژماره‌یه‌کدا بۆ شه‌هیدان و سه‌رۆکانی شه‌ڕه‌شەکانی کوود ته‌رخان بکړیت.

- دهی له پدريانگدا دهنگوياسی ولأت و نهو چالاکيياندی که دهکرين گرنکی تايهتی پينهدرنت.

- دهی: دهستی نووسهران بی لایدن بیت و دژی رنکخراوه کان نه بیت.

- پنیوسته ریگا بدری به بلاوکردنه‌وی ئه‌و نووسینانه‌ی له ده‌روه دین و گزافاره‌که ته‌نیا بۆ ده‌سته‌ی نووسه‌ران نه‌بیت.

به‌شی کرمانجی خواروو:

- گرنگی یتر بدینت به په نابه رانی کورد.

- لایہ رکانی گوفارہ کہ زیاتر بکرت.

- گوشه‌دهی تایید هدیه‌ی بز هدر دیارده‌دهی سدر سور هیندر که درووده‌دات.

- پەیمانێرتان کوردستان ھەبێت، یز ئەوێ لەکاتی رووداوەکاندا رابووتن یی ھەگات.

- وينه‌ی بهرگ تابلوی ره‌نگاوره‌نگ بیت .

- پاشکویہ کی سیاسی بڑ بھریانگ دھریکرنٹ۔

- بابہ تہی نہ دہی بایہ خینگی تایہ تہی پیں بدرنت، سدرنجی وردتر بدرنتہ رننوس.

-تهنيا به نئلف و بايدک دهرچيت، يان لاتيني يا عهده بي.

- هندی' بابہ تی گزنگ لہ کرمانجی خوارووه بکرینہ کرمانجی ژووروو بہ پیچہ وانہوہ.

- گزنگیبه کی زیاتر بدرنت به رووداوه کانی به شه داگیرکراوه کانی روژده لات و روژناوای کوردستان.

- به کارهینانی زاراوه‌ی بینگانه کدم بکرنته وه.

- هه‌وایی کوردستان گرنگی زیاتر پی بدریت.

- ناوی گؤناره که بگورنت به (ههله بجه).

- له رووی هونه ریبده، پنیوستی به چاک کردن هه ده.

- بابەتی ھونەری زۆرتر بکړیت.

- نه و ده نگرسانه‌ی له به‌شی کرمانجی دا بلا‌وده‌کړینه‌وه پښوېسته له به‌شه‌ک‌ه‌ی تریشدا ه‌ډېن.

– ویندی کاریکاتوری له گوډاره کېدا هېښت.

موسہ لیان. ژ.س

84. Мусазян Ж. С. Библиография по курдоведению XVI в.).— М.: Наука. Главная редакция восточной литературы,

بیلوگرافیای کوردناسی، له سده‌ی ۱۶ و.ه. موسکو- نه‌روکا^۱

تأثیرات ته و اتیرین بیلزگرافیا به بهاری کورد ناسیدا: میژو، ئیتزگرافیا، کولتور، زمان، ئه ده و فولکلوری کورد. ههروهه به بهاری سیاسی کیشهی کورد به چایه مه نه کانی سه ده ی ۱۶ وه تا ئیمز.

خونتهران ده توانن ئەم کتێبه بۆم ئادرنسه داوا بکەن:

OLEGK DREYER
TSVETNOY BOULEVARD
GLAVANAYA REDAKSTIYA
VOSTOCHNOY LITERATURY
USSR, MOSCOW 103051

(بەريانگ) يىكى چۇن؟

راپىردودا كاريان كىردوۋە، پىنكېيىنى تا پىنكەۋە كەموكورىيەكان دەستىنىشان بىكەن. ئالوگۇرى ئەزمون بىكەن. جگە لەۋەش ئەنكىتىكى ئامادەكرد بۇ خۇنەرانى تا ويستوخواست و بۇچونى ئەۋانىش لە كارى داھاتودا لەبەرچاۋ بگرى.

ئەنكىتەكە برىتى بوو لە ۱۷ پىرسىار و بۇ ۱۳۰۰ خۇنەرى ئابورنەدارى بەريانگ رەۋانەكرا. تا ئامادەكردنى ئەو وتارە ۱۶۲ ۋەلانىمان پىنشىگەيشتوۋە. لەبەر رۇشئايى ۋەلانىماندا، بۇمان دەردەكەۋى كە «بەريانگ» تا رادەيەك بە دلى خۇنەرانە.

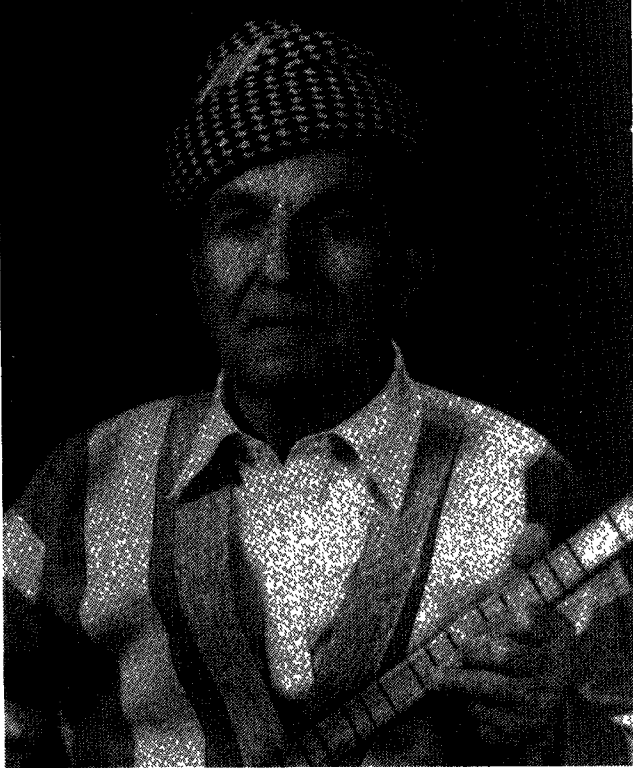
دەستى نووسەرانى ئىنمە، تا ئىستا (۹) ژمارەى «بەريانگ» دەركىدوۋە، ئەمە ژمارەى دۋايىيە، لە ۲۲-۲۷ فېبىرۋەريش كۇنگرەى فېدراسىيۇن دەگىرى و دەستەيەكى نوى بۇ «بەريانگ» دادەنرى. لەۋانەيە ھەندى لە دەستى نووسەرانى ئىستا درىۋە بەكارەكەيان بەدەن لە «بەريانگ» دا، ئىنمە ھىۋادارىن ئەنجامى ۋەلانىمانى ئەم ئەنكىتە يارىدەر بىت بۇ بەرەۋىنشىچونى «بەريانگ».

خۇنەرانى بەريانگ كىن؟

بەپنى ۋەلانىمانى ئەنكىتەكە، زۇرىيەى خۇنەرانى «بەريانگ» ھى باشۋورى كوردستانن و پاشان باكورى كوردستان، ئەۋسا رۇۋەلەت و رۇۋناۋاي باشۋور. ئەۋەى شايانى باسە، لەۋ ۱۶۲ كەسەى ۋەلانىمان داۋەتەۋە تەنبا ۱۱ كەس ئۇن لە ۳۰٪ و لە ۱۰٪ لاۋن. لەبەر ئەۋەى بارى ئابورى سۇند بەرەۋىخراپى دەۋا لە ۱۶٪ خۇنەرانى گۇفارەكە بىكارن.

ئەۋ پىرسە دەگەرىتەۋە بۇ دەسال بەر لە ئەمىر. ھەموۋ دەستى نووسەرانى ئەۋ چەند سالە، يەك لە دۋاي يەك بىريان لەۋەلانىمانەۋەى ئەم پىرسىارە كىرۋەتەۋە ۋەۋلى ئەۋەيانداۋە، بەريانگ لە كەموكورى رىزگار بىكەن، شىۋەكەى بگۇرن، ناۋەرۋەكەى دەۋلەمەندتر، زمانەكەى پاراۋتر بىكەن. بىكەنە گۇفارىنك كە تامەزۋى خۇنەرانى كوردى ئاۋارە بىكىنى و رەنگدانەۋەى بارى ژيانى كۇمەلەيەكى و رۇشنىپىرى دۋەۋرۋەلەتى بى. درىۋەپىندەرى رىنازى گۇفار و رۇۋنامەى كوردى بىت لە كوردستان و ئاۋارەيەدا و دەۋرى خۇى بىيىنى لە پىنشىختى ئەدەب و زمان و كۆلتورى كوردىماندا. ئەۋ ئەركانە، لە بارۋدۇخى ئاۋارەيى، ئەۋونى رۇۋنامەنۋوسى پىسۇر و نەزانىنى تەكنىك و دەرھىنانى ھۈنەرى، ئەۋونى كادىر دايەم و گۇرپانى دەستى نووسەران دۋاي ھەر كۇنگرەيەكى فېدراسىيۇن، ھاتى چەند كەسانىكى تازە... زۇر دەرۋەتەيان لەكىسداۋە، بۇ پىنشىختى گۇفارەكە، لەگەل ئەۋەشدا، بەريانگ لەچاۋ سالانى پىشۋودا ھەنگاۋى بەرەۋىنشىتى ناۋە، دىسان لەگەل خواستۋىستى خۇنەر نىيە، بۇيە دەستى نووسەرانى «بەريانگ» كە سالنىك لەمەۋىر ئەركى دەرۋەستىيان خىستە ئەستۇ، ئەۋ پىرسىارەيان دۋاپاتكردوۋە: «بەريانگ» يىكى چۇغان دەۋى؟ لە ھەموۋ كۇپونەۋەكانى دەستى نووسەران، ئەۋ پىرسىارە خالىنىك بوو. چۇن بەريانگ چاكتر بىكەن، جۋانتر بىكەن، دەۋلەمەندترىن...؟! بۇ ئەۋ مەبەستەش دەستى نووسەران بىريارىدا، چاۋپىنكەۋتىنىكى فراۋان لەگەل ھەموۋ ئەۋ نووسەر و كەسانەى لە دەستى نووسەراندا لەۋاۋەى ئەۋ دەسالەى

پەلەى خۇنەۋارى		پەشداربوۋەكان:	
۶۸ كەس خۇنەندى بالە	۴۲٪	پىاۋ: (۱۳۵) ۸۳٪	
۳۷ كەس ئامادەيى (لىسە)	۲۳٪	ئۇن: (۷) ۴.۳٪	
۱۳ كەس سەرەتايى	۸٪		
بەپنى بەشەكانى كوردستان		تەمەنى پەشداربوۋەكان:	
۶۳ كەس باشۋور	۳۹٪	۲۵-۱۵	۱۶ كەس ۱۰٪
۵۷ كەس باكورى	۳۵٪	۳۵-۲۵	۷۵ كەس ۴۶٪
۲۲ كەس رۇۋەلەت	۱۴٪	۴۵-۳۵	۵۶ كەس ۳۴٪
۹ كەس رۇۋناۋاي باشۋور	۶٪	لە ۴۵ بەرەۋوۋور ۱۱ كەس	۷٪
۱ كەس سۇقىيەت	۶٪		
كارۋىپەشە			
خۇنەندكار ۵۳ كەس	۳۳٪		
كارمەند ۴۱ كەس	۲۵٪		
كاركەر (كىركار) ۲۰ كەس	۱۲٪		
بىكار ۲۶ كەس	۱۶٪		
خۇنەندكار و كاركەر ۷ كەس	۴٪		

تریشمان لهوان پتریان پهنهپراوه.

لهو لاشهوه، به چاوی خۆمان ده‌بینین که چۆن وولاتانی تر نەک
ریزی هونەرمەندان، شاعیران و گۆرانیبێژانیان بەلکو تەنانەت ریزی
دار و دەوێ و کەژ و کێو و ئاژەلەکانیشیان دەگرن.

گۆرانیبێژ و هونەرمەند و نووسەرانیان، دەنگی بێدەستی و بێهەوایی
ئێمە کۆردن و ئالەلی ناره‌زایی وولاته پارچه‌پارچه و
داگیرکراوه‌که‌مان ده‌گه‌ننه‌ گۆنی خێرخوازانێ جیهان و ده‌یانکه‌نه
پالێشتی خەباتی رزگاری خوازانەمان.

ئایا شۆرشه‌ رزگاریخوازه‌ درێڤخایه‌نه‌که‌ی کوردستان، به‌ درێڤایی
تەمەنی پر له‌ تازار و خوین و هەموو ئەشکەنجەیی خۆیه‌وه، چەند
ئەو‌ندە‌ی ئەو ئا‌ه‌نگانه‌ی له‌ ئینگلستان و سوید، که‌ به‌ سەده‌ها
گۆرانیبێژ و هونەرمەندانی جیهانی به‌شداریبیان تێداکرد، توانیویستی
دەنگی چه‌وساوه‌کانی کوردستان به‌گه‌نێشته‌ گۆنی جیهان و دۆست له‌
ده‌وروپه‌ری کورد و کێشه‌ ره‌واکه‌ی کۆیکاته‌وه‌!!؟

میلله‌تیک ریزی هونەرمەند، شاعیر، گۆرانیبێژ و نووسه‌رانی خۆی
لا نه‌بێت، میلله‌تیکێ مردووه‌ و به‌ هیچ ئاکامیک ناگات. میلله‌تی
هوشیار و زیندووش هه‌میشه‌ به‌ ریزه‌وه‌ له‌ توانا گه‌وره‌ و دا‌ه‌ینانه‌
نۆیه‌کان ده‌روانیت.

ره‌نگه‌ به‌شیکێ زۆری میلله‌تی ئێمه‌، ئەم شینوه‌ کارانه‌ به‌ کاری
بچووک و ئاسایی بزائن و بایه‌خ پێدانیان به‌ کاریکێ پنیوست
نەزائن، به‌لام ده‌بێ ئەوه‌ش بزائین که‌ بایه‌خ نەدان به‌و لایه‌نانه‌ ته‌نێ
خزمه‌تی داگیرکەرانی کوردستان ده‌کات و ته‌بێته‌ مایه‌ی له‌به‌ی‌نبردن و
تواندنه‌وه‌ی میلله‌ته‌که‌مان. چونکه‌ گۆنه‌دان به‌و لایه‌نانه‌، گۆنه‌دانه‌
به‌ سامانی نه‌ته‌وايه‌تیمان و گۆنپێدان و به‌ ریزه‌وه‌ تێروانینی سامانی
نه‌ته‌وايه‌تیشمان، نه‌رکێکی پنیوست و پیروزی سەرشارنی هەموو
کوردیکێ دلسۆز و ژیر و ووریايه‌.

سوید ۵-۵-۱۹۹۱

نیوان خاوه‌ن به‌رژه‌وه‌ندییه‌ک و بازرگانیک و هونەرمەندی‌که‌دا هه‌یه‌.
چونکه‌ ئەوان خزمه‌ته‌که‌یان ته‌نیا بۆ گیرفانی خۆیان و هونەرمەند و
گۆرانیبێژه‌کانیش خزمه‌ته‌که‌یان بۆ هەموو میلله‌ته‌.

خۆ ئاشکرایه‌، که‌ره‌سه‌ی بۆنی و به‌رژه‌وه‌ندی سترانیی و
هونەرمەندی‌که‌ی وه‌ک شوان، ناسری ره‌زازی، دلشاد، ئەنوه‌ر قه‌ره‌داغی
و تێپیکێ موسیقای وه‌ک تێپی «کامگا»، ته‌نێ ئامیزه‌
موسیقاییه‌کانیان، ده‌نگ و ئاوازه‌یه‌کانیان، که‌ به‌ شه‌و‌نخوونی و
ماندوو‌بوونی‌که‌ی زۆر ده‌یه‌ننه‌ به‌رهم، وێرای ئەوه‌ی که‌ گیانی
خۆشان ده‌خه‌نه‌ مه‌ترسپیه‌وه‌، پێشکه‌ش به‌ ئێمه‌ی ده‌که‌ن.

هه‌موومان زۆر باش ده‌زانین، که‌ له‌ پاکووری کوردستانی ژێرده‌ستی
تورکیا دا، تا‌کو چەند مانگی‌که‌ش له‌مه‌و‌به‌ر نەک کاری هونەری
بەلکو تەنانەت ئاخوتن و گفتوگۆکردنیش به‌ زمانی کوردی قه‌ده‌غه‌
و سزای گه‌وره‌ی له‌سه‌ر‌بوو.

که‌سێکی وه‌ک شوان په‌روه‌ر ساله‌های ساله‌ به‌ مال و منداله‌وه‌،
ده‌یه‌ده‌ر و ئاواره‌ و بێلا‌ه‌ و ره‌ه‌نده‌ی هه‌نده‌رانه‌، گه‌ر به‌ هۆی
ستران و ئاوازه‌ پر جۆش و خۆشه‌کانیه‌وه‌، گه‌ر به‌هۆی هه‌سته‌ پاکه‌
کوردپه‌روه‌رییه‌که‌یه‌وه‌ نه‌بێت، بۆ تروشی ئەو هەموو کێشه‌ و
ده‌رده‌سه‌رییه‌ ده‌بێت و له‌ کوردستانی خۆشه‌ویست و که‌سوکار و باب
و برای داده‌به‌ری.

ئەدی بۆ ده‌بێ پێمان زۆرین و پێی دلگران بێن، گه‌ر ۵ کۆن یا
۱۰ دۆلار، به‌دیه‌ نه‌رخ‌ی بلیتی ئا‌ه‌نگی گۆرانیبێژیک، دیوانی

شاعیریک، گۆفاریکی کوردی، کاسیتیکی کوردی یا بلیتی
شانۆگه‌رییه‌ک؟؟

به‌ داخوه‌ ده‌لێم: ئێمه‌ی کورد نه‌رخ‌ی هیچ شتی‌که‌مان لاتیبیه‌. بۆ
به‌لگه‌ عدلی مه‌ردان، حه‌سه‌ن زیه‌ک، سه‌ید عدلی ئەسفه‌ر و
مه‌مه‌د عارف تا نه‌مردن نه‌رخ‌یا‌مان نه‌زانین. شاعیران و هونەرمەندانی

با ئاورپک له هونهرمه‌ندانمان بدهینه‌وه

ئازاد زهنگنه

هەر بۆیە گەر نەتە‌وه‌یەك بیه‌وی نرخی نەتە‌وا‌یه‌تی خۆی بپارێزی و له‌وه‌ش زیاتر گەر به‌خ‌وا‌زێت پەرە‌پێ‌نێ‌دات ده‌بی رێز له‌ سامانی نەتە‌وا‌یه‌ی خۆی بگ‌ری. س‌تران و سرووده‌ میلیه‌کانی گ‌ورانی‌بی‌ژه‌ ه‌ی‌ژا‌ک‌اف‌ان به‌ش‌یک‌ی گ‌رن‌گ‌ن له‌ سامانی نەتە‌وا‌یه‌تیمان و ده‌بی ر‌ف‌زی تایه‌تیبیان له‌ د‌ل و د‌ه‌رو‌ف‌ماندا ه‌ه‌بن.

باشه‌ پاداشتی ئ‌یمه‌ی ک‌ورد ب‌ژ‌ته‌وه‌ن‌ه‌رمه‌ندانمان چ‌یه‌؟
ئه‌وه‌تا به‌ چ‌ا‌وی خ‌ومان ده‌بین، چ‌ون ول‌اتی ئ‌ه‌ورو‌پا و ئ‌ه‌مریکا ر‌ف‌زی تایه‌ت له‌ ه‌ونه‌رمه‌ندان و گ‌ورانی‌بی‌ژانیان ده‌گ‌رن و به‌ ه‌موو

حه‌مه‌ س‌ال‌ح دی‌لان

١٩٢٧ - ١٩٩٠

ش‌ی‌وه‌یه‌ك ك‌ۆمه‌کیان ده‌ك‌هن، به‌ره‌و‌پ‌ن‌شه‌وه‌ ه‌انیان‌ده‌ه‌ن و شانازیان پ‌ن‌ه‌وده‌ك‌هن. ز‌ۆریه‌ی ز‌ۆری گ‌ورانی‌بی‌ژانی ج‌یه‌ان، پ‌اره‌ و سامانیان له‌ ر‌اده‌ به‌ده‌ره‌.

ئه‌ی پاداشت و خ‌ه‌لاتی ئ‌یمه‌ی ک‌ورد ب‌ژ‌ گ‌ورانی‌بی‌ژه‌ ک‌اف‌ان چ‌ین؟

ئه‌گ‌ه‌ر گ‌ورانی‌بی‌ژن‌ك، ئ‌ا‌وا‌زان‌ه‌رن‌ك، یان ت‌ی‌پ‌ن‌ك‌ی م‌ۆس‌ی‌قا دا‌وای پاداشتی ئ‌ه‌رك‌ی م‌اند‌و‌بو‌ونه‌ك‌ه‌ی خ‌ۆی ب‌كات، ب‌ژ‌ ده‌بی ل‌بی ب‌كه‌و‌ینه‌ ته‌قه‌ و ده‌مه‌وه‌ری، ب‌ژ‌ ده‌بی ه‌ه‌رچ‌ی ت‌ان‌و‌وت و ق‌سه‌ی پ‌ه‌ر‌پ‌و‌چ و ب‌ی س‌ه‌رو‌یه‌ر و د‌ۆ و ده‌له‌سه‌ی ئ‌ابه‌ج‌ی ه‌یه‌یه‌ ب‌ۆ به‌ژ‌ن‌ه‌وه‌.

ده‌بی ه‌ونه‌رمه‌ند‌ن‌ك، س‌ترانی‌ژن‌ك ده‌گ‌ه‌ل خ‌ه‌لك‌ی ئ‌اسایی دا چ‌ ج‌یا‌وا‌زیه‌ك‌ی ه‌ه‌ب‌یت! كه‌ دو‌كان و با‌زا‌ریان دا‌نا‌وه‌ و ج‌ۆره‌ها ئ‌یش و كار و ك‌اسب‌ی ده‌ك‌هن؟ كه‌واته‌ با به‌ ئ‌ه‌وان‌یش ب‌ل‌ین: له‌به‌ر ئ‌ه‌وه‌ی كه‌ ئ‌یمه‌ ه‌موو ك‌ورد‌ین و ب‌راین، پ‌ن‌و‌سته‌ ش‌ت‌ومه‌كه‌كان‌تان به‌ ب‌ی پ‌اره‌ و پ‌ول، به‌ ئ‌یمه‌ ب‌ف‌ر‌ۆش‌ن! له‌گ‌ه‌ل ئ‌ه‌وه‌دا كه‌ ج‌یا‌وا‌زیه‌ك‌ی ز‌ۆر له‌

پ‌ن‌گ‌ومان ه‌ه‌موو نەتە‌وه‌یه‌ك‌ی ه‌وشیار و ز‌ین‌د‌و‌ی س‌ه‌ر ئ‌ه‌م ر‌و‌ی زه‌م‌ینه‌، شانازی به‌ سامانی نەتە‌وا‌یه‌تی خ‌زیه‌وه‌ ده‌كات و به‌ ه‌موو ش‌ی‌وه‌یه‌ك له‌ له‌ن‌ی‌و‌چ‌و‌ون و ف‌ه‌وت‌ان ده‌پ‌ار‌یز‌ی، چ‌ون‌كه‌ سامانی نەتە‌وا‌یه‌تی به‌ل‌گ‌ه‌ی ژ‌یا‌ری و بو‌نی ئ‌ه‌و نەتە‌وه‌یه‌ ده‌گ‌ه‌ن‌ی و ب‌ر‌یت‌یه‌ له‌و ئ‌اسه‌واره‌ د‌یز‌ن‌انه‌ی كه‌ له‌ ن‌ه‌وه‌كان‌ی پ‌ن‌شو، له‌ پا‌و‌پ‌یار‌ف‌ان‌ه‌وه‌ ب‌ۆمان ما‌ونه‌ته‌وه‌ و پاراستن و ق‌وت‌ار‌ك‌رد‌نی ئ‌ه‌و ئ‌اسه‌وه‌ران‌ه‌ش له‌ ف‌ه‌وت‌ان، ئ‌ه‌رك‌ی س‌ه‌رش‌انی ه‌ه‌موو ك‌ورد‌ن‌ك‌ی د‌ل‌س‌ۆزه‌.

س‌تران و سرووده‌ ن‌ی‌شت‌مان‌یه‌ك‌ان، له‌ د‌یز‌ین زه‌مان‌ه‌وه‌، چ‌ه‌ك‌ی راسته‌وخ‌ۆی ده‌ستی م‌یل‌له‌تان و ها‌وار و ده‌نگ‌ی یاخ‌ی‌بو‌نی چ‌ه‌وسا‌وه‌كان‌ی س‌ه‌ر ر‌و‌ی زه‌م‌ین بو‌وه‌ د‌ژی ب‌نده‌ستی و چ‌ه‌وسا‌نه‌وه‌. ب‌ژ‌ به‌ل‌گ‌ه‌ سروودی «مارسیل‌یز»، له‌ سه‌ده‌ی ه‌ه‌ژ‌ده‌ه‌ه‌مه‌وه‌ ئ‌ا‌گ‌ری ش‌ۆرش و ر‌اپ‌ه‌ر‌ینی له‌ گ‌یان و خ‌ۆن‌ی ش‌ۆرش‌گ‌ێ‌ژ‌انی ف‌ه‌ره‌ن‌سا‌دا، د‌ژ‌ به‌ چ‌ه‌وس‌ینه‌ران و دو‌ژ‌منان خ‌ۆش‌ده‌ك‌رد. له‌ ك‌ورده‌ستانی به‌ر‌ینی خ‌ۆش‌مان‌دا سروودی «ئه‌ی ره‌ق‌یب» و «ئه‌وره‌ۆز» و «ئه‌ی شه‌ه‌یدان»، ه‌ه‌مان ر‌ۆل‌یان له‌ گ‌یان و خ‌ۆن‌ی ن‌ه‌وه‌كان‌ی ك‌ورد دا ب‌ینی‌وه‌ و به‌رده‌وام ه‌یمای ئ‌اره‌زایی ده‌ره‌پ‌ین و ب‌ل‌ن‌سه‌ی ئ‌ا‌گ‌ری ش‌ۆرش بو‌ون د‌ژ‌ به‌ دا‌گ‌یر‌ك‌ه‌رانی ك‌ورده‌ستان.

سروود و گ‌ورانی‌یه‌كان‌ی، ش‌وان پ‌ه‌روه‌ر، ئ‌اس‌ری ره‌زازی، نه‌ج‌مه‌د‌ینی غ‌ول‌ام‌ی، ده‌لال، گ‌ول‌ستان، ش‌یر‌ین، چ‌یا و م‌امل‌ی، پ‌ن‌ش‌تر‌یش سروود و گ‌ورانی‌یه‌كان‌ی كا‌و‌نس ئ‌ا‌غا، س‌ه‌ید ع‌ه‌لی ئ‌ه‌سف‌ه‌ر، م‌ریه‌م خان، ع‌ه‌لی مه‌ردان، ه‌سه‌ن ز‌یره‌ك، ره‌ف‌یق چ‌الا‌ك، ص‌ال‌ح دی‌لان، مه‌حه‌مه‌د ع‌ارف، ت‌ایه‌ر ت‌وف‌یق و خ‌ال‌ید د‌ل‌یز، ر‌ۆل‌ی دی‌ار‌ی‌ك‌را‌وی خ‌ۆیان له‌ خ‌ه‌باته‌ د‌ر‌ی‌خ‌ایه‌نه‌ك‌ه‌ی نەتە‌وه‌ی ك‌ورده‌مان‌دا گ‌ی‌را‌وه‌، ته‌ن‌ان‌ه‌ت ها‌و‌یه‌ش و ها‌وشانی پ‌ن‌شمه‌ر‌گ‌ه‌ ق‌اره‌مانه‌كان و به‌ند‌یه‌یه‌كان‌ی ز‌ین‌دانی تاری‌ك‌ی پ‌ر ئ‌ه‌ش‌كه‌نج‌ه‌ و س‌ت‌ه‌م و ئ‌ازاری دو‌ژ‌منان بو‌ون.

له‌ س‌ه‌رده‌ات‌ن‌ك‌ی د‌ی‌كتات‌ۆر و خ‌ۆن‌م‌ۆی م‌یل‌له‌تی ك‌ورد، س‌ه‌دام ح‌س‌ین، ب‌ژ‌ ش‌اری بابا‌گ‌ۆ‌ر‌گ‌ۆ‌ری كه‌رك‌وك له‌سا‌لی ١٩٨٤ دا، ر‌از‌گ‌ری ح‌یز‌بی به‌ع‌ث‌ی كه‌رك‌وك، لی‌سته‌یه‌ك ئ‌ا‌وی ك‌ورده‌كان‌ی پ‌ش‌ان‌ده‌ات و ده‌ل‌ی: له‌ ما‌وه‌ی ر‌اب‌و‌رد‌و‌ودا ئ‌ه‌وه‌نده‌ ك‌ورد‌ی كه‌رك‌وك‌مان ه‌ینا‌وته‌ ر‌یزی خ‌ۆمان‌ه‌وه‌. س‌ه‌دام له‌ وه‌لام‌دا ده‌ل‌ی: جا به‌چی ده‌چی! ه‌ه‌ر ئ‌ه‌وه‌نده‌یان خ‌ۆشه‌ كه‌ گ‌و‌ن‌یان له‌ ده‌نگ‌ی ش‌وان پ‌ه‌روه‌ر ب‌ی، ئ‌یت‌ر ب‌ژ‌ س‌ه‌ه‌ین‌ی ر‌و‌وده‌كه‌ته‌وه‌ شاخ و ده‌بن‌ه‌وه‌ به‌ پ‌ن‌شمه‌ر‌گ‌ه‌. ه‌ه‌ر له‌م پ‌واره‌ش‌دا له‌سا‌لی (١٩٧٨) ه‌وه‌ ك‌اس‌ی‌ته‌كان‌ی ش‌وان پ‌ه‌روه‌ر له‌ س‌ه‌ر‌ان‌سه‌ری ك‌ورده‌ستانی ب‌نده‌ستی ع‌ی‌راق‌دا به‌ك‌یت‌اب‌ی ره‌سم‌ی ق‌ه‌ده‌غه‌ك‌را.

۶. ساله‌ی له‌دایکبوونی ئه‌کادیمی نادرۆف

له ۱-۶-۱۹۹۲ دا زانای به‌ناویانگی کورد، نادرۆف نادرکه‌رئۆفچ، ئاهه‌نگی تپه‌ریوونی ۶. سال به‌سەر له‌دایکبوونیای کرد.

نادرۆف، له‌ به‌مه‌ماله‌یه‌کی کوردی سۆفیه‌ته و له ۱-۶-۱۹۳۲ دا، له‌ گوندی کیکاچ-ناخچه‌وان، له‌ دایکبووه. له‌ سالی ۱۹۵۳ دا کۆلیژی کیمیایی-بایۆلۆژی، به‌شی کیمیای نه‌وتی، له‌ ئامۆژگای ده‌وله‌تی له‌ شاری قزلۆردین ته‌واوکردووه. له‌ سالانی ۱۹۵۳-۱۹۵۶ له‌ قوتابخانه‌ی ئاماده‌یی شاری قهره‌تاو، مامۆستای کیمیا بووه. له‌ سالی ۱۹۵۶، له‌ زانکۆی مۆسکۆی ده‌وله‌تی، ده‌ستی به‌ خۆیندنی بالا‌کردووه و له‌ سالی ۱۹۵۹ دا ته‌واوی کردووه و به‌روانه‌ی دکتۆرای وه‌رگرتووه و به‌ سه‌رۆکی به‌شی کیمیای ئامۆژگای په‌روه‌رده‌یی له‌ خه‌بارۆفسک دامه‌زراوه. له‌وێش کارێکی زانستی به‌ره‌تی له‌سه‌ر خاوینکردنی رۆنی رووه‌کی ئه‌نجامداوه و له‌ سالی ۱۹۶۷ دا دکتۆرای له‌ زانستی کیمیا دا وه‌رگرتووه. له‌ سالی ۱۹۶۸ دا به‌ پروفیسۆری کیمیا له‌، ئامۆژگای کیمیای ته‌کنه‌لۆژی، له‌ کازاخستان هه‌له‌بۆرداوه. له‌ نیوان سالانی ۱۹۶۸-۱۹۷۵ دا وه‌ک به‌رپرسانی زانستی له‌و ئامۆژگایه‌ و به‌رپرسی، به‌شی کیمیای ته‌کنه‌لۆژی بۆ پالۆتتی نه‌وت و گاز، کاریکردووه.

له‌ سالی ۱۹۷۵ دا به‌ سه‌رۆکی ئامۆژگای کیمیای نه‌وت و گازی سروشتی هه‌له‌بۆرداوه. له‌ سالی ۱۹۷۷-۱۹۸۶ دا به‌ سکرته‌یری زانستی ئه‌کادیمیای زانستی کازاخستان و زانای سه‌ره‌کی له‌ ئامۆژگای کیمیا و گازی سروشتی نه‌وی هه‌له‌بۆرداوه.

له‌ سالی ۱۹۸۷ دا وه‌زاره‌تی پێشه‌سازی نه‌وت و کیمیای سۆفیه‌تی و ئه‌نجومه‌نی وه‌زیرانی کازاخستان، به‌رپرستی به‌شی قیری سروشتی پێده‌سپێزیت و له‌ سالی ۱۹۹۰ دا ئه‌و به‌شه

ده‌بیته‌ ده‌زگایه‌کی سه‌ربه‌خۆ و ئه‌ویش ده‌بیته‌ جینگری به‌رپوه‌ری گشتی (به‌شی زانستی) ئه‌و ده‌زگایه. ئه‌کادیی نادرۆف زیاتر له‌ ۵۰۰ کاری زانستی چاپ‌کردووه. له‌وانه ۱۸ لێکۆلینه‌وه‌ی زانستی له‌ شینوه‌ی کتێبدا به‌ چاپ گه‌یا‌ندووه. هه‌ندی له‌ کاره‌ زانستییه‌کانی له‌ ئه‌مه‌ریکا و فه‌ره‌نسا و که‌ندا و ئه‌لمانی، له‌ لایه‌ن نه‌وتناسه‌کانی ئه‌و و لاتانه‌وه‌ به‌کار‌دێنن. نادرۆف ئه‌ندامی کارای ئه‌نجومه‌نی زانستی کیمیای نه‌وت و ئه‌ندامی ئه‌کادیمیای زانستی نه‌وته‌ له‌ سۆفیه‌ته.

له‌ سالی ۱۹۷۹ به‌ ئه‌ندامی یاریده‌ر له‌ ئه‌کادیمیای زانستی له‌ کازاخستان هه‌له‌بۆردا و له‌ سالی ۱۹۸۳ بووه ئه‌ندامی کارای ئه‌کادیمیای ناوبراو. له‌ سالی ۱۹۹۱ دا به‌ ئه‌ندامی شانازی له‌ ئه‌کادیمیای زانستی به‌شکیرستان هه‌له‌بۆردا. کاره‌کانی نادرۆف، گرنگیه‌کی تایبه‌تی پێندراوه و چه‌ندجارێک پاداشتی ده‌وله‌تی پێبه‌خشاوه.

نادر نادرۆف، جگه‌ له‌ کاره‌ زانستییه‌کانی به‌شدارێکی چالاک بووه له‌ ژبانی کۆمه‌لایه‌تی کورده‌کانی یه‌کیتی سۆفیه‌تدا و چه‌ندجارێک نوینه‌رایه‌تی کورده‌کانی نه‌وی کردووه له‌و کۆپونه‌وه‌ و کۆنفرانسانه‌دا که‌ له‌ ده‌ره‌وه‌ی یه‌کیتی سۆفیه‌ته‌ و ناوه‌یه‌دا، بۆ به‌رگری و پشتگیری له‌ گه‌لی کورد و کیشه‌که‌ی رێنک‌خراون، وه‌ک کۆنفرانسی پاریس له‌سه‌ر پاراستنی مافی مرۆفی کورد و کۆنفرانسی ستۆکه‌هۆلم. هه‌روه‌ها سه‌رکرده‌یه‌تی کۆنفرانسی کورده‌کانی سۆفیه‌ی له‌ مۆسکۆ له‌ سالی ۱۹۹۰ دا کرد.

ه‌یوای ته‌مه‌نی درێژ و سه‌رکه‌وتن، له‌ خزمه‌ت زانست و گه‌لی کورده‌مان دا.

له تمه‌نی مندالیدا

دکتور سهره‌ست ره‌واندزی

ه‌زیه‌کانی قه‌بزبون له تمه‌نی مندالیدا زورن، به‌لام نهم دهرده خوشی شینوهی جزیره‌جوری هه‌یه و ههر یه‌کەش له‌و جزرانه چاره‌سهری تایبەت به‌ خزی هه‌یه. حاله‌تی قه‌بزی، هه‌میشه ده‌بیته هزی گیروگرفت و ته‌نگوچه‌له‌مه، نه‌ک ههر بۆ منداله‌کان خزیان به‌لکو بۆ دایک و باوکیشیان.

به‌ پنیوستی ده‌زانی، هه‌ندێ لایه‌نی نهم نه‌خوشییه، بۆ خوینه‌رانی به‌رێز روونیکه‌ینه‌وه، بۆ نه‌وه‌ی پتران له‌ کاتی خزیدا یارمه‌تی منداله‌کانیان به‌دن.

لیره‌دا باسی یه‌کێک له‌ شینوه‌کانی قه‌بزبون ده‌که‌ین، که‌ پنی ده‌گوتریت قه‌بزبون به‌ لیراهاتن (عه‌ده‌ت پنه‌گرتن). نه‌مه‌ش وه‌کو به‌ ناوه‌که‌یدا دیاره، نه‌خوشییه‌کی تایبەت نییه، به‌لکو حاله‌تیکی ئاساییه و لای زوری‌ی مندالان رووده‌دات.

خواره‌مه‌نی یه‌کێک له‌ ه‌ز سهره‌کیه‌کانی قه‌بزبونه، به‌ تایبەتیش له‌ تمه‌نی مندالیدا. به‌کاره‌ینانی یه‌ک جزر خواره‌مه‌نی بۆ ماوه‌یه‌کی درێژ، به‌ تایبەت نه‌و خواره‌مه‌نیانه‌ی پڕۆتینی زوریان له‌ناوایه (هێلکه، گوشت)، ده‌بته‌ هزی که‌م جوولانه‌وه‌ی پیسایی له‌ ریخۆله‌ نه‌ستووهردا و مانه‌وه‌ی بۆ ماوه‌یه‌کی درێژ. نه‌وه‌ش کاتیکی رووده‌دات گهر له‌گه‌ڵ خواردندا ئاو، سه‌وزه و میوه که‌م به‌کاره‌ینریت.

له‌ زوری‌ی حاله‌تدا قه‌بزبونی مندالان روودانیکی کاتییه و له‌ سۆنگه‌ی نه‌و ه‌زکارانه‌وه سهره‌له‌ده‌دا که‌ له‌سه‌روه په‌نجه‌مان بۆ راکیشا و بۆیه‌ش پشتگوێ خستنی نه‌و خالانه‌ی سه‌روه له‌لایه‌ن دایک و باوکه‌نه‌وه هه‌میشه ده‌بیته هزی روودانی نهم جزره قه‌بزیه و نه‌جماه‌کانی.

ده‌بی سهرنجی دایک و باوکان بۆ نه‌وه‌ش راکیشین که‌ جگه له‌ قه‌بزبونی مندالان به‌ لیراهاتن، زور نه‌خوشیش هه‌ن قه‌بزبونیان له‌گه‌لدایه و بۆیه‌ش ده‌بی مندال له‌ کاتی خزیدا نیشانی پزیشک بدری و به‌بی نامۆگاری پزیشک هه‌چ جزره دهرمانیک یان حۆقنه به‌کار نه‌هینریت.

* نه‌نیم: ماده‌یه‌کی پڕۆتینییه له‌ خانه‌ی زیندوودا دروست ده‌بی و کار ده‌کاته‌سهر پڕۆسیسه‌ کیمیاییه‌ گرنه‌که‌کان له‌ لشی مرۆفدا، به‌لام تانیشتاش چۆنییه‌تی روودانی نه‌و کارلێک‌دنه‌ روون نه‌بۆته‌وه.

له‌ زوری‌ی قه‌بزبون له‌ تمه‌نی مندالیدا زورن، به‌لام نهم دهرده خوشی شینوهی جزیره‌جوری هه‌یه و ههر یه‌کەش له‌و جزرانه چاره‌سهری تایبەت به‌ خزی هه‌یه. حاله‌تی قه‌بزی، هه‌میشه ده‌بیته هزی گیروگرفت و ته‌نگوچه‌له‌مه، نه‌ک ههر بۆ منداله‌کان خزیان به‌لکو بۆ دایک و باوکیشیان.

به‌ پنیوستی ده‌زانی، هه‌ندێ لایه‌نی نهم نه‌خوشییه، بۆ خوینه‌رانی به‌رێز روونیکه‌ینه‌وه، بۆ نه‌وه‌ی پتران له‌ کاتی خزیدا یارمه‌تی منداله‌کانیان به‌دن.

لیره‌دا باسی یه‌کێک له‌ شینوه‌کانی قه‌بزبون ده‌که‌ین، که‌ پنی ده‌گوتریت قه‌بزبون به‌ لیراهاتن (عه‌ده‌ت پنه‌گرتن). نه‌مه‌ش وه‌کو به‌ ناوه‌که‌یدا دیاره، نه‌خوشییه‌کی تایبەت نییه، به‌لکو حاله‌تیکی ئاساییه و لای زوری‌ی مندالان رووده‌دات.

خواره‌مه‌نی یه‌کێک له‌ ه‌ز سهره‌کیه‌کانی قه‌بزبونه، به‌ تایبەتیش له‌ تمه‌نی مندالیدا. به‌کاره‌ینانی یه‌ک جزر خواره‌مه‌نی بۆ ماوه‌یه‌کی درێژ، به‌ تایبەت نه‌و خواره‌مه‌نیانه‌ی پڕۆتینی زوریان له‌ناوایه (هێلکه، گوشت)، ده‌بته‌ هزی که‌م جوولانه‌وه‌ی پیسایی له‌ ریخۆله‌ نه‌ستووهردا و مانه‌وه‌ی بۆ ماوه‌یه‌کی درێژ. نه‌وه‌ش کاتیکی رووده‌دات گهر له‌گه‌ڵ خواردندا ئاو، سه‌وزه و میوه که‌م به‌کاره‌ینریت.

چونکه:

۱- به‌شینی زوری سه‌وزه و میوه له‌ ئاو و شه‌کری میوه (فروکتوز) پێکدیت، که‌ بۆ به‌رده‌وامی‌ی پڕۆسیسه‌ ئینزیمی‌یه‌کان، له‌ ریخۆله‌دا زور پنیوست و گرنه‌که.

۲- سلیولز (که‌په‌ک): ماده‌یه‌کی زور پنیوسته‌ بۆ جموجولی ناو ریخۆله‌کان. بۆیه نامۆگاری دایک و باوکان ده‌که‌ین که‌ له‌ نیوان هه‌مه‌کانی خواردندا میوه به‌ منداله‌کانیان به‌دن. سیو و سه‌وزه‌ش له‌گه‌ڵ خواردندا به‌خۆن. خواردنی نانی په‌شیش که‌ که‌په‌کی زیاتره له‌ نانی سپی گه‌لی باشته‌ره. له‌ هه‌مان کاتیشدا ساره‌مه‌نی (کۆکا‌کۆلا، پیپسی کۆلا) و شیرینی که‌م به‌کرنه‌وه.

له‌ ه‌زیه‌کانی تری نهم جزره قه‌بزبونه نه‌وه‌یه که‌ مندال له‌ کاتی خزیدا نه‌چیته سه‌رئاو (توالیت). له‌م حاله‌ته‌شدا، واته‌ نه‌گهر مندال

خواردده مەنی کوردی

پێشکەشکردنی: مەحمود خۆشناو

نوسنی

عەقێلە عەبدولقادر رۆانزێ

(خواردده مەنی کوردی)، کتیبنکی ١٨٥ لاپەرە قەوارە فۆلسکابە، لە لایەن خاتوو «عەقێلە رەواندۆزی» یەو، بە چەندین وێنە رەنگارەنگی خواردده مەنی و چاپێکی ژیکەلە و زمانیکی پاراو، چاپ و پلاوکراوەتەو.

(خواردده مەنی کوردی)، نزیکەی ١٧٢ جۆرە خواردی جۆراوجۆری تێدا یە. خاتوو عەقێلە لە پێشەکی کتیبنەکیدا دەڵێ: «راستە کە هەتاوەکو ئێمەش دەستمان لە گەردنی یەکیاری ئازادی نەئالاندووە و هێشتا هەر بێدەستین، بەلام پێویستە هەمیشە جینگە شائازمان بێت، کە بەو هەموو گەلە کۆمەکییە دوژمنانمان و لەو ماوە درێژی چەوساندنەماندا، توانیومانە بوغان وەک کورد و کولتوری نەتەوا یە تیمان وەک گلێنە چاومان بپارێزین».

هەرەها، درێژە بە پێشەکییەکی دەدات و دەڵێ: «بەرەهەمی کولتوری، لە پەندی پێشیمان و چیرۆک و ئەفسانە و ئاوازی موسیقا و گۆرانی و هەلپەڕکی و جلپەرگ و هەتا دەگاتە سەر خواردده مەنی و شیوەی دروستکردنەکی کە تام و چێژی تایبەتی خۆی هەیە و گونجاو لە گەڵ سەختی و جوانی سروشت و ئاوهەوای کوردستان».

لە کۆتاییدا دەڵێ:

«هێوام وایە بەم هەولەم خۆمەتێکی بچکۆلانە کولتوری نەتەو کەم کردبێت و کتیبنخانە کوردیش ئەم بەرەهەمەم لێوەریگرێت و یارمەتییکیش بێت بۆ هەموو تەمەرزوانی خواردنی کوردەواری. نۆشی گیانتان بێت».

خاتوو عەقێلە رەواندۆزی، لە بەشی یەکەمی کتیبنەکیدا، بە ٣. خاڵ، گێڕگرفتهکانی چێشتخانە دەست نیشانکردووە و رینگە چارە و ئامۆزگاری بۆ نووسەر. بە دڵنایاییە (خواردده مەنی کوردی)، شونینکی دیار و کەلێنکی بەرچاوی، کتیبنخانە کوردی پرە کاتەو و بە ریز و شانازییەو پێشوازی لێدەکێت.

خۆبێندەوێ کتیبنی:

دەستنیشانکردنی خاڵی جودابوونەو

لە

«چەمکی میتۆلۆژیا و جیهانبینی مەلا خدری

نالی»دا

لەم ماوەیدا کتیبنی «چەمکی میتۆلۆژیا و جیهانبینی مەلا خدری نالی» کەوتە ژێر دەستی خۆبێندەرێ. ئەوێ گەلی گرنگ و جینی باسە لەم لێکۆڵینەوەیدا، کە کاک «رێبوار سێوێلی» نووسیویەتی: بۆ یەکەم جار بە چاویکی ترۆه رۆانراوە کە لەپووری کوردی، ئەمەش بە خاڵیکی گەلی گرنگ دەدرێتە قەڵەم. چونکە دەستنیشانکردنی خاڵی جودا بوونەو لە کە لەپووری هەر میلەتێکدا، مانای خۆ دۆزینەوێ میلەتە کە خۆیەتی.

ئەوێ یەکەم، توانی لە بواری کۆکردنەوێ کە لەپوور و قوتارکردنی لە دەس لەناوچوون کار بکات، بە کاری سەرەتا دەژمێردی. بێگومان، سەرەتاش کاریکی بێدەستی. ئەوێ دوو، خەریکە سود لەو کە لەپوور و وەرەگرێت و بە دیدە نیگایەکی جیاوازی تێی دەروانی. تا ئەو کاتە نرخ و پایە رابردووە بێتە ئیزا فەیک و ئیستامان بۆ دەوڵەتە دەکات.

کتیبنی ناوێر: هەنگاویکی هێمن و لەسەرخۆیە لەم بوارەدا، چ لە هەلپەڕدانی زاراوە تا دەگاتە هەلپەڕدانی بابەت. ئەمەش بێگومان لە رۆشنایی کوردی بە دەگەن بەرچاوە دەکەوێت. ئەوێ مەن دەمەوێ پەنجە بۆ درێژ بکەم، ناوەرۆکی کتیبنەکی بێبە، چونکە لێدوان و لێکۆڵینەوێ لەم چەشنە، پێویستی بە هێوێ و خۆنامادەکردنێکی تەواو هەیە. بەلام ئەوێ پێویستە بوترێت لە خۆبێندەوێ کە لەپوور: رەچاوەکردنی دوو چمکە.

چمکی یەکەم: خۆ دوورخستنەوێ لە کە لەپوور، ئەمەش مانای ئەو دەگەنە کە بە شیوەیەکی ئێزەکتێفانە و میتۆدیکانە پێوانێتە کە لەپوور. چەمکی دوو: خۆنێکیخستنەوێ: لە گێردانی دوو بزووتنەو و چالاکی لە بواری شیعریدا خۆناشکرا دەکات. تاکو بێتە هۆی گەشەکردنێکی سروشتی لە هێلی بەرەو پێشەو چوونی میژووی رۆشنایی.

ئەم دوو چمکە بە ئاگادارییەو لە کتیبنی ناوێر دا بەدی دەکری. «نالی» وەک شاعیریکی لە دەرەو تەماشای کراوە و سەر بە میتۆدیکیش کە لە خۆمەت ئەو پێشەو تەواو بوو. چمکی دوو، هێمن، گێردانی بە کێشە هێوچەرەو، وەک: دوورەولانی و هەندێ پرسپاری سەرەمەدی. ئەمەش هێو و هۆشیاری شیعری لە لای «نالی» مان بۆ ناشرکرا دەکات. تاوەکو ئەو مان بۆ دوویات بکاتەو کە لەپوور لە تابووتی رابردوودا نیشەتەجی نەبەو، بەلکۆ ئیستامان تەواوەکەرتی.

لە کۆتاییدا، سوپاسی کاک رێبوار سێوێلی دەکەین، بۆ ئەم کارە نایابە و بە هیوای ئەوێ کە بێتە هاندەریک بۆمان. تاکو خۆ لە چنگ ئەژدەری کۆنایەتی رۆگار بکەین و بە چاویکی پوونەو سەیری جەستە مرۆفی کورد بکەین.

نەحمەدی مەلا

١٩٩١/١/١٧

- به جهه ندم... بۆ من چم له خه لکی دیکه که متره! با باه که چهل هینده سه قیل نهی و خوی پوولم بداتی. سه قیل!! هر ده لی پوول شک نایا! راست ناکا... چون ده کری که سینک باوک بیت و پوولی نهی...؟! شتی وا هر نای...!

به ویه ری سه خله تیبه وه و به پهله کیسه باغه له که دی ده رهینا. هه موو تو یه کانی کیسه باغه له که دی پشکتن. به لام جگه له چهند پارچه کاغه ز، هیچی تری نه دیبه وه. باوه ری نه ده کردا به ترس و به پهله پهله رۆژ ژمیره باغه لیبه که شی هینایه ده که له تاره ق و تۆز و خۆل دا سیس بهو. چهن جار په په هلی دایه وه، رایه شانده... به لام تاقه فلسنیکشی لی هه لئه وه ری. به خوی گوت:

- نا نیمکانی نبیه... دهی له جینگایه کدا شارد بیتیه وه!

خوی دژاند بهو. دلی به توندیه کی سامناک سینگی ده کوتا. زاری وشک بهو. دووباره به گیرفانه کاندایه گه را. سه ره و نخونی کردن. وهک شیت هه لی ته کاندن، به لام له هیندیک ورده شت به ولاره هیچی تریان تینا نه بهو. باوکی ته ناندت فلسنیکشی له گیرفاندایه نه بهو! به ده روونکی شیناو و واقعی و پرماده چاوی به پیوه که واو پانتۆله که دی باوکی!! چون شتی وا ده گونجی؟! باوکی به راستی پوولی نه بهو. تۆ بلی پووله که دی له شوینیک شارد بیتیه وه؟! نا...! له کی بشارتیه وه بۆ به شاریتیه وه؟! نا، باوکی به راستی پوولی نه بهو و درۆی له گه ل نه کرد بهو... به لام بۆ دهی وا بی؟! خۆ شه و رۆژ کار ده که بن... خۆ هه میسه له کارداین... نهی بۆ نای فلسنیکشی پی بی؟!!

دهنگی بانگی دووهم له دوله که دا دهنگی دایه وه. جهلال بهله رزه

له رز، که واو پانتۆله که دی له سه ره تاقه که دانایه وه و به هه موو هینیه وه رای کرد. له بن خه لئه کان خوی له جۆگه یه ک هاوشت. ته واو گیت و کاس بهو. دلی ژانی ده کرد. ده تگوت مۆته یه کی به سام له سه ره سینگی دانیشته وه. ژانه سه ره نه فرین لیکراوه که له لای چه پی سه ریبه وه خه ریک بهو دهستی پی ده کرده وه. ده هۆله کان دیسان له سه ری دا که وته وه کوتان. ده یوست هاوار بکا، به قیژنی، به گری... به لام نهیده توانی. ده تگوت کینیک له سه ره سینگیه تی و رنگی هه ناسه کیشان و هاوارو گریانی لی به پیوه.

باوکی به پهله به سه ره په رۆینه که دا بازی دا و پاش ماوه یه ک به ره و شار، له بهر چاوان ون بهو. ناسمان هه روا مهیدانی ره بازینی هه زاران پهله هه ور بهو که هه وایه که یان به جۆرنکی نه فره تبار قورس و شیندار کرد بهو. پیاونک له سه ره پشتی نینسترنیک له شاره وه به ره و دی ده که رایه وه و به دهنگیکی خه مباره وه ههیرانیکی ده گوت. دهنگی نه رم بهو و له ره ی گه رمی له دۆل و باخه که دا دهنگی ده دایه وه و له سه ره دل ده نیشته:

- ئاااااا من ده لیم... ههیران... ههیران... ههیرانی...

ناورنیکم بهر بهو ته

ده روونی، ده روونخانی

نه به پای ده کوژتیه وه..

نه به بارانی...

جهلال له ناکا و رنگی هه ناسه ی به ریو و له پهمی گریانی دا.

کۆنگره ی ١٢ یه مینی فیدراسیون

فیدراسیونی کۆمه له کوردستانییه کان له سوید. کۆنگره ی سالانه ی خوی به به شداری

نۆینه رانی هه موو کۆمه له کانی ئەندام، له رۆژی ٢٢-٢٣/٢/١٩٩٢ دا

له ستۆکهۆلم و له هۆلی Medborgarhuset ،

له کاتۆمیری . ١ یه یانی ده به ستیت.

کۆنگره ی فیدراسیونی کۆمه له کوردستانییه کان له سوید بۆ هه موو کوردیک و میوان و

رۆژنامه نووسان کراوه یه . ده توان له کۆنگره دا ئاماده بن. هه موو لایه ک به خیرین.

باوکی گوتی:

- هیچ نییه... نیستا چاره که رینهک دور بۆتهوه... مەترسه
رۆله!

باوکی بەرهو کارێز رۆشت. جەلال کە ئەمە دی، دووباره گوتی
شادی لە دلیدا پشکووتەوهو لە خوشیان ئاوه کە لەبیر چوووه.
لەناکاو دەنگی ئاوه کە بیست کە وەسەر جۆگە کە کەوتبوو و
خەریک بوو بیدرێ. هەلات و بە پێمەرە کە کەوتە گیانی. بە هەموو
هێزیه گلی وی هەلەدا. هەرچۆنیک بوو تاقەتی پێ شکا. قەلبی
توند لێ دەداو ئارەق بەلاچاویدا دەهاتە خوار. ئاوه کە لە
جۆگە کە تر کرد و لەسەر عەرزه کە راکشا. باش بوو کە باوکی
ئاگای لێ نەبوو. ئاخر ئاوی ئەستێرکە کە زۆر کەم بوو و باوکی دايم
دەبگوت:

- نابی چوونیکیش خەسار بی.

باوکی نەگەشتبووه کارێز. لە نیو سپیداره کاندە دهگهرا و سەرنجی
ئەستورایی دارەکانی دەدا. لەوه دەچوو لە فکری فرۆشتنیان دا بی.
چونکو زۆر بە وردی بە دەوریاندا دەهات و دەچوو.
جەلال هەروا کە راکشایوو چوو ناو فکەرەوه:

- دەتهوێ چ بکە... دەست لە گیرفانی باوکت رۆ دەکە...؟!
دزی؟!.. لەباوکی خۆت؟!.. ناترسی باوکت پێ بزانی؟ تازە.. ئەگەر
ئەویش نەزانی، خۆ خوا ئاگای لێ یە.. خۆ مەلاییکەکانی سەرشارت
هەموو چاکەو خراپەکت دەنوسن. خو ئەوان دەبینن!.. مەگەر دزی
گوناحه؟! مەگەر نازانی گوناح کاری شەیتانە و نینسان دەبی خۆ لە
شەیتان پیاڕیزی..؟

کەوتبووه ناو گێژاوی خەیاڵەتەوه. شەیتان بە دوو گوتی درێژ،
سەرنجی شاخدار، عەبایەکی سوور لەبەر و بێزەکی هەلخەلەتینەر
بەسەر لێوانەوه، هاتە بەرچاوی. مەرگ و تەواوی ئەو حیکایەتە
سامناکانە کە سەبارت بە عەزایی گۆژ و رۆژی قیامت و
جەهەندەم بیستبووی، وەک پەردە سێنەما بە بەرچاویدا تێدەپەڕین.
دەیان جەللاد بە شیرێ تیژ و خۆنراوی یەوه، هەزاران رەش مار بە
چاوی سووری ئاگراویەوه. هەتاو کە راست لەسەر تۆقی سەری
نینسان دايسا و چاوی لە کاسە سەر دەردەپەراند، چالۆنکی قوول
و هەزاران نینسان کە هەر یەکە بە جۆزیک، سەرەو بن، لە
نیوقەدەوه یان بە دەستانەوه هەلاواسرابوون، مەلاییکەتی زەلامی
و هەک دیو کە ئەمری خویان بە قەمچییە ئاگر پڕژێنەکانیانەوه بە
ئەنجام دەگەیان... و هاواری بە ئازاری تەپراوه، کە وەک لافاویکی
لەبن ئەهاتوو بەرهو گەردوون دەڕۆی.

جەلال تاوێک رامار بەترس و لەرزەوه کەوتە پارانەوه:

- خراپە تۆبە.. سەهۆم کرد.. خوابە..!

بەلام ئەم پارانەوهیە زۆری نەخایاند. دیسانەوه ئاگری رق و
توورەیی لە گیانیدا هەلاییسایەوه. چاوه کانی وەک دوو پارچە
ئاگر، گریان لێ دەباری. بە نەفرەتەوه گوتی:

- ئەرێ دەیکەم! شەو و رۆژ لەکار وەردراوم، کەچی دوو قەرنی
بەزیاد نەبووشم نەبی؟! سەرانسەری هاوین کار.. سەرانسەری پاییز
کار، ئێشکچی رەز بوون، شەو و شەونخوونی، نە کایەدەک، نە
پشوویدەک، نە سەردانی جینگایدەک، نە ئاوالێک! هەر ئەو رەزە کاول
بووه! هەر زیندانی بوون لەو بە قوڕ گیراوه!..! چاوی پڕ بوون لە ئاو
و لەشی لەرزێ.

- بۆ مەگەر من نینسان نیم؟ ئەو بۆ نابی منبیش وەک ئاوالەکانم
بم؟ بۆ نابی پوولم لە گیرفاندا بی؟ بۆ نابی منبیش وەکوو مندالی تر
بگەڕێم، کایە بکەم و لەگەڵ مندالانی گەرک بم؟!.. لیباسەکانم
هەر وەک لیباسی سۆلکەرانە! پوولیش کە بە زەحمەت رەنگی
دەبینم، تازە ئەویش ئەگەر باوکم لەسەر روحم بی و جار جار چەند
قوانینکم بداتی. ئاخر بە یەک دوو قەرن چ شتێک دەکەردی؟ خۆ
بەشی بەستەنییەکش ناکا؟ بۆ مەگەر من نینسان نیم؟ ئەو بۆ نابی
ئەوێندەم پوول هەبی کە وەک حەسەن هەرچی بپههوی بکرم، بخۆم،
بچمە سێنەما، بچمە پارک و سواری چەرخی و قەلەک بم...؟

باوکی جەلال لە قۆرغە سپیداره کە هاتە دەرو بەرهو کارێز رۆی.
هەموو جومەدەیک تا سەعاتی دووی دوا نیوہەژ، باوکی لە مزگەوت
دەبوو و دوایدش لە نیو شاری سەری ئەم و ئەوی هەدا و دەمەو ئێوارە
دەگەرايەوه باخ و هەتا تاریکان خەریکی کار دەبووهوه و دواي نوێزی
شیوان لەگەڵ جەلال دەگەرانەوه شار.

جەلال دەیتوانی لەو هەلە کەلک وەرگرت و هەتا نزیکە ئێوارە
لەشار بچینیتەوه و بەر لە گەرانەوهی باوکی، خۆی بگەینیتەوه باخ.

باوکی لە پێچی دۆلەکەدا ون بوو. نیستا فرسەت بوو خۆی
بگەینیتە لیباسەکانی باوکی. لە سێ دەقیقەدا دەبوو کاری خۆی
بکەراییە. هەستا و بەغار بەرهو خانووە کە هەلات. دەرگاکە کردەوه
و خۆی لە ژووری هاویشت. کەوايەکی باوکی لەسەر تاقەکە هێنایە
خوارو دەستی لە گیرفانەکانی باخەلی رۆ کرد.

دە کۆتەیکە سەیری بوو. بۆ یەک لەرزە راوەستا. بیرەکان سەر
لەنوی بەسەر سەختییەوه بەر بینگیان پێ گرتەوه و وەک خۆرە
بەر بوونەوه گیانی:

- نەکە جەلال!.. چۆن دزی لە باوکی خۆت دەکە؟ باوکی
خۆت!..! حەیا ناکە؟ ناترسی؟.. جەلال!..! لەگەڵ خوا چ دەکە؟
جەلال!..! جەلال!..!

توڕەییەکی بی بن وەلێو کرۆزە خست. لە هەمان کاتدا
گیرفانەکانی دەپشکێن، گوتی:

خوشتتر بوو. کهم هډلډه کډوت که مانگی زیاتر له جاريک بونی شانی کډباب له مالیاندا بگهړی. تازه نډویش نډوښته نژکی هاردپاوی له گډل لیک دده را که له جیاتی کډباب، زیاتر بونی نژکی له پوندنا سووره وکړاوی لی ددهات. بدلآم سده رای نډویش له همدو چیشتیکی تری دنیا هدر خوشتتر بوو! «نډگر مالی نډوان به همدو دنیا حیساب کړاپایه!»

له ناکاو کډوته بیر سینهما. فیلمی نډم حدوتووی سینهما «نډمیر نډرسه لانی نامدار» بوو. زوری پی خوش بوو پچینته سینهما. هدرچن نډو فیلمی دووچار دیووا له فیکری چوونه سینهما دډستی هډلگرت، چنن زوری پی دډچو و دواپهش نډیده توانی درویدکی وا رینک خات که باوکی نډزانی چووته شار.

له شار دواي بانگی هډول خه ریکی خز ساز کردن دډبوو. لیباسه کډنه کانی له سدر تاتی دډم کاریزه که داده نا، دډست نوژی هډلډگرت، لیباسه خاوندکانی له پډر دډکرد و به غار پډروو شار شونډ دډبووه.

مدودای پاخه که هډتا شار هینډه نډبوو و باوکی به دډه دډقیقه خزی دډگه پانډه مزگه وتی «جامع».

زور سډیر بوو! باوکی میښیشی لی میوان نډبوو! هدر دډتگرت نډمړو گونی له بانگی یه کم نډبووه. ناخر مډحال بوو باوکی نوژی جډماعه تی جومعه له پیر خزی بیاته وډه. جلال وډپیری نډدهات که باوکی تډنانت له کانی نډخوش بوونیشدا نوژی جډماعه تی جومعه تی چووی.

قولپی گریان له گډرویدا کډبووه وډه:

- نډکا باوکم نډچی بډ نوژی.

نډیده توانی باوډ به چاوانی بکا! نډ تډنیا باوډی نډده کرد، پډلکوو به هیچ جوریک حیسابی هاتنه پینشی شتیکی وای له خدیهاله شیرینه کانی روژی جومعه تی دا نډکردبووه وډه. نډخشه کانی خه ریک بوو هډلډه وډشانه وډه. نډگر باوکی له باخ ماپایه وډه نډچوویا به مزگه وت، نډقسه یه که له شار و پډستنی و شیرنیات دډما و نډ خه پډرینک له کډباب، پډله زه تترین چیشتی دنیا، چوون به مانډووی باوکی له باخ، نیمکانی خز دډینه وډه له کارو چوونه شار به هیچ جوریک نډ دډبوو.

- پډزیاد نډبی باپه که چډل.

نډگر باوکی بډ دډست نوژی هډلگرتن نډچوویا به کاریز، هډلی نډویش نډده بوو که خز بگه یډنډته لیباسه کانی باوکی و پوول دډرینتی. شته که خه ریک بوو دډشیرا. رق نډفره تیکی مدعسومانه دډرحدق به همدو کډس و همدو شتیکی دلی جلالی پډر کرد.

نډفره تی له باخ بوو. نډفره تی بوو له دیتنی خډلغه سینو لاوازو

وشکه کان و هډرمی و کډخه کان به گډل زډردو کډمزله کانیانډو که قدرار بوو روژنیک پډر بگرن و نډو مډجپوور بوو هډرینا له ژیر چرقه ی گډرمای هاوین دا ناویان پډا. له دیتنی ره زه که دلی پینکنا ددهات. ره زینک که نډو دډه وایه هډر له هډوولی پډیانپیه وډه هډتا ناوا بوونی روژ وډک خوډخوله به دډوړپیه وډه هډلسوړی و نیشک بگړی. که چی پډو حالهش دډه وایه له بازار میوه پکرن. هډتا حدددی مډرگ لډم جینگیه که قډت روخساری نډده گډرا، پینزار بوو. ری کاروان ره وډه که، خانووه کډنه قوډه که، کاریزه که به خزی و زاره ره شه دایم ناواله کی و به چوډی ناوه که یه وډه، پاخه که به خزی و جډگه و دیزاوه خوارو خینچه هډلډراوه کان و داره زډردو کډمزل و تډزاویه کانیپیه وډه خه مینکی قورسیان پډسډرلی دا دډه باراند. نډمچار کار... همدو روژی خوا کار.. همدو سدهاتی خوا کار، تډنیا، دور له شار.. دور له منډاله کانی گډرک و ناواله کانی و نډسیر لډم کاول بووه دا...

جلال هډستار به توډه پیه وډه ناوه کی له جډگه یه کی تر کرد. خه ریک بوو ناگری دډگرت. دډیه وډست جینو به باوکی پډا. نډه تډنیا جینو، پډلکوو هډچی پډزاریدا هاتپایه دډر. بدلآم بډ وشه دامابوو. وډک که سینک که خه ریکه دډخنکی و پنیوستی به هډوا هډیه، رهش هډلگډرا و نډفسی گیرا. نا، نډیده توانی جینو پډا. فیری جینو دان نډبوو وډو وشه کانی باش نډده زاتین. دایک و باوکی له پډرانپډر هډر وشه یه کی ناشیرین و ناجوان دا نډوډنډیان له «نکیر و منکر»، مډلایکی سډرشانی چډپ و راست، عه زایی جډه نډدم و روژی قیامت پډگویی دا خوډنډبوو که هډر پډرای پډرای نډیده ویزا پډلای جینو داند پډروا. هډچی بوو نینستا خه ریک بوو دډخنکا. نینستا نیتیر پنیوستی به گوتنی چډن وشه بوو که کولی توډه یی و نډفره تډکی دامرکینن. نینستا نیتیر به تډواری وچوودیه وډه هډستی دډکرد که نډو وشه قډده غډکراوانه چډنده بډ نینسان پنیوستن. بدلآم هډچی به ناو مینشکیدا ددهات و دډچو، نډیده توانی نا لډو کاته دا وشه یه کی پډر به پنیستی توډه پیه کی پډوژنډه وډه. له ناکام دا وډک مارنکی پډرندار قډفی خوارده وډه و هاواری کرد:

- باپه که چډل.. یارډی پډی..! نډمهی گوت و پی نډووی ناگای له خزی پی، پډمډه کی وډها به تونډی تووډا که دوله که دډنگی دایه وډه.

باوکی که له بزار کردن پبووه وډه و خزی دډته کاند، هاواری کرد:

- دایک سډگ، ناگات له پډمډه که پی... نډو خه ریکی چی...؟ جلال به لیچ و لینی لیک نراوه وډه پډمډه کی هډلگرتوه و گوتی:

- باپه.. مار بوو.. مارا

جەلال هەناسەیدەکی قوولی دیکەى هەلکیشا و چوو ناو فیکرەو. بێزەیک لەسەر لیوانی نیش. دەم و چاوی کەمێک کرایەو بە خۆی گوت:

- چ لە پوولەکە دەکەى؟!

گەشایەو بە پەلە ناوی زاری قووت دا.

- کۆلێک شیرنیات دەکرم! نا...! بەر لە هەموو شتێک بەستەنى!

جەلال لە خەیاڵدا بەستەنبیەکەى بە ئیشتیاو لەستەو. هەستێکی ئارام لە ساردی بەستەنبیەکە بە لەشی دا گەرا. ئاخى ئەو لە گەرما بێزار بوو. نەک هەر بێزار، بەلکۆ بە قەدرای دنیاىەک نەفرەتى لى بوو. ژانێکی بى رەزا لەلای چەپى سەریەو دەستى پێکرد و هەموو گیانی دادەگرت. بەرچاوی تاریک دەبوون و دلى دەشیوا! دەتگوت یەکیەک لەسەرى دا دەهۆلێکی گەورە دەکوتى. هەموو شتێک رەش دادەگەرا و ئەوى کە ئەو هەستى پى دەکرد، تەنیا ژان بوو و قەبەى مەرگ هینەرى دەهۆلەکە کە تەواى سلولەکانى لەشى وەزێرە دەخست. بۆ یە نەفرەتى لە گەرما بوو و ساردی و بەستەنى کەللە تەزىنى لە رادەبەدەر پى خوش بوو. تەناتەت پىنى خوش بوو سەرى لە بەستەنى رۆکات و هەتا هەدى سەهۆل بەستەن لەوێدا راي بگرى.

پنمەرەکە لەژێر سنگى داترازا. چى ئەما بوو بەدەم دا بکەوى. چەن جێنوی بە پنمەرەکە دا و چاوی بە پەیسەرى ئاوەکە دا گێرا. ئاوەکە نیوێ رى ببوو. لەسەر پششى جۆگەکە دانیش و چاوی لە باوکى کرد کە خەریکی بژاری بیستانەکە بوو. خەیاڵ دووبارە جەلالی لەگەڵ خۆی برد. لە فکری دوا نیوێر و نەخشەکانى داو:

- ... ئەرى! ئەمەز ئیتر وەک سۆالکەر بە نینو شەقامەکاندا ناخولیمەو...! نا.. ئەمەز وەک شازادەیک لە شیرنیاتخانە دا دادەنیشم و تا خوا حەز بکا دەخزم! بەستەنى لە پشش هەموو شتێک داوە! دواى ش کێک و شیرنیاتی تەپ..

دەستەکانى لێک دان و بە رەزامەندییەو گوتى:

- دواى ش کەباب!

لەپەر هەستى بە برسیایەتى کرد. دەستێکی بە زگی دا هینا و خۆی وێک هینا. جەلال کەبابى لە هەموو چیشتێکی سەر ئەم دنیاىە پى

نیوێر بوو. روژێکی گەرمى هاوینى. هەوا گەرم و هەوری بوو. لە ژێر هەورە تیتۆل تیتۆلەکانەو کە لە ئامیزى ئاسماندا بەرەو باشوور لە سەفەردا بوون، هەتاو تاو ناتاوێک بە بێحالییەو سێلە چاویکی لە عەرز دەگرت و وون دەبوو. هەورەکان هەواىەکیان بى ئەندازە قورس و گەرم کردبوو. هەناسە کیشان دەردى سەر بوو و سێپەلاکەکان لە ژێر قورسایى هەواىەکەدا وێک دەهاتتەو و ئینسان دووچاوی تەنگە نەفەسى دەبوو.

رینگا کاروان رەوێکەى دامینى کێوێکە چۆل بوو. بە کێوێکەى ئەوێرەو رەزێک بنیات نرابوو. لە بەینى رەزەکە و رینگایەکەدا دۆلێک دەمى کردبوو. کە هاوینان وشک دەبوو. لێرەو لەوى رەگە ئاوی بارێک بە زۆر خۆیان بەسەر عەرزدا دەخساند و دواى چەند هەنگاوێک لە باوەشى عەرزى تینو دا نوقم دەبوون. لە کۆتایى دۆلەکەدا نیشوێ کێوێکە کەم دەبوو. و دەگەشتە مەیدانیکی پرێک پان و بارێک. لە دامینى رەزەکەدا کارێزێک لێدرا بوو. بەدەم کارێزەکەو ئەستێرکێکی لى بوو کە سى روژ جارێک بۆ ئاودێرى بەردەدرا. لە تەنیش رەزەکە تەپۆلکێکی لى بوو. خەلفى سێو، هەرمى، قەیسى، کۆخ، بەهى...! لە چەن جۆگەى خوارو خێچ دا بە تەپۆلکەکەو ديار بوون.

لە خواروێ رینگایەکەدا دیو و دالانێکی سازکراو بە خشتەى کال دەکەوتە بەرچاو. لە وێو سووچێکی شار بە چەن خانووی هەزارانەو ديار بوو. لە خانووەکەو هەتا کارێز پێنج سەد مێترێک دەبوو و بیستانیکیش لەو بەینەدا بوو.

روژی جومعه بوو. جەلال خەریکی داشتنى خەلفەکانى بەرانبەر خانووەکە بوو. ئاوەکەى کردە نینو جۆگەى دووهم. پنمەرەکەى لەسەر پششى جۆگەکە لە عەرز رو کردو خۆی بەسەردا شۆر کردەو. گەرماىەکە ئارامى لى بریبوو. جارجار لە بەر قورسایى هەواىەکە هەناسەى قوولی هەل دەکیشا. یازدە سالانە بوو و کلاسى پێنجەمى سەرەتایى لە مانگی جۆزەردان دا تەواو کردبوو. بالاکورت، چاو قاوێ، رەش ئەسەر و کز بوو. خەتێکی شین بە ئەندازەى سەر ئەنگوستیک بە نینو چاوانییەو بوو. ئەو خەتە مۆرى رەشى دوو سال لەو پششى کارى کوورەخانە بوو. لەکاتى یاریدەدانى باوکى بۆ هەلچینی خشتەکان، خشتەیک بەردەبێتەو تەوێلى قاش دەکا.

لاگوئىلىك له خەروارىك

• پەشىنو مەريوانى

راشكاوى دەلیم نەك زمانى وەرگێرانەكەى زمانىكى وشك و لاوازه و دورە له زمانى ئەدەبىيەوه بەلكو كۆلىكەش هەلەى وشو و هەلەى رێزمانى تێدايه.

پیش ئەوى بۆ سەلماندى رەخنەكەم چەند هەلەيدەكى زەق لەناوەڕۆكى كەتێبەكە بەخەمە بەرچاوى خوێندەرانى بەرێز، پێمخۆشه ئاماژەكەمە دوو خال له پێشەكى ئەو كۆمەله هونراوه كوردییەدا كه وەرگێردراوێتە سەر زمانى فارسى.

يەكەم: له لاپەرەى (۵) دێرەكانى (۸و۷)دا كاك رېنوار ڕايگەيانده بۆ ئەوى خوێندەرانى ئەو كۆمەله هونراوێه مەلۇل «زیز» نەكات خۆى نادات له باسى مێژووى و جوگرافىيى. كاك رېنوار گيان دلتيايه، ئەو خوێندەرانتە وا بە هێنانەگۆرى ئەو باسانە «مەلۇل» دەبن و لەبارى مێژووى و جوگرافىيەوه چارى دىتنى نەتەوى كوردیان نىيه، لەبارى زمانىشەوه زمانى كوردى بە شێوه زمانىك له زمانى فارسى دەزانن و كارەكەى ئێنەشيان زۆر بەلاوه سەيره چون له چاوى ئەوانەوه ئێنە فارسىستان وەرگێردراوێتە سەر فارسى!!

برام، يان پێشەكيت بۆ كەتێبەكە نەنوسىبايه، يان بۆنوسىبايه!! بە وەدى قانعى نەمر: «چیت له دلدا بە مەترسە، بېخە سەرنووكى قەلەم».

دووم: له لاپەرەى (۱۵)، دێرەكانى (۸ و ۹)دا كاك عدلى ئەوحدى ئەسفەهانى (على اوحدى اصفهانی) كه ئەركى پێداچوونەوى ئەو كۆمەله هونراوێ له ئەستز بووه واى نووسىوه: «گوتوانە وەرگێران (خەيانەتە) وەرگێرانى شیعريش (جەنايتە) من بوومه هاویدەشى ئەم جەنايتە تاكو ئەو جینگایدەى كه ئەركى منە بارنك لەسەر تاوانبارى ئەسلى كەم پێتەوه».

ئەوه بە جینگای خۆى من قەت لەگەڵ وەدى ئەوتۆدانیم وا سووك و هاسان و كەمتەرەمانە گشت ئەو هونەر و نووسەر و وەرگێرانە كه بۆ ناساندنى گەلانى دونيا بە يەك تر و پلاوكردهوه و پەرەپێدانى بېرى ئازادىخوازانە و شۆرشگێرانە تەنانەت له گىانی خۆشيان درىخيان نەكردووه، «جەنايتەكار» نۆپەر بکړن. بەلام كاك عدلى ئەوه دەبى بزانیت نووسىنى وەتەيدەكى وا و چاوپۆشين له ئاماژەكردن بۆ سەرچاوهكەى، پێچەوانەى ياسای نووسینه. لەوانەيه كەسى كه سەرچاوهى ئەسلى ئەم وەتەيه پى نەزانیت جارى دووم كاك عدلى بكاتە سەرچاوه و داھینەرى ئەو وەتەيه.

پێچەوانەى كاك عدلى كه رايگەيانده بە نووسىنى ئەو چەند دێرەويستويە بېيت بە هاویدەشى تاوانەكەى كاك رېنوار، من بە

بە خۆم نىيه، خەلك سەكیان بەزىندووان دەسووتى، من خەمخۆرى مەردووانم. «خوله» درۆزن بۆ درۆكانى مەردووى بەشايەت دەگرت، من پێم خۆشه شايەتى بۆ مەردو و بەدم و پەزەم دەنگ هەلېم و بېلیم:

ئەوێندە وەرگێرێ كۆمەله هونراوێ «درآمدی بر شعر معاصر کردی» دلێ بەوه خۆشه كه بە وەرگێرانى ئەو كۆمەله هونراوه بۆ سەر زمانى فارسى، خەمەتى ئەدەبىياتى كوردى كوردووه، دوو ئەوێندە رۆحى مامۇستا «گۆزان» لەو وەرگێرانە تووېهيه.

كاتێك بۆ يەكەم جار وەرگێراوى كۆمەله هونراویدەكى كوردى بە ناوى «درآمدی بر شعر معاصر کردی» بۆ سەر زمانى «فارسى»م كەوتە بەرچاوى، زۆرى پى گەشامەوه، وامدەزانى چۆن وەرگێرانى كۆمەله هونراویدەكى هونەرى بلیمەتى فارس «ئەحمەدى شاملو» بۆ سەر زمانى كوردى توانیویەتى بەرزى شیعري شاملو بە خوێندەرانى كورد پناسینیت. ئەم كۆمەله هونراوه كوردیەش كه وەرگێردراوێتە سەر زمانى فارسى ئەتوانى هونراوێ هونەرانى كورد كه زمانى شۆرشى دەیان سألەى گەلەكەمانن بە خوێندەرانى فارس پناسینى. بەلام!!

ئەدەبىياتى كوردى بە تەمەن كۆنە، بەلام بە هۆى نەپوونى دەولەتێكى كوردییەوه و پێشلكردنى لەلایەن داگیركەرانی كوردستانەوه له بارى ناساندنیەوه بە گەلانى تر، زۆر ساوايه و ئەو كەسانەى كه لەو پوارەدا كار دەكەن پێوستە زۆر وشيارانە هەنگاوهلگرن، تاكو دوواى گەلەكەيانیان نەیتە سەر.

بەراى من باشترە گشت ئەو بەرهەمانەى له زمانى كوردیەوه وەرەگێرنە سەر زمانىكى تر پێش پلاوكردهوان لەلایەن لیژنەيەك له زانایانى كوردەوه پەسەن بكړن، تا ئەدەبىياتى كوردى بەو جۆرەى كه شایانە بە گەلانى تر پناسریت. ئەمە يەكێك له پێشیارەكانى من بوو بۆ كۆنگره سېنەمى يەكێتى نووسەرانى كورد له «سوێد» و نىستاش هەر لەسەر ئەو پڕوایەم.

وەرگێران له زمانى زگمەكەوه بۆ سەر زمانىكى تر زۆر گرانتەر له وەرگێران له زمانىكى ترەوه بۆ سەر زمانى زگمەك. من لەو پڕوایەدام كەسێك ئەتوانیت هونراوه له زمانى زگمەكەوه وەرگێریتە سەر زمانىكى تر و كارەكەى سەرکەوتوانە بێت كه، وىراى شارەزایەكى بێنەرەتى له زمانە زگمەكەیدا خوێندنى ئاكادىمى له بوارى زمانەوانىدا لەو زمانەدا هەبێت كه بۆى وەرەگێریت يان كه وىراى زال پوونى بەسەر زمانى زگمەكەدا، لەگەڵ بەیت و باو و فۆلكلورى ئەو زمانە دا گەوره بووینت. من كاكە رېنوار سېوھیلی، ناناسم و ناشانم كام لەو قۇناخاندەى پڕیوه، بەلام وەرگێردراوێكەى دەناسم و بە

لهبري «خانه خراب» که به مانای بدهدخت و مالويزان ديت،
 وهرگنېر «utan hus och hem» ی نووسیوه، واتا: بى مال و خانوو.
 لهبري «نستو» که به مانای «مل، گهردن» ديت، وهرگنېر axlar ی
 نووسیوه که مانای شان ده به خشی.

نهو که سدی خواردی و له بن سینېر پما
 شهو به نیازی که یف له مالی خزی نه ما
 نهو که سدی راموسی کولم دی تاس و لووس
 نهو که سدی تینی هه ل نه دابی چاره نووس
 نهو دوو دپړه فدراموژس کراون...

له کزتا پیدا سوپاسی نهو هیژایانه ده کهم که له دل سوزیانه وه بو
 نه ده بی گه له بنده سته که مان، به وهرگنېرانی شیعی هارچه رخی
 کوردییه وه ماندووبون، نه گهر په نجی نهوان نه بوایه، بواری نه وه بو
 من نه ده په خسا نهو سهرنجانه ده پرېم.

۲ نؤقه مبهري ۱۹۹۱

۱- نه گهرچی شیعی ریش ده نووسی، به لأم زینتر وه ک نووسهر ناسراوه.
 Ferhad shakely. Doften av mitt lands moln APEC-
 Tryck och förlag stockholm 1991 s. 88.

۲- هه مان سه رچاوه ل ۹۳.

۳- حه مه سه عید هه سن، ناپاکه جوانه که، به ربانگ ژماره ۷۴ ل ۴۸.

۴- عه بدوللا په شینو، شهو نییه خه وئتان پینوه بیتم. به غدا چاپخانه ی
 نه دیب. ۱۹۸۰ ل ۱۳۲.

5- Ferhad shakely. Doften av mitt lands moln s. 19

۶- له تیف هه لمت، گهرده لولوی سپی، چاپخانه ی کزری زانیاری کورد..
 به غدا ۱۹۷۸ ل. ۷.

7A- Ferhad shakely. Doten av mitt lands moln s. 27.

B۷- له تیف هه لمت، گهرده لولوی سپی، چاپخانه ی کزری زانیاری
 کورد.. به غدا ۱۹۷۸ ل. ۶۹.

8-Ferhad shakely. Doten av mitt lands moln S. 29.

9-Ferhad shakely. Doten av mitt lands moln S.31.

10- Tårar och konst S. 32.

۱۱- نه نوهر قادر محمده، زایه له. سوئد ۱۹۸۸. کزمه له فهره نگی
 سوئد- کوردستان. ۹۲. ۹۱ ل.

۱۲- نه حمده هدردی، رازی ته نیایی. چاپی دووهم ۱۹۸۴ کتیبخانه ی
 سلیمانی. ل. ۷۹.

13- Ferhad shakely. Doten av mitt lands moln S.41

۱۴- محمده ره سول هوار. پیره میزیدی نه مر. به غدا ۱۹۷۰ ل. ۱۰.

15- Ferhad shakely. Doten av mitt lands moln S.45.

16- Ferhad shakely. Doten av mitt lands moln S.55.

پرسه و سهره خوشی

روژی پنج شهمی ۱۲ / دیسامبهري / ۱۹۹۱، کاک (سه لاح مه جید محموود) نه دمانی کز میتی کارگیزی کز مه له ی
 یونشوپینگ و کاک (فوتاد هه سن عه زیز) نه دمانی کز مه له، له کاتی گهرانه وه یاندا بو کوردستانی خزه و یست به
 کاره ساتی نؤتومبیل گیانیان له ده ستدا.

شه هیدوبونی نهو دوو هارپیه خه م و په ژاره یه کی زوری خسته دل و میشکی بنه ماله که یانیان، دؤستان و هارپنیانیانه وه.
 نه دمانی کز مه له ی یونشوپینگ و کز میتی هه ریمی چواری فیدراسیونی کز مه له کوردستانی کان له باشووری سوئدا،
 به م بونده، پرپه دل سهره خوشی ده کهن له بنه ماله کانی نهو دوو جوانه مهرگه و دؤستان و هه فالانیان و کز مه له ی
 یونشوپینگ.

کز میتی هه ریمی چواری فیدراسیونی کز مه له کوردستانی کان

له باشووری سوئد

۱۹۹۱/۱۲/۱۵

لهم دیره شیعره دا دوو وشه گرنگیبه کی زوریان ههیه، له نیوه دیری
 یه که مدا «نال» له نیوهی دووهدا «زهره»، که وه لأمداندهوی
 ناله که به و دژکه پیتی و به کارهینانی هونری «طیباق»، که چی
 وه رگنپ وشه ی زهردی پشتگویی خستوه، واتا له کاتی وه رگنپاندا
 به هیزترین لایه نی شیعره کانی کوشتوه. وه رگنپ له بری:
 لبی هدرام بی ئه و که سهی رهنگ زهره نیبه

نوسیریتی: (18) förbjudet för den som tärs i sin själ.

واتا:
 لبی هدرام بی ئهوی له رۆچی که منابیته وه
 جاکه سه رخوش بوم به دهنگیکی نهوی
 بۆت ده لیم ئه و شیعره به رزی مهولهوی
 هینم لهم دیره یشدا هه مان هونر «طیباق» ی به کارهیناوه، به
 دهنگیکی نهوی، شیعریکی بهرز ده لیت.
 یان که ده لی:
 پارچه گۆشتیکه دلی من روو نیبه
 ناله نالی من درهنگه زوو نیبه
 گۆشت دژ به «روو»، «درهنگ» دژ به «زوو»، دیسان هینم و
 هه مان هونر، به لām وه رگنپ نه مجاره یان مانای وشه یه کی به هه له
 لینگداوه ته وه، ئیدی هونره که ی هینم بزر بووه.
 «روو» وه ک له فهرهنگه کی ناله ی جوودا ییدا محمه دی مه لا
 که ریم لینگداوه ته وه، به مانای خار، هردی زور ره ق دی. (۱۹) نه ک
 به مانای رووخسار، یا دیری پینشه وه، وه ک وه رگنپ بزی چوه و
 وشه ی fasad ی له بری «روو» به کارهیناوه، «fasad» واتا: به شی
 پینشه وه، به لām «روو» لهم دیره شیعره دا رووخسار نیبه، به شی
 پینشه وه نیبه، خار، هردی ره قه. هینم ده لی: ده لی من گوشته
 نه ک به رد.

واتا:

له دینه که مدا «مانگه شه و»

وه ک کانیاو

ده رژیته لینه به خنده کانه وه.

سواره گوتوویدی: «پرومیدی» نه ک «له دینه که مدا»، وشه ی
 «لینان» یشی به کار نه هیناوه و باسی کانیاویشی نه کردوه.

وه رگنپ له بری:

ئهوی که تیل و تان و رایه له

ده نویسی:

telfonledningarna och dekorationer

واتا:

ته لی ته له فزنده کان و دیکور و رنکخستن و رازاندنه وه.

سواره ده لی:

دهستی گهرمی ناشنانیه که ئه ی گوشم

دهستی چنویه

له بری «چنوی» kyligträ نووسراوه، که به مانای «تخته ی سارد»
 دیت. ئه وه ده زانم که سواره مه بهستی ئه وه یه. ئه و ده ستانه ی
 ده یانگوشی وه ک دار و تخته ساردن، به لām ئه وه تازانم وه رگنپ
 مه بهسته که ی سواره ی شیکردۆته وه، یان دلیا نه بووه، له وه ی
 «چنویه» به مانای سارد یان تخته، دی و ههردووکیانی نووسیوه؟

سواره ده لی:

شاره که ت ناسکه جوانه که م

ته سه که بۆ ئه وین و

بۆ خه فته هه راو

وه رگنپ ده نویسی:

Din stad min vackra gassel
 är stängd för kärlek
 men vidöppen för sorg

واتا:

شاره که ت ناسکه جوانه که م

بۆ ئه وین داخراوه

به لām بۆ خه زمه ت کراوه یه

وه رگنپ ده نویسی: «ته سک» ی کردوه به «داخراو»، «هه راو» یش
 که به مانای (به رین، فراوان) دیت کردوویدی به کراوه.

* هینم:

هینم له ناله ی جوودایی دا ده لی:

ئهم شه رابه ناله بۆ بی دهره نیبه

لبی هدرام بی ئه و که سهی رهنگ زهره نیبه (۱۷)

دی.

له‌بری:

به غه‌یری بالی غه‌مناکی
شهو‌ی پر ترس و سامناکی
وه‌رگنپر ده‌نوسو:

förutom sorgens vingar
i nattens skräck och fruktan

واتا:

به غه‌یری بالی غه‌مناکی
له‌شهو‌ی پر ترس و سامناکدا.
هه‌ردی مه‌به‌ستی: «بالی غه‌مناکی شه‌وه»، نه‌ک بالی غه‌مناکی له‌
شه‌ودا، وه‌ک وه‌رگنپر بزی چوه.
له‌بری: نیبه‌ یه‌ک توزه‌ پرووناکی
وه‌رگنپر ده‌لی: «هیچ نابینری».
له‌بری: «به‌هره» förmåga ی نووسیوه‌ که مانای «توانا» دیت و
begåvning بۆ به‌هره‌ له‌بار تره‌. له‌بری «راز» وشه‌ی لینکدراوی
Kärleksmakt نووسیوه‌ که مانای زه‌بری خوشه‌ویستی دیت.

* پیره‌میزد

لاش بیکسترویم که هه‌نراوه‌ی «من و نه‌ستیره‌کان» ی پیره‌میزدی له‌
فهره‌نسییه‌وه‌ کردوه‌ به‌ سویدی ثم دوو دیره‌ی فدرامۆش کردوه‌:
من خواروژوور له‌ده‌ست چوه‌که‌ی بیوله‌ت خزم نه‌وان
وه‌ک خبلی خواروژوورکه‌ری کورد، وئلی ناسمان
شه‌و شه‌وغمی نه‌وانه‌ چه‌مدن ناو نه‌خواته‌وه‌

روژ هه‌لمی ناوای چاری منه‌ سهریه‌خاته‌وه‌ (۱۴)
له‌بری: تا ناسمان پریشکی به‌دی ئینه‌ هه‌لپوا.

نوووسیونتی

Kurderernas smärta har som en våg
nått upp till himlen (15)

واتا: نازاری کوردان شه‌پۆل ناسا گه‌یه‌ ناسمان.

* سواره‌ی ئیلخانی

سواره‌ ده‌لی:

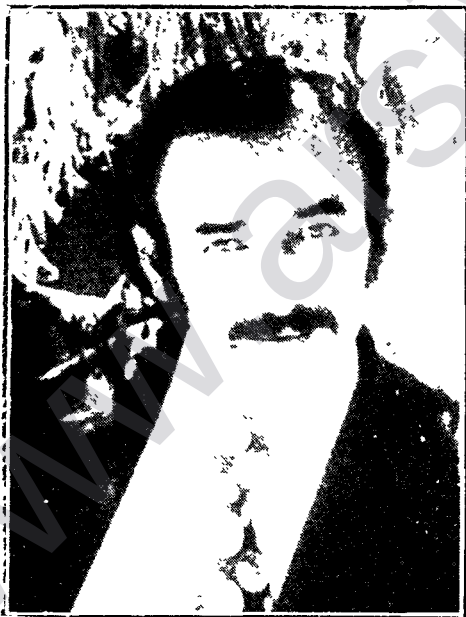
ئه‌لیم به‌ جامی ناوی کانیای دینه‌که‌م
عیلاجی که‌م کوئی دلی پرهم
له‌ ده‌ردی ئینتیزاره‌ که‌ت
وه‌رگنپر ده‌نوسو:

Jag vill läka mitt hjärtas sår
släcka törsten med en bägare
vatten från min by
Jag är fylld av smärsam längtan efter dig (16)

واتا:

ده‌مه‌وی برینی دلم ساریژ بکه‌م
تینوتیم به‌ جامیک له‌ ناوی دینه‌که‌م بشکینم
من پرهم له‌ تامه‌ززیبه‌کی به‌ نازار بۆت
وه‌ک ده‌رده‌که‌وی:

- وشه‌ی «کانیاو» پشتگو‌ی خراوه‌.
- له‌بری «کوئی دلی»، «برینی دلی» نووسراوه‌.
- تینتیزار «چاوه‌روانی»، کراوه‌ به‌ تامه‌ززیی.

- «ده‌لیم» کراوه‌ به‌ «ده‌مه‌وی».
سواره‌ ده‌لی:

به‌زومه‌ دی که‌ مانگه‌شه‌و بزینته‌ ناو به‌زم
وه‌رگنپر نووسیونتی:

I min by strömmar månens ljus
mot mina leende läppar

وښی ساردی فدراموښکردووه. له بری «شهمنده فدری فی گرتو»
تدنیا ی نووسیوه، واتا: «فی گرتو» ی فدراموښکردووه.

له بری: سدرمی تایه ناو کوشی پراگ،

وهرگنېر: fört mig till prags famn

واتا: گهاندلمیه ناو کوشی پراگ. که نهمش مانای نهوی وښی
«سدرمی» فدراموښکردووه و وینه شیعریه که شی گزپوه، یان
راستتر تینکی داوه، «خواحافیزی» یش فدراموښ کراوه.

* له تیف هه لمدت:

«نمش و ناشی» ی له تیف هه لمدت شیعریکی کورته و له دوو
کژپله پینکهاتووه، وهرگنېر کژپله ی یکه میانی فدراموښ کردووه.

له ههموو بستینکی زه ویدا

یاساولنیک بز چاودیزی چنراوه. (۶)

وهرگنېر له بری «بست» tum ی نووسیوه که به مانای نینج دیت.
هه لمدت که هدر بسته و یاساولنیک لیداناوه، پهنای بز زنده پزی
پردووه، وهرگنېر بسته که ی کردووه به نینجینک واتا زنده پزی له
زنده پزیه که ی شاعیردا کردووه.

en krigare i varje tum

واتا: هدر نینجه و جهنگاوه ری، ده شی وهرگنېر هه ولی دابی نهو
قسه یه بیر خونه ری سوندی بختاوه.

له بری: «شهو ی شقامه کان» nattliga gator نووسراوه، که به
مانای شقای شوهانه دیت. «شهو» که ی شاعیر ناوه لکرداری کاتیبه
tidsadverbial، «شهو» که ی وهرگنېر ناوه لئاوه، akjektiv.

له تیف ده لی: نهی پای ناو ژووره کم

بشی تیش یاساولنیک نهی؟

له تیف دلنیا نیبه «با» ی ژووره که ی یاساوله یان نه؟ شاعیر له
گوماندا یه، به لأم وهرگنېر دلنیا یه و هیچ گومانی له وه نیبه که پای
ژووره که ش یاساوله:

Du luft i mitt rum

visst lyssnar (7)A

واتا:

نهی پای ناو ژووره کم

پینگومان گوی پاده دیزی

له تیف هه لمدت له هژنراوه ی سوزاخ دا ده لی:

ده لین خوا بز پینغمه بری

شارنکی کرد به گزمی خوین. (7)B

وهرگنېر ههستی کردووه، شارنک له وه گه ورتره له گومیک دا
بخنکی، بزیه له بری «گزم» Sjö ی نووسیوه، واتا: ده ریچه.

له تیف ده لی:

له م مه لپهنده ههموو روژی

چه رمی پینغمه بری مندل

ده که به جو تی پوستان

بز جه ندرمه کی خونتال

وهرگنېر ده نووسی:

Hos oss blir barn profeternas hud
varje dag till stövlar

åt gendarmerna (8)

دیسان وهرگنېر زنده پزی کردووه، تاکه کانی کردووه به کز، له بری
پینغمه برنک. پینغمه بره کان و، له بری جه ندرمه یه که، جه ندرمه کانی
نووسیوه:

له بری:

نی بشی خوا به نیشینکی تایبه تی خزی

بز شونینکی دوور دوور چووی؟

وهرگنېر ده نووسی:

Har han lämnat oss
för ett uppdrag

på en fjärran plats?

- وښی «تایبه تی» فدراموښ کراوه.

- نه مجاره یان زنده پزی نه کراوه، به لکر به پینچه وانه وه، له بری
«دوور، دوور» تدنیا «دوور» ی پروت نووسراوه.

وهرگنېر نووسیوتی: snart försvinner han

واتا: به م زووانه (خوا) برز ده بی. نه ممش له کوردیه که دا نیبه.

* نه نهو و قادر محمه ده:

وهرگنېر له بری: «لاشه» dödkropp ی نووسیوه (۹)، نه ممش زینر
لینکدانه وی مانای لاشه یه، lik بز لاشه له بارتزیکه، وهک وهرگنېر
خوخی له «شیوه نی گولاله» ی گوزان دا له بری لاشه
به کار بهیناوه. (۱۰)

dödkropp وتا: له شی مردوو، نه ممش وهک گوتنی «گیای
وشک» وایه له بری «پوش». kropp به تدنیا به مانای لهش و
لاشده دی.

جهنده ها جار بز لات هاتووم

بانگ لیدری کاره سات بووم (۱۱)

نهم دپره و «نهی شازنم» فدراموښ کراون.

* نه حمده دی هدری

له بری «تافی لای» (۱۲) ungdoms vår (۱۳) نووسراوه، که به
مانای «به هاری لای» دیت.

ههردی ده لی:

نیبه جوانی سدری کاسم بنیمه سدر دل ندرمی.

له بری وښی «دل» bröst نووسراوه، که به مانای سنگ، مدمک

وهرگنېر له بری نم کږېدلی ده‌لی:

Mitt namn är Beate
Vi teg
hon tog fram en cigarett
Jag gav henne eld
cigaretten blev till aska
Även jag, brunnen till aska
blir till en cigarett
mellan hennes läppar⁽⁵⁾

واتا: نوم بیثاتی‌به

مات بووین

جگهره‌یکه ده‌رهینا

بزم داگیرساند

جگهره‌که بوو به سؤته‌ک

منی سووتای به سؤته‌ک بوویش

له به‌ینی لینه‌کانیدا ده‌به جگهره

به به‌ارود له نینوان ده‌قه کورډیبه‌که و سونډیبه‌که‌دا نه‌ه دیاره
که:

- وشه‌ی «گوتی»: فدراموش کراوه.

- په‌شینو گوتویده‌تی: مات بووم، مات بوو. واتا: سهره‌تا شاعیر
مات بووه، دواتر کچه‌که، که‌چی وهرگنېر نووسیوتی: مات بووین.
نهمه‌ش واتا پینکه‌وه له یه‌ک کاتدا مات بوون.

- له‌بری: «جگهره‌که له‌به‌ینی په‌نجه‌کانیدا بوو به سؤته‌ک». ته‌نیا:

«جگهره‌که بوو به سؤته‌ک» نووسراوه.

- «به‌ره، به‌ره» فدراموش کراوه.

- له‌بری «منی سؤته‌ک» وهرگنېر ده‌لی: منی سووتای به سؤته‌ک
بووش.

- له‌بری «بووم به جگهره»، «ده‌بم به جگهره» نووسراوه.

په‌شینو ده‌لی:

وه‌ک مارینکی سهرادوونراو

گینگی دده‌ا و ده‌ی فیشکاند

وهرگنېر ده‌نووسی:

Tåget ringlar sig
som en förföljd orm genom landskapet

نهمه‌ش واتا:

- «به هرنمه‌که‌دا» ی بز زیادکراوه.

- گینگی‌لاند، «واتا: پینچ و تلدان و له‌بدر نازار» پشتگوی خراوه،
هده‌وها «ده‌یفیشکاند» یش.

له‌بری: «ده‌ستی سهره‌نجه‌په‌مدی» ته‌نیا hennes hand
نووسراوه، واتا «سهره‌نجه‌په‌مدی» فدراموشکراوه.
په‌شینو ده‌لی:

وه‌نه‌وزی دا

ده‌ستی سهره‌نجه‌په‌مدی

وه‌ک نامه‌یکه نه‌ینی

که پیلای کوده‌تایه‌کی تیندا بی

خزایه ناو ده‌ستم و مدی

وهرگنېر ده‌نووسی:

Hon nickade till
hennes hand gled ned i min
som ett hemligt brev
innehållande en plan om en statskup

واتا:

وه‌نه‌وزی دا

ده‌ستی وه‌ک نامه‌یکه نه‌ینی

که پیلای کوده‌تایه‌کی تیندا بی

خزایه ناو ده‌ستم‌وه.

به ناشکرا نه‌ه دیاره په‌شینو «سهره‌نجه‌په‌مدی» و «مدی»
ته‌نیا بز سهره‌ا ریزکردوه، نه‌گهرچی سهره‌ایه‌کی سواوه. وهرگنېر
هه‌ستی کردوه نه‌بوونی نه‌ه وشانه شیره‌که به‌هیزتر ده‌کا، بزیه
فدراموشی کردون و شیره‌که‌ی جوانترکردوه.

په‌شینو ده‌لی:

سهری وه‌کو هونراوه‌یکه

هیدی هیدی لارکرده‌وه

منیش شانم وه‌ک ده‌فته‌ری

تامه‌زرؤبوو .. هه‌ل‌به‌ستینکی بیته سهری.

وهرگنېر ده‌نووسی:

Hon böjde sitt huvud
som en oskriven dikt
mot min axel som tog
emot den villigt
som en blank sida.

واتا:

سهری وه‌کو هونراوه‌یکه نه‌نووسراو

لارکرده‌وه

منیش شانم وه‌ک لاپه‌ره‌یکه سپی

تامه‌زرؤی بوو.

- له‌بری «هونراوه‌یکه» وهرگنېر «هونراوه‌یکه نه‌نووسراو» ی
نووسیوه، که نه‌مه جوانتر و راست ترنکه.

- له‌بری «ده‌فته‌ری»، «لاپه‌ره‌یکه سپی» نووسیوه، نه‌مه‌ش
دیسان ونه شیره‌یه‌که‌ی به‌پیزتر کردوه.

- وهرگنېر نه‌هاتوه وشه‌ی «هونراوه» دوپاره‌پکاته‌وه، وه‌ک په‌شینو
کردویده‌تی و «جاری هونراوه و جاری هه‌ل‌به‌ستی به‌کاره‌یناوه».
وهرگنېر مه‌به‌سته‌که‌ی به‌ رینگه‌یکه‌ی کورتتر ده‌رپوه، واتا:
شاعیرانه‌تر ره‌فتاری کردوه. که‌واته وهرگنېر به‌ سئ شپوه هه‌ولی
جوانترکردنی ده‌قه‌که‌ی داوه، نه‌مه‌ش ده‌ستینه‌ردانینکی ناشکرایه.

وهرگنېر له‌بری: به‌ درنژایی شه‌وگاری سارد، hela natten. واتا:

شعیری هاوچه‌رخێ کوردی به زمانی سویدی

● حەمەسە عەبدوللا عەبدوللا

هاوینی ئەمساڵ 1991 نامیلکەدەکی دیکە بەناوێشان:

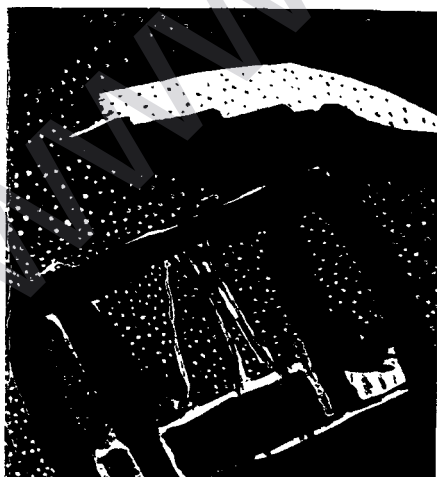
Doften av mitt lands moln واتا: «بۆنی هەوێ وڵاتەدەم» بەناویوە، کە 99 لاپەرە و بریتیە لە نمونە شیعری ئەم چوارە شاعیر: «گۆزان» عەبدوللا بەشینو، لەتێف هەلەت، ئەنوەر قادر محەممەد، عەبدولمەحمان مەززی، محەممەدی مەلا کەزیم، (۱) ئەحمەدی هەردی، شێرکۆ بێکەس، پیرەمێرد، فەرهاد شاکەلی، دڵدار، سوارە، کامەران مۆکری و «هێمن» لە پاشکۆی نامیلکەدەدا بە کوردی یاس لە ئێراننامەدا هەموو ئەو شاعیرانەشی کراوە. ئەم کارە بە پلەی یەکەم فەرهاد شاکەلی ئەنجامی داوە و چەند سویدی و کوردیکیش دەستی یارمەتییان بۆ درێژکردووە.

لە پیشەکی نامیلکەدەدا ئاماژە بۆ ئەو کراوە کە ئەم هەلیزارەدە شیعری هاوچه‌رخێ کوردی، هەندێ شاعیری چاکی ئەگرتۆتە خۆی، لەوانە ناوی، دێلان، هەژار، جەگەرەخێن و چەمال شارباژێری تۆمارکراوە کە دەبێ ئاویان هاتایە، بەلام بە لای منداوە گەلێ ناوی دیکەش هەن کە پێویستە ئەوێ لە داهاورددا پێویستی وێنەدەکی راستەقینە شیعری هاوچه‌رخێ کورد بۆ بینگانه بکێشی فەرمانڕوایان ئەکات، لەوانە وەک نمونە: شیخ تۆری شیخ سالیح، ع.ح.ب، کاکەدی قەللاج، حەسیب قەرەداغی، رەقیق سابیر، محەممەد حەمە باقی، دلشاد مەریوانی، محەممەد عومەر عوسمان، قوبادی جەلیزادە، جەلالی مەلەکش، ئەوزاد رەفەعت و...

بەکێک لەو شاعیرانەدا ئەم هەلیزارەدەدا بەسەر کراونەتە دڵدار، راستە دڵدار زۆلی لە نوێکردنەوەی شیعری کوردیدا هەبێ و هەزارە بەلام ئەو کە ئەگەشتی لە دواي ئەو ئەمەندە کورتە خۆیوە بەجێهێشتووە، بەلام «ئەو رەقیب» کە وەک نمونە شیعری پێشکەشکراوە، ئەگەر بکەوتە خانی شیعەرە، ئەو لاوازترین شیعری دڵدار، ئەگەرچی چەماوەری ترین سەروودی کوردی، گۆتم سەروودی بێکەس، ئەو سەروودی نیشتمانی کورد (۲) وەک فەرهاد گۆتووەتی چونکە هێشتا ئەو ساغ نەبۆتە.

لێوە بە دووای سەرچەکانم لەسەر چۆنیتی وەرگیرانی نمونە شیعری هەوێ چوارە شاعیرە دەرەبەم، بۆیە هەوێیان چونکە لە بەشی یەکەمی ئەم نووسینەدا «گۆزان» بەسەر کردووە و پێشتریش لە نووسینێکی دیکەدا سەرچەکانم لەسەر چۆنیتی وەرگیرانی شیعەرەکانی شێرکۆ بێکەس دەربری (۳) ئەو پێنج شاعیرەدا کە دەمیندە، لەلایەکەو، دەرەبەکانی شیعەرەکانی دووانیانم لەبەرەستەدا ئەبۆ، لەلایەکی دیکەو هەویری یاسەکە ناوی زۆتری ئەو کێشا.

DOFTEN AV
MITT LANDS MOLN

MODERN KURDISK LYRIK

* عەبدوللا بەشینو

بەشینو لە هەزارەوی بیانی دا دەلی:

گۆتی: ناوم بیانی بە

مات بووم،

مات بوو

جەگەرەدەکی دەرەینا

بۆم داگیرساند

بەرە بەرە

جەگەرەکە لە بەینی پەنجەکانیدا بوو بە سۆتەک

بەرە بەرە

منی سۆتەک... لەبەینی لێوەکانیدا بووم بە جەگەرە (۴)

مندال له فیرونی وڼه کیشانه وه به دهستی خزی، فیری دیالیکتیکی په یوه ندی دهییت له گه ل جیهاندا و بز هه مو شتیک به دهستی خزی نیگارد دهییت، که نه وه ش فیرونیکی کونکرته له سر نه وشته و به وه مندال پتر له و شته شاره زا دهییت و که بز ی باسده کړت و چاکتر له نه ندیشه یدا چه سپده بیت. سونیک، به هییه ک، خانوویه ک، هه نارنک، گولډه غنیک، ماسیه ک، چارنک و دهستیک، به گشتی وڼه کیشان پراکتیکی جهان ناسینه، باسکردنیش دهنگی شته کانی جیهانه و به ووشه و وڼه ده کیشرین. وڼه کیشانی ژبان به نیگار و به ووشه پتر مرؤف له مرؤف، مرؤف له کؤمه ل و بیر و سروشت و گهردون و.. هتد نزدیکه کاته وه.

نەدۆززاو ەيە» دارستان و جەنگەلنىكى پەر جىروجانەو ەرى چاۋە پۋان نەكراۋە. لەبەر ئەو ە ھەموو رۆژنىك وىنەى جىياۋازى خۇى ھەيە. ھەر مەندالەش بە پىنى تواناى خۇى «زەخىرە» دەخات. لەو كاتەدا تواناكانى مەندال پارمەتى دەوروپەرى زۆر پىنۋستە، بەھىنىى و زمانى شىرىن. داخكەم دەوروپەر ھىشتا لە سەدا سەد لە بەرژو ەندى سروشتى ئازادى گەورەبوونى مەندالاندا نىبە. ئەو ەش كارەساتە بۇ ەموو جىهان، تەنانت لە وولاتە دەولەمەندەكانى «ئەمەرىكا و ئەوروپادا» مەندالان لە زمانى دوو ەمدا «زمانى وىنە»، لاوازن و جارى وا ەيە ەمان زمان لە لای مەدالى وولاتىكى ەك كوردستان يان وولاتىكى ەك مەكسىك و بەرازىل بەھىزترە. بەلام لە روانگەبەكى سروشتى و شارستانىيەو پىنۋستە تواناى ئەو مەندالە پەرورەدەبەكرىت، بە تايبەتى لە رىنگاى خەلكى گەورەو ە. ئەمەش ھىچى تىناچىت، تەنيا ئەو نەبىت كە مەندال چەند جارىك بەرەو روى ئەو بەكرىتەو ە، كە دوو شت بە چاكى بزانىت «زمانى پەيى و زمانى وىنە». ھەر ەھا لە نووسىن و نىگاركىشان و كار دا ھەردوو دەستى بەكەپىنىت. تا ئىستا زۆرەى مەندالان بەس دەستى راستيان بەكاردەھىنن بۇ وىنە و بۇ نووسىن. زانست و پراكتىك ئەو ەى

هر جزړنك خزی به شت بگات، بهو جزړه و یان لهو جزړه نړیك ده ریاڼده پښت، بیر و دهر پښ و بینین ساغكردنه و یان ده ویت. ده سترچا و ده توانن له رنگای فزومی ونه كیشانه و بهو كار هه ستن، نیتړ چ به بیر و دیمه نی كزكړنیت بن، یا بؤ شتی خه یال و سور یالی و نه ستر اکت «نجرید».

مندال به رهمز و ونه به جزړنكي تر شه پوله كانی خزیان پیشانده و به پینه نگی به زمانیکي تر نه د ویت. نه گهر پښیستی نه بویه بؤ ده بو مندالان خولای ونه كیشان بن!! جاري وا هدی مندال به بی نه وې ماموستاشی هه بیت، له خزیوه به دوی فزومی دهر پښی خه یاله كانی خزیدا ده گهر پښ و شتیك دروست ده كات. یاریه ك كه فزومی تیا دایه، پپوانه و شیرازهی خزی هدی - یاری مندال خزی له خزیدا زمانی دهر پښی ناوه وې منداله - زمانی ونه دیه، به لأم به شینوه یه كي تر. لهش و هه ست و هوشی مندال پښیستی بهو - موزوریكه - هدی كه خزی پی گه وړه بگات و خزی پینه دهر پښ.

خو دهر پښ سوته مهنیه كي زور به هیزه بؤ چا كتر دروست بوونی مندال، وه كو كه سایه تی و وه كو لهش و ته ندرووستیش. زمانی ونه كیشان بؤ مندال وه كو پښی راست و چه پ وایه له گهل زمانی ناسایدا و به بی همدروو كیان به تاییه تی له جیهانی نړیدا بیر كړدنه وې مندال له سر پښه ك ده و ستنیت و به پښه كي تر شل ده رته چیتا.

زمانی یه كم و دوهم پښه و كار له مینشك و هه ست و نه ست و كه سایه ی مندال ده كن. هر له یه كم روژی له دایك بوښه و، سه رته ی یه كم هر زمانی ونه دیه كه همدروو زمانه كه له مرؤدا ده خاته و - چونكه مندال یه كم جار به چار ونه دی ده وریه ری نه پښیت و نینجا ده نگ دپته گونی. پاش زمانی ده نگیش، زمانی ونه له چاوییه و ده پښه هزی كه وته كاری زمانی ونه. به دیوی ناوه و و ده وده دا تم منداله پښیستی به خو دهر پښ هدی. - ونه ش بهم شینوه سه رچاوه و «كان» ی همدروو شتیكه له سه رته ی ژانی مندالدا. نه گهر ونه نه بویه زمان دروست نه ده بو، نه گهر نه مه ش نه بویه بیر كړدنه و دروست نه ده بو. به لأم كامیان له كامیان چا كتره؟؟

بؤ نه و زانست «تپوری و پراكتیک» و ژیان خزی پیشانیان داوه، كه همدروو كیان پښیست و همدروو كیان كرده ی سروشتن و به تاییه تی سروشتی كزمدلی مرؤقابه تی - بؤ نمونه له ناو همدروو ناوه له كاندا - به س مرؤف پښه كه نیت و نه دوی و بیرده كاته و ... زور تاییه تیبه مرؤف كه كانگای ناخی دهر پښ، چه ند له توانیدا هه بیت، نه و ش پښكه و تن و ته من درېزی بؤ دروست ده كات. ده بیت مرؤف هر له مندالیوه نازادی همدروو كیانی هه بیت و بؤ همدروو كیان یارمه تی بدړت له لایه ن خیزان مده كتب و كزمدله و. ده پښیت مندال له خزیوه له ناو لم و قوردا یاری ده كات و شینوه ی په یكه ر

دروسته ده كات، كه س فیزی نه كړدوه و له خزیوه شتیك دروسته ده كات. نه و پښیستی پرؤسیسی گه وړه بوونی نه و منداله یه و له توانای بایزلوژی و سروشتی مرؤقابه تیدا هدی و له دایكه پنه و .. به و ش مندال پتر هه ست به بوونی سایكلوژی ، كه سایه تی خزیان ده كن. ژیر زانینی مندال له رنگای ده ست و چار و مینشكه و روژانه پر ده بن له گه غچینه ی ونه دی جیاوازی ژیان. بهو پښه ش مندال هه میسه تینو ی بزور تته ویه و به دوی شتیكدا ونله كه پښیستی ژیان خزیه تی. له بهر نه و مندال همدروو روژنك به هه زاران شینوه جیهان ده دوزیته و و كاری تیده كات و به راسته و خو و ناراسته و خو ونه له ناخیدا زورده بیت و په رده سینیت، «هروه ك هه ون و شیر» یه كیتی بیر و بؤ چون سه رمایه ی دیمه نی تیدا گه شه ده كات. روپه و روپونه وې ژانی همدروو روژنك «نه مریكایه كي

-دانیمارک: ژماره ی نیونازیسته کان له گشت ولاته کانی تری نه سکه نډینافیا زیاتره. له دریځایي نهم چهند ساله ی راپردودا، چهندین رنځخواوه ی سیاسي خه باتی خویان به شپوه یه کی راسته وخز دږی په نا بهران ترخان کردوه.

- ښنگلستان: په پښی راپورتی کومه لی نابوری نه وروپا، گه شه سندنډی راسیزم و دږه بڼگانه یی گه لیک په رفراوان دیارکراوه. ناسیایه کان و نه مریکیه لاتینیبه کان پتر له هه موو کس ده که ونه بهر په لاماری راسیسته کان. بلاوکراوه Scorpion نوروکانی راسته تیږه وه کانی نهم ولاته یه.

- فدره نسا: بهر ی میلی به راپه رایه تی «لږین» و به سیاسه تی دږه بڼگانه یی خوی توانیویه تی سده ان هه زار نه دنام بزخی کزکاته وه. نهم بهر یه له سالی ۱۹۸۴ دا توانیویه تی (۱۰) کورسی له بهر له مانۍ نه وروپا به ده ستنډی.

- ښتالیا: له ولاتانه که هه له دای شه پری جیهانی دووه مه وه

راسته تیږه وه کان توانیویانه بخزیننه نیو بهر له مانۍ نهم ولاته وه «بزوتنه وه ی خه لکی ښتالیا» MSI سهره رای بهر له مانۍ ښتالیا، خوی گه یاندږته بهر له مانۍ نه وروپاش.

له ولاته کانی تر وه ک: یونان، پورتوگال، سپانیا و ښترله ند، هه رچه ند لایه نگیری راستی تیږه ویان تیندا هه یه، به لام هینده به هیز نین. ته نیا کومه لی که پتر له هه موو کس ده که ونه بهر په لاماری نه مان، قهره جه کانن.

نوسینی: عدلی پاکزاد
به رږژ نا کړه یی کردویه به کوردی

* له کڅفاری «پوښ» ژماره ۷ او ۸ وړگنډراوه. -وه رگنډر-

مه سله ی کورد له بهر له مانۍ سویدا

له رږژي ۱۹۹۲/۱/۲۶ دا نوښه رانی پښی پارتی بهر له مانۍ سویدی، (بیریت ښریکسون) پاری چه پ، (هانس یوران فرانک) پارتی سوسیال ډیموکرات، (ښنگیلا مورتهمه ر) پارتی گه ل، (ښنگیریت ښرهامه ر) پارتی سده نتر و (پزوتوس ویکلونډ) نوښه ر پارتی ډیموکرا ته مه سیحیه کان پڼکه وه بیرخه روه یه کیان له نامه یه کدا پښککش به بهر له مانۍ سوید کرد.

نوښه رانی نه و پارتانه له نامه یه دا له سهر باری کومه لایه تی، سیاسی و میژوی کوردستان ناگادارییان دا بو و دا وایان له بهر له مانۍ کردبو که داخوازیه کان یان بکرنه به ریار و له مه ر مه سله ی کورد وه گرنګی کی تابه تیان پښیریت.

داخوازیه کان یان له (۱۰) خاله دا کز کردېوه:

۱- ده ی بهر له مانۍ سوید، به ریار وه رگرنیت که مه سله ی کورد له لایه ن حکومتی سویدییه وه به رننه کومه لی نه ته وه یه کگرتوه کان.

۲- ده ی به ریار وه رگرنی که مه سله ی کورد به رننه کومیسونی نه وروپی و داوا له تورکیا بکرنیت نه و په ایمانانده ی له سهر مافی مرږ واژوی کردوه جڼه جڼیکات و لڼی لانه دا.

۳- ده ی سوید داوا له کومیسونی نه وروپی و کومیسونی بازار ی هاویدش بکات، نه و یاسا نا ناسیایانده ی که به سهر رږژه لاتی تورکیادا سه پښران له لایه ن تورکیا وه لایرن.

۴- ده ی سوید به خوی له کومیسونی نه وروپی دا سه رنجی تورکیا بز نه وه رابکښی که له تورکیادا مافی مرږ پښینلنه کری.

۵- ده ی سوید له کومیسونی نه وروپی داوا بکات که عیراق به شپوه یه کی ناشتیانه چاره سهری مه سله ی کورد بکات و کومه لی نه ته وه یه کگرتوه کان یش له کاره پشگیری بکات.

۶- ده ی حکومتی سویدی بز پاراستنی مافی کوردان له عیراقدا، رږلکی دیار و له بهر چاو بگرنیت.

۷- ده ی بهر له مانۍ به ریار وه رگرنی له تالیکاری ښنسانیدا به کورد به رده وام بیت.

۸- ده ی بهر له مانۍ سوید نوښه رانی خوی پښرننه کوردستان بز چاودیریکردنی نه و هه لږاردنه گشتیه ی که به ریاره له داها تویه کی نزیکدا له وی بکرنیت.

۹- سوید له کومه لی نه ته وه یه کگرتوه کان دا ده سپښخه ریت بز نه وه ی مافی هاوولاتی بز کوردان له سوریا بگه رنرننه وه.

۱۰- بهر له مانۍ هالیکاری بکات له نامه کردن و ناردنۍ هاوکاری و که ره سه ی پښوستدا بز قوتا به خانده کانی کوردستانی عیراق.

ناسیونالیستی خۆشکرد. که چی له جیهانی سینه‌مدا، ئهم بۆشاییه ده‌میک بوو له رێی عه‌وداڵبۆن به دواى چاره‌سه‌ر له دیندا و نه‌ خاسه‌ له ئیسلامدا پرکرا‌بۆوه. یارمه‌تی‌خوای له دینی ئیسلام به‌ وێنه‌ی ئایدۆلۆیا‌یه‌ک «ئەویش له‌ کۆتایی چەرخی بێسته‌مدا» هه‌رچه‌ند دوور و نامۆ ده‌هاته به‌رچاو، به‌لام شتیکی هینده‌ سه‌یره بوو.

ئایدۆلۆیا‌ی سۆسیالیزم هه‌رگیز نه‌یتوانیوه له‌ ولاته‌ ئیسلامیه‌کاندا (به‌هزی فه‌ره‌هنگی جوگرافیا‌یه‌وه) ره‌گدا‌کو‌تی. له‌ ولاته‌کانی تری جیهانی سینه‌مدا وه‌ک: قیبتام، کامبۆدیا، ئەتیویا، کویا... هتد. هه‌رچه‌ند سۆسیالیزم توانی‌بوو هیندیک جوولانه‌وه دروستبکا، به‌لام هه‌ر دوا‌ی به‌ده‌ستگرتنی هیز و حکومه‌ت، ئهم بێر و به‌روایه‌ بوو به‌ ئایدۆلۆیا‌یه‌کی دۆگم و له‌ حاڵی‌ هازریشدا وا هه‌ولده‌دا به‌ هه‌موو هیز و توانایه‌وه له‌ ئاست هه‌ر چه‌شته‌ گۆزان و گۆزانکارییه‌کاندا، پێنجه‌قینتی.

په‌نا‌بردنه‌ به‌ر هه‌ستی ناسیونالیستی و ره‌گه‌زه‌رستانه‌، ته‌نیا رینگای را‌کردنه‌ لهم نا‌هه‌منیه‌، به‌ره‌و په‌نا‌گایه‌ک که به‌ لای که‌مه‌وه به‌توانی ناسنامه‌یه‌کی نه‌ژادی یا‌خود میلی‌ بدا به‌ (په‌نا‌به‌رانی) خۆی. له‌ هه‌لومه‌رجیندا که به‌شیکی گه‌نجه‌کانی ئه‌وروپا خۆیان له‌ ئاست کێشه‌ی ئابووری له‌ مه‌ترسیدا ده‌بین و له‌ لایه‌ن ئایدۆلۆیا و که‌رامه‌تی بێر و مرۆف بێپا‌لپشت ما‌ونه‌ته‌وه، چه‌کی‌کی کاری‌گه‌رییان ده‌درێته‌ ده‌ست که ئەویش چه‌کی ناسنامه‌ی میلی و نه‌ژادییه‌.

له‌ راستیدا خه‌یا‌نه‌تی (ها‌ورپیان) به‌ بنچینه‌ و با‌یه‌خه‌کانی مرۆفی سۆسیالیست له‌ سۆقیه‌تا، دوا‌ی هه‌فتا سا‌ل، نه‌ک ته‌نیا دا‌وینی خۆدی نه‌وانی گرت، به‌لکو دا‌وینی ئایدۆلۆیا‌یه‌کی‌شی له‌که‌دارکرد. له‌ حاڵیندا که قورسای ئایدۆلۆیا و نه‌رخانه‌ن له‌یه‌ک پێوه ئیفلج بووه و قه‌یرانی ئابووری هه‌ره‌شه له‌ ئاینده‌ی مرۆف ده‌کا، زۆر ئاسایه‌ که بێن به‌ پێنه‌ری زا‌ووزیکردن و گه‌شه‌ندنی بێری راستی تێپه‌ره. ده‌بی نه‌وه‌شمان له‌به‌رچا‌وینت و له‌ یادی نه‌که‌ین که له‌ را‌بردووشدا (نا‌زیزم) له‌ هه‌لومه‌رجیندا هاته‌دی که چ له‌ باری ئابووری و چ له‌ باری بێری میلی‌یه‌وه، ئەله‌مانیا تووشی قه‌یران بو‌وو. نا‌زیزم مه‌ره‌مه‌یک بوو، بۆ سه‌ر به‌رنی ئه‌و گرێ ده‌روونیانه‌ی سه‌رکو‌تکرا‌بوون. هه‌رچه‌ند له‌ سالانی «سی»دا، نا‌زیزم توانی له‌ رینگای وه‌ده‌سته‌په‌نانی هیزه‌وه له‌ ولاتی ئەله‌مانیادا، گه‌لی کاره‌سات و وێرانکاری به‌خولقینتی، به‌لام له‌ سالانی «نه‌وه‌»دا و به‌ تابه‌ت دوا‌ی ئەزمونه‌تا‌ل و می‌ژوویه‌که، ئیتر هه‌لیکی ئه‌وتزیا‌ن بۆ هه‌لنا‌که‌وی.

سه‌ره‌رای ئەمه‌ش نابێ به‌ چا‌ونکی سووکه‌وه سه‌یری ئهم کێشه‌یه بکړی. (مه‌ترسی سه‌ره‌کی وا له‌ ده‌روونی خۆدی سیسته‌می سه‌رمایه‌داریه‌دا. که‌ده‌وه نا‌ته‌با‌کانی ئهم سیسته‌مه‌ بۆته‌ هزی وه‌ده‌په‌نانی درز و قلیشی گه‌لی قوولی چینه‌یه‌تی و کۆمه‌لایه‌تی. باری هه‌ره قورسی زیانی ئهم که‌ده‌وانه‌ش (راسته‌وخو یا‌ن

نا‌راسته‌وخو) که‌وتۆته‌ سه‌رشانی چینه‌ نه‌دا‌ره‌کان. را‌به‌رانی بێری راستی تێپه‌ره به‌ جه‌ختکردن و ناما‌ژه‌کردنه‌ سه‌ر نا‌را‌زی‌بوونی ئهم چینه‌نه‌ له‌ لایه‌ک و بێهیزی سیسته‌می سه‌رمایه‌داری له‌ دۆزینه‌وه‌ی چاره‌سه‌رنکی په‌نه‌رتیدا بۆ پرک‌کردنه‌وه‌ی ئهم درز و قلیشانه‌ له‌ لایه‌کی دی، (ئەویش له‌ حاڵیندا که ئهم چینه‌نه‌ هیچ وه‌بێژنکیان نییه‌ و خۆدی ئهمان ده‌بن به‌ وه‌بێژی وان) دوا‌ی چه‌ندیکیش رۆلی ئهمان هه‌ر ته‌نیا به‌ وێنه‌ی وه‌بێژ نا‌هه‌نیته‌وه، چونکه به‌ خسته‌ به‌رده‌می رینگا‌چاره‌ی ده‌رکردی په‌نا‌به‌ران ئهم به‌روایه‌ له‌ زه‌یندا ده‌چه‌سپین که هزی سه‌ره‌کی بێنگاری و نه‌بوونی دادی کۆمه‌لایه‌تی، ته‌نیا و ته‌نیا په‌نا‌به‌ره‌کانن و هیه‌چی تر.

دیسان ئه‌گه‌ر خه‌یا‌نه‌تی (ها‌ورپیان) یه‌کی‌ک له‌ هزی‌هه‌کانی گه‌شه‌سەندنی هه‌ستی ناسیونالیستی تێپه‌ره و ره‌گه‌زه‌رستی بی، نه‌وه نابێ نه‌وه‌شمان له‌ یاد به‌چی که خۆدی سیسته‌می سه‌رمایه‌داری، قه‌یرانی ئابووری وه‌دیدینتی و گه‌لی‌ک که‌س لهم وه‌ده‌په‌نانه‌ی خۆی له‌ ژین جا‌رزده‌کا.

«نۆشه‌دا‌روویی دوا‌ی مه‌رگ»

بۆ یه‌که‌مین جا‌ر له‌ فیه‌ریه‌ری سالی ۱۹۸۹دا، کۆمیسێونی کۆمه‌لگای ئه‌وروپا (که‌ رۆلی- ده‌ولته‌ی ها‌ویه‌ش وازی ده‌کا) له‌ ئاست گه‌شه‌سەندنی دژه‌بێنگانه‌یه‌دا، نیگه‌رانی خۆی ده‌رپه‌ری و دا‌وای له‌ ولاتانی نه‌ندام کرد، تا‌کو به‌ هینه‌انه‌دی دی هه‌لومه‌رجی ئاسانی یاسایه‌وه، کاریکی وا بکا، که په‌نا‌به‌ره‌کان خه‌راتر به‌ره‌و با‌زاری کاری ئه‌وروپا را‌یکشێرن.

ئینستا دوا‌ی ئه‌وه‌ی له‌ درێژایی ئهم دوو سا‌له‌دا، ئهم هه‌نگا‌وانه‌ش ته‌نسی‌رنکی ئه‌وتزیا‌ن نه‌بووه، کۆمه‌لی ئابووری ئاماده‌یی خۆی ده‌رپه‌ره تا له‌گه‌ل ئه‌و رینگه‌راوه‌ی دژی جیا‌وا‌زی خسته‌ نێوان په‌نا‌به‌ران و ها‌ولانیانی ئه‌وروپی خه‌بات ده‌که‌ن، ها‌وکاری بکا و یارمه‌تی ئه‌و رینگه‌راوه‌ش بدا.

کۆمه‌لی ئابووری ئه‌وروپا، دیارده‌ی راستی تێپه‌ره به‌ ره‌سمی ئاناسی و ته‌نیا به‌ نا‌ودێرکردنی ئهم دیارده‌یه به xenofobi (ترس له‌ بێنگانه‌)، کێشه‌یه‌کی ئا‌وا گرینگ له‌ ژێر په‌رده‌ی ته‌بوونی ئاشنایی و ناسینی مرۆف له‌ ئاست فه‌ره‌هنگه‌ جۆرا‌وجۆره‌کان و هه‌ل‌ن‌سته‌ی فه‌ره‌نگیدا کو‌رت به‌رده‌کا. ئەمه‌ش له‌ حاڵیندا‌یه که خۆدی را‌پۆرتی کۆمه‌لی ئابووری له‌گه‌شه‌سەندنی راسیزم و نا‌زیزم ده‌په‌یفی. به‌پێی بۆچوونی ئهم را‌پۆرته‌:

- ئەله‌مانیا: گه‌لی‌ک رینگه‌را‌و و گروپی راستی تێپه‌ره، نه‌خاسه‌ دوا‌ی یه‌که‌گرتنه‌وه‌ی دوو ئەله‌مانیا‌ی رۆژه‌لات و رۆژئا‌وا، چ له‌ رووی چه‌ندایه‌تی و چ له‌ رووی چلۆنا‌یه‌تیه‌وه په‌ره‌سه‌ندنیکی بی نمونه‌ی پیشووی هه‌بووه. پار‌تی نیو فاشیستی REP که سه‌ره‌می تیژی هه‌رشه‌ی خۆی ئاراسته‌ی په‌نا‌به‌ران کردووه، له‌ سالی ۱۹۸۹دا توانی شه‌ش کورسی په‌رله‌مانی ئه‌وروپی له‌ ئیستراس‌بۆرگ به‌ده‌سته‌په‌ینی.

پەرەسەندنى راسيزم و دژەبىيانىيەكان*

ژيان دراېون، نەھاتونەتەدى (بە تاييەت لە بەشى رۇڭئاواي ئەلمانىادا)، بەلكو بارى گشتى خەلكى ئەو كۆمەلگايە لە جاران خەراپتر بوو.

نەبوونى ھىمنى ئابوورى و ھەبوونى دەلاقەيەكى تاريك، ھونەتە ھۆى پەيداھوونى چەشنە بى' ھروايى و ئاتارامىيەك لە كەسايەتى مرۇڤدا. ھەلۆستەكردن لە ئاست مرۇڤدا بە وئەى ھاوولانى دووھەم لە ئاست ھاوولانىيەكانى تردا و ئاتارامى و بى' ھروايەكەى ئاويرا، گەنجەكانى ھەراسان كەردو. چەشنە ترسنىكى ئاوا، ھەر دەبا، بە شىوہەكەى خۆى دەرختىبا و بە واتايەك ھوايە ھۆى ھەلۆشتى گرى' دەرۋونىەكان. بەلام لە بەدوادا گەرانى ھۆكارەكاندا، دەبى' سەرنج بەرئىتە سەر شتىكى ترش:

رووخاندنى زلەيزنىكى وەك سۇڤىت و بە دواى ئەودا تەفروتونابوونى سىستەمى «تۆتالىيەزەكان» لە ئەوروپاي رۆڭھەلەندا، تەسبىرگەلىنىكى رۇحى و دەرۋونى لەگەل' خۆى ھىناو. مەوداى ئەو رووخانەش داوونى ئايدىلۆزىايەكى بە مەزەندە گشتگرش دەگرتەو، كە سەلەھەى سال' كارى كەردبوو سەر نىزامى فەيكى و كەرامەتى ئەم كۆمەلگايەنە. راستىەكەى ئەوہە كە ئەگەر لە روانگەى فەيكىيەو سەبرى رووخانى سۇڤىت بەكەين، دەبىيەن لە زەينى ئەوكەسانەدا كە «سۆسياليزمى بە راست لە ئارادا» يان بە وئەى لوتكەى يەكسانى و دادپەرەرى دەزانى، ئەو رووخانەكە بۆ وان رەمانى سۆسياليزمىش بەدواو بوو. بەر لەم رووخانە، شتى' كە بە وئەى رىنگاچارە، لەبەردەم ئەو ھىزانەى بە ھۆى سىستەمى سەرمایەدارىيەو تەنگيان پى' ھەلچىراپو، تەنيا و تەنيا «سۆسياليزم» بوو. ئەم ئايدىلۆزىايەش بە وئەى تاكە-خەين و دژەكار، ئامادەى دژايەتى كەردن لەگەل' سىستەمى سەرمایەدارى بوو، توانىبووى بە ھوتافەكانى خۆى گەلىنك كەس و كۆپ و كۆمەل' بە دەورى بۆچوونە مرۇڤدۆستانەكانى خۆدا كۆكاتەو و تەدارەكيان بىيىنى و فەزايەك لە زەينەكاندا وەدى بىنى. ئىستاش ئەم فەزايە خالى بوو. جا چ ئەوانەى كە بە وئەى ناوەندى «تۆردوگاي سۆسياليزم» لە سۇڤىتەيان دەروانى و چ ئەوانەى بە شىوہەكەى خەووست يا خەنەووست لە ھىمنى رەوانى «سۆسياليزم» دا، پشكداربوون، لە پرىكدە ھەستىيان بە بەتال' ھوونى ژىر پىنى خۇيان كەرد.

كە ئەم بۆ شايبەش ھاتەدى، رىنگاي بۆ گەشەسەندنى ھەستى

لەم چەند مانگەى دوايىدا، خەلكى ئەوروپا، بىنەر و گەواھى پەرەسەندن و گەشەكردنى دياردەيەكى نوى بوون بە ناوى «راستى تىژوہو». ئەمەش ھەر ئەو دياردەيە ھو كە خۆى لە شىوہەى دژەبىيانى و راسيزم و جۆلەنەوہەكانى «نېو نازىستى» دا خستە بەرچاو. لەم دوايەدا ھىرش بەرئەسەر پەناھەران لە ولاتە ئەوروپىيەكاندا (بە تاييەت ئەلمانىا) ھىندە پەرەيان سەند كە بە مەزەندە ھەموو رۆڭى ھەوالى پەلاماردانىك لە پلاوكرەو گشتىيەكاندا پلاووتەو.

پەرەسەندن و گەشەكردنى ئەم دياردەيە لە نېو لاوہەكاندا تەنيا لەوہو سەرچاوہ ناگرى كە ئەوان سەبارەت بە كەردارەكانى نازيزم و مېژووى رابەردو نەزان و بى' ئاگان، بەلكو سەرچاوہكەى پتر لە ھىز و تواناى دەرۋونى وانەو ھەلەدەقولى. ئەگەر لە سەلەكانى شەست و ھەفتادا گروپتىنى شۆرش لە نېو لاوہەكانى ئەوروپا و ئەمەريكا بە رووكرەنە بزووتەو چەپەكان ياخود بزاڤى «ھىپىيەكان» و لە جۆلەنەو و ھەلگىرساندى ئاگرى شۆرش دژى رۆڭمەكانىيان دادەمركا، ئەو ئەمەز ئەو ھىز و گروپتىن و توانايە لە رىنگاي رووكرەنە بزاڤى نازىستى و رەگەزىرەستەكانەو ھىو دەبى' و دادەمركى.

ھەرچەند خالى بە يەكگەيشتن و ھاويەش لە نېوان ئەم دوو شىوہەكارىدا ھەر شۆرش و سەرھەلگرتن و ياخى ھونە لە ئاست رۆڭمى ھاكەدا، وەلى' خالە جيا و لىكدوورەكانى ئەم ياخىبوونە يەكتى ناگرەو. ئەگەر بزووتەوہى ملنەدانى چەپ يان تەنەت «ھىپىيەكان» یش لە دەرۋونى خۆدا بزاڤىكى پىشكەوتو و مرۇڤدۆستانە بوو، وا ئەمەز دواى تەنيا بىست سال، رۇحىت و گروپتىنى ملنەدانى لاوہەكان بەرەو لاھالى راست و بگرە ئەو دىرى كۆنەپەرستى كەوتۆتە پى. بە واتايەكى تر لە باتى ئەڤىن و ھەستى مرۇڤدۆستى، كە ھوتافى سەرەكى بزاڤەكانى سالانى شەست و ھەفتا بوو، دەبىيەن لەم سالانەى دواى «نەوہ» دا، نەفەرە و ڤوقىن لە ئاست ھەموو شتى' كە نەختى' نامۆ دەنوئى، جىنى گرتوہ.

پلاوونەوہى ئەم دياردەيە بە تاييەت لە ئەلمانىادا، رەنگە پترانى سەرنجەكان پتر بەرەو كىشە ئابوورىەكان و دەست تەنگى بە وئەى ھۆكارى سەرەكى گەشەسەندنى ئەم ھەلچوونە راكىشى. يەكگرتەوہى دوو ئەلمانىا، لە كاتىكدا ھاتە دى كە ھىشتا پلاتىكى تەواوى ئابوورى بۆ چۆنەتى بەرپوہەردنى ولات دانەرۆراپو. لە درۆياى سالى رابەردودا نەتەنيا ئەو بەلئىنانەى بۆ چاكترىوونى ھەلومەرجى

ئىمپىراتورى لەدەشتە وشكەكانى ئاسىيائى ناوھەندى كەتتۈرۈپ رى و بەشەر و پەلامار و دەستدرىزى شۈنەكانى سەوزەزارو زەنۇرىيان داگىرگىرد و تا قوستەنتىنە چۈنەپىش. مىژۋى بزووتتەۋى قەوم و تايغەگەلى تورك رووناكە. ئەوان لەسەر رىنگاى خۇيان دەسكەگۈلىان بۇ خەلكى ئىران و كوردستان بە ديارى نەھىتا. بەلكو بە شىروتىر و نىزە لەگەلىان رووبەروو بوون و كوشتارىيان لىكردن.

ئەوانە چ لەسەردەمى ئىمپىراتورى و چ لە دەۋانى ئەتاتۈركدا، بە پىنچەۋانەى بۇچۈنى خانم سولتانى قەت برويان بە «تەۋايتى ئەرەز» نەبە. عوسمانىيەكان چ بەلەيكىان بەسەر ئىران ھىتاۋە، چەند خۇنى ناپەھەقىان پىشتوۋە. سەرزكەكانى دەۋلەتى توركىا ئىمروش نازىبايجانى ئىران و سۇقىيەت بە خاكى خۇيان دەزانن. داۋاي كوردستانى عىراق دەكەن. خەۋنى زىندوۋكردنەۋى ئىمپىراتورى دەپىنن. بەم جۈرە دەردەكەۋى ئەو «تەۋايتە ئەرەزى» كە خانم سولتانى بە نىشتىمانى توركانى دەزانى، ئەوان رازى ناكات.

ئىستا بزانن ئەو مىللەتەى كە كەۋتوتتە بەرلالوتى خانم سولتانى-ۋاتە كوردەكان- چ قەۋمىنكەن؟ مەھمەد رەزاشا چەندجار لە ۋتارەكانى دا كوردەكانى بە رەسەنتىن لىقى رەگەزى ئارىيى ناو دەبرد. بە ھەر مەبەستىنك ئەۋەى گۈتپى، ۋاقىيەتىنكە مىژۋو تۆمارى كوردوۋە. ئىمروش ھەموو ئىرانىيەكى رەگەزپاك كوردەكان بە رەگەزى رەسەنى ئارىيى دەناسى. بە شاھىدى مىژۋو كوردەكانى لە ھەزارەى پىش زانىيەۋە لە بەرزايى و بئارەكانى زاگروىس و لە نىۋان گۈلى وان و ۋرمى دا نىشتەجى بوون. ھەۋەلەن دەۋلەتى ماد ئەوان داياغەزاندەۋە لەو كاتەۋە سەرەپاي پەلامارى بىنگانان و ھەوراز و نشىۋى مىژۋو، نىشتىمانى كەۋناراي خۇيان بە جىشئەھىشتوۋە. ناۋىشانى خۇيان پاراستوۋە. كولتورى ئىسلامى و عوسمانى لە ماۋەى دەيان سەدەدا، نەيتۋانىۋە بىانۋىنىتەۋە. بەم جۈرە دەپىنن كە ئەم مىللەتە دوو ھەزار سال پىش ئەۋەى سەروكەللەى توركان پەيدابى، لەم ناۋچەيدەدا ژيان. بەلام ھەر ئەو توركە موھاجىرانە لە توركىا حاشا لە بوونى كورد دەكەن بە توركى (كىۋى) يان ناۋدەبەن. كوردەكان قەت مىليان بۇ ئەم قۇربانە دانەنۋاندە. لە ۱۹۳۰ ھاتتى ئەتاتۈرك، دەۋلەتى توركىا چەند جار لەگەل شۇرشى كورد بەرەۋروۋوۋە. ئەرتەشى توركىا چەندجار كوردستانى پەلامارداۋە و شار و گۈندى كوردستانى لە خۇندا نوقم كوردوۋە.

تائىستا سەدان كەس لە رىبەران و خەباتگىرانى كورد لە

زىندانەكانى توركىادا ئەشكەنجەدراون و ئىيەدام كراون. دەۋلەتى توركىا دەيان ھەزار كوردى لە كوردستانەۋە بۇ رۇژئاۋاي ۋلات گۈستۈتەۋە. تا بە قەسەى خۇى لەنىۋو توركىا پىتۈنەۋە. لە قانونى توركىا كوردى ئاخافتن تاۋانە و سزاي ھەيدە. لەو كاتەدا كە رۇژئاۋاي توركىا بۇ چۈنە نىۋو بازارى ھاۋىەشى ئەۋروپا خۇ دەرازنىتەۋە، رۇژھەلەتى توركىا- كوردستان- لەگەل نەدارى و نەخۇشى و ھەژارى دەست بە يەخەيدە.

ئەگەر باسى جىنەيتى توركەكان لە كوردستان بنووسم، تەۋاۋ نابى. بەلى خانم سولتانى بەبى سەرنجىدانى ئەم ناھەقى و فەرق و جىۋاۋىيە، شادى خۇى لە پەلاماردانى كوردستان دەردەبرى. كوردەكان بە تىزۋىست و ستالىنى ناۋدەبا و مەحكوم بە مەرگىيان دەكا.

خەباتى كوردەكان دژى رۇنە دىكتاتۈرەكانى ناۋچە، رىز و حورمەتى ئىرانىيە دۇروناكەكان و بىرۋاپى گىشتى جىھانى بۇلاى خۇراكىشاۋە. ئەم خەباتە بە پىنچەۋانەى بۇچۈنى خانم سولتانى، تىزۋىزىم و ھاندانى بىنگانە نىيە، بەلكو خەباتىنكە بۇ پاراستى بوونى كورد و ناۋىشانى نەتەۋايتەى و مىژۋىي ئەم قەۋمە. كوردەكان تائىستا لەم رىبازەدا ھەزاران قوربانىيان داۋە و خەباتى ئەۋان لەسەرەتاي سەدەى بىستەۋە تائىستا بەبى ۋەستان دىژۋەى ھەيدە. ئەۋان ۲۰ سالى رابردوۋ لەگەل ئەرتەشى سەدام حوسىن شەريان كوردوۋە. لە ئىران كوردەكان تەنبا قەۋمىنك بوون كە تەسلىمى خومىنى نەبوون و لە بەرامبەر جىزىۋلاى پىۋاكۇژدا بەرەبەرەكانىيان كەرد. ئىستاش سەرەراى بوونى دەيان ھەزار پاسدار و پەسىجى لە گۈند و شار و شەقامەكانى كوردستان، حكومەتى ئاخۋندەكان نەيتۋانىۋە دەسەلەتى خۇى لە كوردستان بىسەپىنى. پەلامارى پاسدارانى خومىنى بۇ سەر كوردستان، بۇ پاراستى تەۋايتەى عەرزى نەبوو، چۈنكە ئەۋان قەت نەيانۋىستەۋە كوردستان جىبابكەنەۋە.

بەم جۈرە دەپىنن كە خانم سولتانى لە نووسراۋەكانى خۇيدا ۋاقىيەتى مىژۋىي و سىياسى لەبەرچاۋ نەگرتەۋە. بۇچۈنى ئەو سەبارەت بە مەسەلەى مىللى لە ئىران كۈنەپەرستانە و يان ئىرانستىيە. ئەگەر بەراستى خانم سولتانى نىگەرانى (تەۋايتەى ئەرەزى) ئىرانە، ئەدى بۇچى لە دەردەۋى سنوۋرەكانى ئىران بە كۈشتارى كوردەكان دلشادە؟ ديار نىيە خانم سولتانى لەلايەن چ دەستە و رىنكخراۋىكى ئىرانى قەسەدەكا. چۈنكە بۇچۈنى ئەو لەگەل بەرنامەى ھىچ رىنكخراۋىكى مەۋجۇدى ئىرانى يەكناگىرتەۋە. بەلام ئەۋەى رووناكە ئەۋەيە ئەم خانمە دەيەۋى بەنزىن بە ئاگرىنك دا بكا كە كۇژاۋەتەۋە.

ههزاران ئيراني دووره ولاندا، بۇچى تەنيا خانم سولتاني ھەست بە مەترسى لەتېوونى ئيران دەکا؟

گەلەلەي ئەم لەتکردنە لە کوئيە و کام ھينزى بېنگانە پيادەي دەکا؟ ناخر ئەوەنييە لە سەردەمى ئىستادا ھەموو چەشنە گۆزبانىكى سياسى و جوگرافيايى ناوچەي رۆژھەلاتى نيوەراست دەبى بە تەئبيدى ئەمەريکا و ھاوېيمانە رۆژاوايىەکانى بى؟ کەوابوو لە کوئي ئەمەريکا، يا ئەوروپا گەلەلەي لەتکردنى ئيران باسکراو! کە خانم سولتاني بە «مەترسى جىددى» دەزانى و کوردەکانىش بە ھۆکاری راپەراندنى ئەم پىلاتە دەناسىنى؟ قەزاوەتى خانم سولتاني لە بارەي کوردەکان بە ئاشکرا لەژىرکارکردنى قين و دلەرشىەکدايە کە نەياتوانىوہ خۇي لىندەريازىکا. ئەوەتا بۆتە دىلى قين و بىزاري خۇي کە جىنايەتى پاسدارانى خومىنى لە کوردستان بە «يەکى» لە کارە باشەکانى رۆنى خومىنى» ناو دەبات.

بېنگومان ئەو باش دەزانى کە پاسدارانى خومىنى ھەموو دانىشتوانى قارنە و قەلاتانيان قەلاچۆکرد. حىزبولاھىيەکان لە شارەکانى مەھاباد و سەقز و بانە و سنە، خەلکيان لە مالەکان دەردەکىشا و لەسەر شەقام گوللەبارانيان دەکرد. لە شارى مەريوان نەخۇشى سەرتەختى خەستەخانەيان بى موھاکمە ئىعدام کرد. خانم سولتاني ئەم جىنايەتە بە «دیفاع لە تەواويەتى ئەرزى ئيران» ناو دەبا کە زۆر ناراستە. واديارە ئەم خانمە جەمھورى ئىسلامى ناسى. بەلام خەلکى ئيران ئەم رۆنمە باش دەناسن کە لەسەر وىزانىەکانى ئيران دامەزراوہ. خومىنى لە ھەولەين رۆژەکانى حەکومەتى خۇيدا بيروياوہرى نەتەوہچىيەتى رەتکردوہ و بە پىنچەوانەي فیزکردەي ئىسلامى دانا. ئەو برواي بە (سنوور و بە تەواويەتى ئەرزى) نەبوو، ئەو بىرى زىندووکردنەوہي ئىمپراتۆرى ئىسلام، ئەويش (ئىسلامى شىعە) دەسەر داوو. کەوابوو دەکرى قەزاوەتى خانم سولتاني قبول بەکەي کە گوايە لە شکرکىشى خومىنى بۇ کوردستان بۇ دیفاع لە (تەواويەتى ئەرزى ئيران) بوہ؟

لە شونىنکى تر خانم سولتاني ھىزشى تىکشکاوى سەدام بۇ سەر کوردستان بەو کارەساتە کە دونياي لەزانە بە «پارزىگارى تەواويەتى ئەرزى» عىراق دەناسى و تارىفى دەکا. ھەر لەو شونە پەلامارى لەشکرى تورکيا بۆسەر «کوردە تىزورىستە ستالىنييەکان» تارىف و پەسند دەکا.

بۇ دامرکاندەوہي قىنى خانم سولتاني و روونبوونەوہي زەمىنى خوينەرانی کەيھان، بابە کورتىش بى، روونکردنەوہيەک لەسەر بۇچوونى ئەو خانمە تووندنوسە پىنوئستە.

ئەرتەشى عىراق کاتىک کوردستانى پەلاماردا کە دوای شەرى خەليج لە خواروو و سەرووی عىراق خەلک دژى رۆنى بەعسى سەدام راپەريبوو، کەمى ماوو کۆمارى دىکتاتۆرى بەعس پىنچەنەوہ. تىخزانى پاسدارانى کۆمارى ئىسلامى لە خواروو عىراق و ئامادەيى ئاخوندەکانى مەجلىسى بەرزى شۆرشى عىراق بۇ چوونە بەغدا، ئەو نىگەرانیەي بۇ ئەمريکا و ولاتانى رۆژئاوا پىنکەينا کە لەوانەيە کۆمارىنى ئىسلامى سەر بە ئاخوندەکانى تاران لە عىراق دايمەزرى و گىروگرفت لە ناوچەدا پىنکەينى. ئەمريکايىەکان لەو رۆژەدا بە ئاشکرا گوټيان کە سەدامىکى تىکشکاوى نيوەگيان، لە کۆمارىنى سەر بە ئيران مەترسى کەمتەرە. ھەر بۆيە چرای سەوزيان بە سەدام نشاندا و لە بۆمبارانى سەرووخواروو عىراق دەستيان والا کرد. سەدامى زامدار کە تامى تالى شکانى چىشتبوو، بۇ مانەوہي خۇي لەو دەرفەتە کەلکى وەرگرت. نەک بەم جۆرە کە خانم سولتاني دەفەرموى بۇ «تەواويەتى ئەرزى عىراق» چونکە ئەگەر سەدام دەيوست لە عىراق بەرگرى بەکا. دەبوايە لە پىشدا لەشکرى ئەمريکاي پەلاماربايە کە بەشىنکى خاکی عىراقى گرتبوو.

بىنچەگە لەوہ سەدام تەواويەتى ئەرزى خۇي لەم چوارچىوہيەدا نەزانىوہ. ئەو بە ئاشکرا خوزستان و يەکاوى عەرەبان و کوئى بە بەشىنکى خاکی عىراق دەزانى. کەوابوو تارىفى خانم سولتاني لە پەلامارى لەشکرى عىراق، لەلايەک پىشتگىرى جىنايەتى سەدامە و لەلايەکى تىرش لەگەل مەنتىقى سياسى يەک ناگرتەوہ.

بەلام ئەوہي خانم سولتاني لە بارەي پەلامارى لەشکرى تورکيا بۇ کوردستان نووسىوہتى لەوہش سەيرترە. ناوبراو دەنووسى: لەشکرى تورکيا بۇ پاراستنى تەواويەتى ئەرزى ولات «تىزورىستە ستالىنيەکانى» پەلامارداوہ. بە شىوہيەکى ئافەرىن وىزانە، سەرکوتکردنى خەلکى کوردستانى لەلايەن رەگەزپەرستە تورکەکانەوہ تەئبيد کردوہ. ئەوانەي کەيھان دەخوينتەوہ رەنگە چاوہروان بن کە لە نووسراوہي خانم سولتاني دا، مەنتىقى سياسى ھەبى. بۇ ئەوہي روون بىتەوہ کە قەزاوەتى ناوبراو چەندە راستە، پىنوئستە کورتە ئاورىک لە مېژووى تورکيا بەدەينەوہ.

ھەموو دەزانن کە تورکيا ئىمرۆ پارچىنکى دابراوہ لە ئىمپراتۆرى گەورەي عوسمانى. ئەم ئىمپراتۆرىە عوسمانىيە، ئىسلامىيە و تورکىيە، ماوہي پىنچ سەدە بەسەر ناوچەي ھەراوى ناسياى بچووک و رۆژھەلاتى مودىترانەدا حەکومەتى کردوہ. تورکى عوسمانى و غەيرە عوسمانى بەر لە پىنکەينانى

بۆچی تەنیا (کەتانی سولتانی) ھەست بە

لەتیبوونی ئێران دەکا؟؟؟

سەرخەتی وتاریکە بە قەلەمی (روسا بېنا) ناویک لە مەدریدەو، لە وەلامی (کەتانی سولتانی) یدا، لە رۆژنامە (کەپھان) ی چاپی لەندەندا پلاوکرادەتەو.

کەتانی سولتانی، ئافەرەتێکی دەریە دەری ئێرانییە و مەعلوم نییە سەری بە کۆنە بەندە و لە کام جۆگە ئاودەخواتەو. بە رەوالەت خۆی بە دەریاری رۆژی ئێستای ئێران دەزانێ، بەلام لە نووسیندا تارمایی شۆقینیزی ئێرانی بەری چاوی دەگرێ و بە تایبەت لە ناست نەتەوێ کورد شەرم و شەرەفی ئەخلاقی و قەلەمی وەلادەنێ و زۆر بێئینسافانە ھەرچی بە مێشکی شلەقاویدا دێ، دژی کورد دەپێنیتە سەر کاغەز و لە لاپەرەری رۆژنامە کەپھاندا پلاویدەکاتەو.

دیارە نووسەر و سیاسییەکانی کورد توانای ئەوەیان ھەیە کە وەلامی ئەو خانمە گەریدە بەندەو، بەلام وێنەکانی کەتانی سولتانییان بە شایانی وەلامدانەو نەزانێو. خانم کەتانی کە مەیدانی خالی ھاتۆتە بەرچاو و لەم کوردە نیگبەتەش قینێکی تایبەتی لە دڵدا، بە جارێک شوولی لێھەلکێشاو و لە ژمارە ۱۳ ی سێپتامبیری ۱۹۹۱ ی کەپھانی لەندەندا، بۆ لەتیبوونی ئێران قور دەپێوێ و ھەرچی لە جانتایدا بوو دژی کورد، ھەلپشتوو. نووسینی کەتانی سولتانی ئەوەندە بێشەرمانە و دوور لە مەنتیق بوو، کە نیشتمانپەرورێکی ئێرانی لێی وەدەنگەتوو و ئەم وتارە ژێرەوی لە وەلامدا لە کەپھانی ۱۴ ئۆفەمبەردا پلاوکرادەتەو. گزنگی ئەم نووسینەم لەوەدا بەدیکرد کە بە قەلەمی نووسەرێکی ئێرانییە و پۆیە بە باشم زانی بە دەستکارییەکی کەمەو بە خۆنەرانێ بەریانگ بیکەم بە کوردی.

کەریی حسامی

۱۹۹۱/۱۱/۳۱

ستالینی و جیاوازاخا و کۆمۆنیست و پیاوی بێگانە ناودەبا. ریزکردنی ئەم وشەگەلە، لە خۆتەبی نوێژی جومەعی نیمامەکانی جەماعەتی ئێران و لە فەرھەنگی ئاخواندە خەلک خەلەتینەرەکاندا، سەیر نایەتە بەرچاو، بەلام بەکارھێنانیان لە نووسراوی خانم سولتانیدا دەتوانی جیگای پرسیاریت.

خانم سولتانی لە وتاری «مەترسی جیدی لەتیبوونی ئێران» دا، «کەپھان، ژمارە ۱۴ خەرمانانی ۱۳۷۰» پێشبینی دەکا کە بەم زوانە لەسەر ناسیونالیزمی ناوچەیی و مەزھەبی و قەومی «شەری نیوخۆیی و خۆنێژی» لە ئێران سازدەبێ. ئۆیۆزیسینی ئێرانیشتاوانپاردەکا کە «لەتیبوونی ئێران» تەئیددەکات.

ئەوانە کەپھان دەخویننەو ھەقیانە بپرسن، سەیرە لە نیو

«خانم کەتانی سولتانی لە چەند ژمارە ئەم دواییە کەپھانی لەندەندا لە ژێر ناوونیشان «تەواویدەتی ئەرز» و «لەتیبوونی ئێران» دا وتاریکی پلاوکرادەتەو و باسی مەسەلە ئازەربایجان و کوردستانی کردوو و ھەلۆنستی کۆماری ئیسلامی و عیراق و تورکیای سەبارەت بە مەسەلەش روونکردۆتەو. ناویراوە لەم یەک دوو سألە رابردوودا جاروبار دیرەگێکی رۆژنامە کەپھانی داگیرکردوو و لە ھەموو یارێکەو قەسە کردوو. ئەو لە بارە میژوو، ئەدەبیات، ھونەر و سیاسەتەو وەک کارناسێک بیروپا دەردەبەرت. تەنانتە جاری وا بوو لەگەڵ خۆی وتووێژی کردوو. لە باسی کوردەکاندا مەنقیی سیاسی و ئەزاکەت و پاکیی قەلەم لەولا دادەنێ و کوردەکان بە

بەربانگ

تۇرگانی فیدراسیونی كۆمەلە كوردستانىيەكانە لە سوید

بەرپرسيار: ن. كريف

سەرنووسەر: ئا. تگريس

دەستەى نووسەران

ج. خەيدەرى

خەبات عارف

ل. جەنگين

پ. خۇرتۇ

سىيامەند شىنخ ئاغايى

دىلان دەرسىم

پيتداچن و تەكنىكاران

ئا. تگريس- ن. كريف- دىلان دەرسىم

ئامادەكردنى بەشى دەلى

ه. دۆڭەن

ئابوئەبى سالاڤ: ۲۰۰ كرونى سوئىدىيە

بۇ دەزگاكان ۳۰۰ كرونى سوئىدىيە

دەستەى نووسەران لە نووسىن و وتارەكانى فیدراسیون و لەو نووسىناى بە

واژى خاوەنەكانىن پلاڤەكەندە، بەرپرسيار نىيە.

ئاوئىشان:

BERBANG

Box 490 90

100 28 STOCKHOLM

تەلەفون:

08- 652 85 85

Fax. 08- 650 21 20

پۇستگىرۇ:

64 38 80-8

ژمارە ۷۸ سالى (۱۱) ۱۹۹۲

□ فیدراسیونی كۆمەلە كوردستانىيەكان لە سوید، لە ۶-۶-۱۹۸۱ دامەزراوە.

□ گۇفارى بەربانگ ژمارەى يەكەنى لە ۷/۱۹۸۲ دا، پلاڤەكەندە.

● لەم ژمارەيەدا ●

كرمانجى خواروو

بۇچى تەنيا (كەتەنى سولتانی) هەست بە و.كەرىى حسامى
پەرەسەندنى راسيزم و دژەبىيانەكان و. بەرۇژ ئاكرەبى
مەسەلەى كورد لە پەرلەمانى سوید
زمانى ئاسایى و زمانى وێنە جەمشید كوردۇ
شيعرى هاوچەرخى كوردى حەمەسەعید حەسەن
لاگوبلىك لە خەروارنىك پەشینو مەريوانى
چیرۆك سلیمانى قاسمىيانى
خوێندنەوى كتيپىك ئەحمەدى مەلا
خواردەمەنى كوردى مەحمود خوشناو
قەبزی بە لیڤراھاتن د. سەریەست رەواندزى
(۶۰) سالى لەدايكیوونى ئادروڤ
با ئاورىك لە هونەرەتداغان پەيڤەندە ئازاد زەنگەنە
بەربانگىكى چۆن؟
رۇژنامە و گۇفارەكان
مروڤ بە سەریەستى لە دایك دەبى
پەناپەران و پرسى ئاسایى
كرمانجى ژووروو

كرمانجى ژووروو

نەژادپەرست لە سویدی ژى ن. كريف
نژادپەرستى سویدی هەر رۇژ
دېرسا سۆڤىتى دە تەڤگرا وەزیری ئەشور
بەرسف و ئەنجاما ئەنكىتا بەربانگ
مەهدى زانا ھاتە سویدی م. خاریپتى
سەئیدی نورسى كى بوو كۆیۇ بەرز
ئەڤوكاد بەرسف دەدا
كۆمەلە ژنان لە كۆنفرانسا
لە پەرلەمنتویا سویدی پەرسا كورد
گەلۇ ما نە ئەمن كوردن فەھمى كاكەبى
زارۆكن مە حەرىقەنە ئامەد تگريس
كۆنگرا راپەرنا
وەشانن نو
وش و پەكوك
خۆجە خۆر حەسەنى مەتى

بەشى دەلى (زازاكى)

وینی چى ئەستووكى فاروق ياكوب
ئاییا پیاپە فاروق ياكوب

به‌ربانگ

سال ۱۰۰ء

گوفاری فیدراسیونی کۆمهله کوردستانییه‌کانه له سوێد

ژماره ۷۸

